

ΚΑΡΟΛ ΕΡΛΙΧ - ΛΙΝ ΦΑΡΡΟΥ

ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ

Β' ΕΚΔΟΣΗ

ΚΑΡΟΛ ΕΡΛΙΧ - ΔΗΝ ΦΑΡΡΟΥ

**ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ**

Μετάφραση: Άμικα Λυκιαρδοπούλου

**ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ**

ΤΙΤΛΟΣ: Αναρχισμός και Φεμινισμός

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Λίμνα Λιναρδοπούλου

ΣΥΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ: Αγαμέμνονα Γιοβάνη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ» Βαλτιτσίου 53 Αθήνα
τηλ. 210 38.02 040

COPYRIGHT 1980 για την Ελληνική μετάφραση: «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ»

ΠΟΙΕΣ ΕΙΜΑΣΤΕ: ΕΝΑ ΑΝΑΡΧΟ- ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΟ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ

Θεωρούμε τόν 'Αναρχοφεμινισμό σάν τήν θεμελιακή κι αναγκαιά ριζοσπαστική θέση σ' αυτό τό στάδιο τής παγκόσμιας ιστορίας, πολύ πιά ριζοσπαστική από οποιαδήποτε μορφή Μαρξισμού.

Πιστεύουμε ότι ένα Έπαναστατικό Γυναικείο Κίνημα δέν πρέπει νά μιμείται, αλλά νά καταστρέφει δια τά Γχνη τής άντροκρατικής δομής έξουσίας, τό ίδιο τό Κράτος μέ όλόκληρο τόν άπαρχαυμένο και θλιβερό μηχανισμό του, μέ τίς φυλακές, τούς στρατούς και τήν ένοπλη ληστεία (φορολογία), μέ όλες του τίς δολοφονίες, μέ όλη του τήν τερατώδη και καταπιεστική νομοθεσία και τίς στρατιωτικές άπόπειρες, έσωτερικές και έξωτερικές, παραβίασης τής ίδιωματικής ζωής τών ανθρώπων και παρέμβασης στά ελεύθερα επιλεγμένα συνεργατικά έγχειρήματα.

Είναι φανερό ότι ό κόσμος δέν μπορεί νά επιβιώσει γιά πολλές δεκαετίες ακόμα, έξουσιαζόμενος από συμμορίες όπλισμένων άρσενικών πού αυτοαποκαλούνται κυβερνήσεις. 'Η κατάσταση είναι παρανοϊκή, γελοία, ακόμα και αυτοκαταστροφική. "Όποιες κι αν είναι οι διάφορες μορφές δικαιολόγησής του, τό ένοπλο κράτος είναι αυτό πού γιά τήν ώρα άπειλει τή ζωή όλων μας. Τό Κράτος από τήν ίδια τή φύση του δέν επιδέχεται μεταρρύθμιση. 'Ο άληθινός σοσιαλισμός, δηλαδή ή ειρήνη κι ή εγήμερτα γιά όλους, μπορεί νά πραγματοποιηθεί μονάχα από τόν ίδιο τό λαό, όχι από άντιπροσώπους πρόθυμους και Ικανούς νά στρέψουν τά όπλα τους ενάντια σέ όλους τους δέν συμμορφώνονται μέ τίς εντολές τού Κράτους. "Όσο γιά τόν τρόπο πού άντιμετωπίζουμε τήν παθολογική κρατική δομή, ή καλύτερη ίσως λέξη είναι, μάλλον, τό ξεπέραςμα, παρά ή άνατροπή. Αύτή ή διαδικασία κάνει αναγκαιά μεταξύ άλλων, μία τέρστια προώθηση τής εκπαίδευσης και τής επικοινωνίας άνάμεσα σ' όλους τους λαούς. 'Η γυναικεία εύφυα κατόρθωσε επιτέλους νά επηρεάσει τίς καταπιεστικές έφευρέσεις τών άρσενικών, όπως ή εκκλησία και ή νόμιμη οικογένεια' τώρα πρέπει νά κατορθώσει νά επανεκτιμήσει τό τελευταίο όχυρό τής άντρικής κυριαρχίας, τό κράτος.

Παρόλο πού αναγκυρίζουμε σοβαρές διαφορές στά άνταμαχό-

μενα συστήματα, ή ανάλυσή μας γιά τά κακά τού κράτους πρέπει νά επεκτείνεται και στην κομμουνιστική και στην καπιταλιστική του παραλλαγή.

Σκοπεύουμε νά βάλουμε σέ δοκιμασία τήν ιδέα τής ελευθερίας τής έκφρασης, ή όποια πιστεύουμε ότι θά είναι ένσωματωμένη στην ιδεολογία τής επερχόμενης Σοσιαλιστικής Γυναικείας 'Αδελφότητας πού είναι προοριζόμενη νά παλξει άπορασιαστικό ρόλο γιά τó μέλλον τής φυλής, άν πράγματι πρόκειται νά υπάρξει κάποιο μέλλον.

Είμαστε όλες σοσιαλίστριες. 'Αρνείμαστε νά ξεγράψουμε αυτόν τόν προ - Μαρξιστικό όρο πού έχει χρησιμοποιηθεί σάν συνώνυμος από πολλούς άναρχικούς στοχαστές. *Ένας άλλος όρος συνώνυμος μέ τόν άναρχισμό είναι ό ελευθεριακός σοσιαλισμός, σέ αντίθεση μέ τίς Κραταστικές και έξουσιαστικές παραλλαγές του. 'Ο 'Αναρχισμός (άπό τήν έλληνική λέξη *ἀναρχος* — χωρίς άρχοντα*) είναι ή επικύρωση τής ανθρώπινης ελευθερίας και έξισοπέπειας, πού εκφράζεται μέ έναν άρνητικό, προειδοποιητικό όρο πού σημαίνει ότι κανένας άνθρωπος δέν πρέπει νά κυβερνά ή νά έξουσιάζει κάποιον άλλον μέ τή βία ή μέ τήν άπειλή τής βίας. 'Ο άναρχισμός υποδεικνύει τί δέν πρέπει νά κάνουν ό άνθρωποι ό ένας στόν άλλο.

'Ο Σοσιαλισμός, άπ' τήν άλλη μεριά, σημαίνει δια εκείνα τά καταπληκτικά πράγματα πού μπορούν νά κάνουν και νά φτιάξουν όί άνθρωποι άπό τή στιγμή πού θά έχουν τή δυνατότητα νά συνδυάσουν τίς προσπάθειές τους και τά μέσα τους πάνω στή βάση τού κοινού συμφέροντος, τής λογικής και τής δημιουργικότητας.

'Αγαπάμε τίς Μαρξίστριες άδελφές μας καθώς και όλες τίς άδελφές μας παντού, και δέν έχουμε κανένα συμφέρον νά διαχωρίσουμε τή θέση μας άπό τούς δημιουργικούς αγώνες τους. Διατηρούμε όμως τό δικαίωμα νά κάνουμε κριτική στην πολιτική τους, όταν νιώθουμε ότι είναι ξεπερασμένη, άσχετη ή επιζήμια γιά τό καλό όλων τών γυναικών.

Σάν 'Αναρχοφεμινίστριες έλπίζουμε ότι θά έχουμε τό κουράγιο νά άμφισβητούμε και νά προκαινόμε τά πάντα, ακόμα και τίς δικές μας θεωρίες, όταν χρειάζεται.

ΑΝΑΡΧΟΦΕΜΙΝΙΣΤΡΙΕΣ ΤΟΥ ΣΙΚΑΓΟΥ

(Siren — A Journal of Anarcho-Feminism,
Vol 1, No 1, 1971)

* Σ.τ.Ε. Κυβάρχο, κυβερνήτη.

ΤΟ ΑΙΜΑ ΤΟΥ ΛΟΥΛΟΥΔΙΟΥ: ΜΙΑ ΑΝΑΡΧΟΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΥΣΗ

Είμαστε μιά ανεξάρτητη κollectiβα γυναικῶν πού κιάθουν
ὅτι ὁ ἀναρχικισμός εἶναι ἡ λογικά συνεπής ἑκφραση τοῦ φεμινισμοῦ.

Πιστεύουμε ὅα κάθε γυναίκα εἶναι ἡ μόνη ἀρμόδια νά προσ-
διορίσει τή καταπίεσή της. Κάθε γυναίκα, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν
προηγούμενη ἀνάμειξή της στήν «πολιτική», ξέρει πολύ καλά τήν
καταπίεση πού ὑφίσταται, ἄρα μπορεῖ καί πρέπει νά καθορίσει τή
μορφή πού θά πάρει ἡ ἀπελευθέρωσή της.

Γιατί πολλές γυναῖκες ἔχουν σιχαθεῖ καί κουραστεῖ ἀπ' τά
«κινήματα»; Ἡ ἀπάντησή μας εἶναι ὅα τό λάθος ὀρίζεται στή φρί-
ση τῶν κινήματων καί ὅχι στίς γυναῖκες σάν ἄτομα. Τά πολιτικά
κινήματα, ὅπως τά ξέρομε, ἔχουν διαχωρίσει τίς πολιτικές μας
δραστηριότητες ἀπό τά προσωπικά μας ὄνειρα γιά ἀπελευθέρωση,
μέ ἀποτέλεσμα ἡ νά ὑποχρεωνόμαστε νά ἐγκαταλείψουμε τά ὄνειρά
μας σάν ἀδύνατα ἡ νά ἀναγκασθῶμε νά ἐγκαταλείψουμε τό
κίνημα, ἐπειδή παραμένουμε ἀκλόνητα προσηλωμένες στά ὄνειρά
μας. Σάν ἀληθινές ἀναρχικές καί ἀληθινές φεμινίστριες λέμε:
τολμεῖστε νά ὄνειρευτεῖτε τό ἀδύνατο,
καί μήν ἱκανοποιηθεῖτε ποτέ μέ ὅτιδή-
ποτε λιγότερο ἀπό τήν ἀπόλυτη πραγ-
μάτωση τοῦ ἀδύνατου.

Στό κίνημα γιά τή γυναικεία ἀπελευθέρωση, εἰς εἶναι αἱ κυ-
ριώτερες μορφές δράσης. Ἡ μία εἶναι ἡ μικρή, τοπική, ἐθελοντι-
κά οργανωμένη ἐμάδα συνειδητοποίησης, ἡ ὁποία στήν καλύτερη
περίπτωση ὑπῆρξε ἕνας ἀπό τοὺς πύλο σημαντικούς τρόπους γιά νά
ἀσχληθῶμε μέ τήν καταπίεση σέ προσωπικό ἐπίπεδο, καί στή χει-
ρότερη, ποτέ δέν ξεπέρασε τό στάδιο μιᾶς ἐμάδας θεραπείας.

Ἡ ἄλλη κύρια μορφή συμμετοχῆς εἶναι αἱ μεγάλες γραφειο-
κρατικές ἐμάδες πού ἔχουν συγκεντρώσει τίς δραστηριότητές τους
γύρω ἀπό συγκεκριμένες πολιτικές γραμμές, κάνοντας μεγάλες

προσπάθειες να προσδιορίσουν τη γυναικεία καταπίεση σε σαφή προγράμματα, μ' ένα απομονωμένο στόχο. Οι γυναίκες σ' αυτές τις ομάδες αναμιχθήκαν συχνά, για κάποιο διάστημα, στην πολιτική της παραδοσιακής άριστερας, αλλά δεν μπορούσαν να χωρέθουν το σεξισμό που κυριαρχούσε μέσα στις άριστερες ομάδες. Όμως, παρόλο που αντίδρασαν ενάντια στη σεξιστική στάση των άρσενικών άριστερών, πολλές γυναίκες με παραδοσιακό πολιτικό προσανατολισμό, δεν μπορούσαν να δεχτούν την έγκυρότητα των ομάδων εκείνων που αισθάνονταν ότι ήταν «ομάδες θεραπείας» των μικροσπών αδελφών τους' κι όμως δεν έπαψαν να παραμένουν μέσα στη σφαίρα της άρσενικης Μαρξιστικής — Λενινιστικής, Τροτσκιστικής, Μασόκης ρητορικής, κι εξακολούθησαν να χρησιμοποιούν τις μορφές πολιτικής δράνωσης που χρησιμοποιούνταν από τις ομάδες των άρσενικών άριστερών ενάντια στις ύποπτες αντιδρώσες. Μ' αυτόν λαπτόν τον τρόπο, ο ελιτισμός και ο συγκεντρωτισμός της παλιάς άρσενικης άριστερας έχει ήδη διαδρώσει και δηλητηριάσει μέρη του γυναικείου κινήματος με την ιδέα ότι η σύγχρονη πολιτική πρέπει απωσθήποτε να σημαίνει το «χτίσιμο» ενός κινήματος γύρω από προγράμματα μ' ένα απομονωμένο στόχο, υπονοώντας έτσι ότι «πρέπει να κάνομε ύπομονη μέχρι η συνειδητοποίηση των μαζών να φτάσει το δικό μας επίπεδο». Πόσο ταπεινωτικό είναι να υποθέτουμε ότι πρέπει να λέμε σε ένα καταπιεσμένο άτομο ότι καταπιέζεται! Πόσο ταπεινωτικό είναι να υποθέτουμε ότι η συνείδησή του θ' αναπτυχθεί μονάχα με το να σέρνεται από τον ένα απομονωμένο στόχο στον άλλο!

Τά τελευταία 10 χρόνια ή και πιά πριν, οι άριστερες γυναίκες φοβόντουσαν να αγωνιστούν για την απελευθέρωσή μας, αγνοώντας το κατάφυρο γεγονός ότι όλες οι γυναίκες είναι μιά καταπιεσμένη ομάδα. Έμαστε τόσο πολλές και τόσο διασκορπισμένες που κάνομε τό λάθος να προσδιορίζουμε την ταυτότητά μας σε μέλη ιδιαίτερων κοινωνικών τάξεων, με βάση την κοινωνική τάξη των «άντρων μας», των πατεράδων ή των συζύγων μας. Έτσι, οι γυναίκες της άριστερας, θεωρώντας μας σε μεσοσπές μάλλον παρά σαν καταπιεσμένες γυναίκες, έχουν καταλήξει ν' άγνοούν την εμπλοκή στον δικό μας αγώνα σαν τον πρωταρχικό. Αντίθετα, έμεις έχουμε άρσιωθεί στον αγώνα υπέρ άλλων καταπιεσμένων ομάδων και μ' αυτόν τον τρόπο αποξενώμαστε απ' το δικό μας χάλι. Πολλές λένε ότι δεν υπάρχει πιά αυτή η στάση στο γυναικείο κίνημα, ότι ξεκίνησε μονάχα από τις ένοχές του λευκού μεσοσπύ άρσενικού, αλλά ακόμα και σήμερα γυναίκες που συμμετέχουν σε αυτόνομα γυναικεία κινήματα μιλάνε για την ανάγκη να οργανώσουμε τις γυναίκες της εργατικής τάξης, χωρίς συγχρόνως να τονίζουν την ανάγκη να οργανωθούμε οι ίδιες — λές και έχουμε ήδη ξεπεράσει αυτό το στάδιο. Αυτό δε σημαίνει (αν πρώτα απ' όλα επιμένουμε

στην απελευθέρωσή μας) ότι αγαπάμε λιγότερο τις καταπιεσμένες αδελφές μας' αντίθετα, πιστεύουμε ότι ο καλύτερος τρόπος για να ελπίστε συνεπείς με όλους τους απελευθερωτικούς αγώνες είναι ν' αναγνωρίσουμε και να ασχοληθούμε άμεσα με τη δική μας καταπίεση.

Γιατί δ' Αναρχισμός;

Δέν πιστεύουμε ότι η απόρριψη της Μαρξιστικής — Λενινιστικής ανάλυσης και στρατηγικής σημαίνει έξ' όρισμο, πολιτική άνωριμότητα. Δέν νομίζουμε ότι είναι πολιτικά άφελές νά ύποστηρίξουμε ότι άκείνα και μιά «δημοκρατικά συγκεντρωτική» ομάδα δέ θά μπορούσε νά θεωρηθεί «η πρωτοπόρα» εκπροσώπως μας. Ή φύση των ομάδων πού ασχολούνται με τό νά «οικοδομοῦν» κινήματα είναι: 1) Νά μετατρέπουν τά «πιά άκείνα» δνεϊρα σέ «ρεαλιστικά» αίτήματα, και 2) Νά γίνουν, με τόν καιρό, α ίδιες όργανα τυρανίας. "Όχι, εύχαριστώ!

Υπάρχει και μιά άλλη ριζοσπαστική παράδοση, ή όποία έχει όοδίσει αντίθετα με τήν Μαρξιστική - Λενινιστική θεωρία και πρακτική σέ όλη τή διάρκεια της σύγχρονης ριζοσπαστικής ιστορίας — από τόν Μπακούνιν στόν Κροπότκιν, στήν Σοφία Περόβσκαγια, και τήν "Εμμα Γκόλντμαν και άπ' αυτές στόν Έρρίκο Μαλατέστα και στόν Μάρραϊη Μπούτσκιν — και αύτή είναι ο Αναρχισμός. Είναι μιά παράδοση λιγότερο γνωστή σούς πιά πολλούς ριζοσπάστες, γιατί έχει συστηματικά διαστρεβλωθεί και παρερμηνευτεί από τίς περισσότερα όργανωμένες Κρατικές και Μαρξιστικές - Λενινιστικές όργανώσεις.

Ο Αναρχισμός δέν είναι συνώνυμος με τήν άνευθυνότητα και τό χάος. Στην πραγματικότητα προσφέρει σημαντικές εναλλακτικές λύσεις στίς ξεπερασμένες όργανωτικές τακτικές και πολιτικές γραμμές της ύπόλοιπης άριστερας. Ή βασική μορφή της άναρχικής όργάνωσης είναι ή μικρή ομάδα, ή όποία όργανώνεται και διατηρείται έθελοντικά, και ή όποία πρέπει νά δουλεύει με σκοπό νά προσδιορίσει τήν καταπίεση των μελών της και τίς μορφές πού πρέπει νά πάρει ο αγώνας για τήν απελευθέρωσή τους.

Ή Νέα Άριστερά καθώς και ή Μαρξιστική Άριστερά αντιμετωπίζουν τό ζήτημα της όργάνωσης των γυναικών, σάν συγκέντρωση στρατευμάτων για τήν Έσπανάσταση. Ήμεϊς όμως δηλώνουμε ύπέθυνα ότι κάθε γυναίκα πού παίρνει μέρος στόν αγώνα **ΕΙΝΑΙ** ή Έσπανάσταση. **ΕΜΕΙΣ ΕΙΜΑΣΤΕ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ!**

Πρέπει νά μάθουμε νά όρουμε αϊθόρμητα, νά ξεφεύγουμε από τούς περιορισμούς πού μές έχει μάθει ή κοινωνία νά βάζουμε στην συμπεριφορά μας. Για πολλές από μές, τό «κίνημα» ύπήρξε κάτι τό

απόμακρο, κάτι έξω απ' τον εαυτό μας. Δεν πρέπει πιά να θεωρούμε τους εαυτούς μας σά μιλη ενός κινήματος, αλλά σάν α ν ε ξ ή ρ τ η τ ε ς επαναστάτριες πού συνεργάζονται. Δύο, τρεις, πέντε, δέκα τέτοιες ανεξάρτητες επαναστάτριες πού νά γνωρίζονται και νά εμπιστευόμαστε βαθιά ή μία τήν άλλη, μπορούν νά εκπέψουν επαναστατικές πράξεις και νά φτιάξουν τή δικιά μας πολιτική. Όπως μέλος μιας αυτόνομης συγγενικής ομάδας χωρίς άρχηγούς, ή κάθε μία συμμετέχει Ιούτα, άρνούμενη έτσι τήν ιεραρχική λειτουργία της εξουσίας. ΚΑΤΩ ΟΛΑ ΤΑ ΑΦΕΝΤΙΚΑ! Καί έτσι δέ θά χαθούμε μέσα σ' ένα κίνημα όπου ή ήγεςία προσδιορίζει γιά μας τό δρόμο πού θά ακολουθήσει τό κίνημα' είμαστε έμεις τό κίνημά μας, κι έμεις καθορίζουμε τήν κατεύθυνση πού θ' ακολουθήσει τό κίνημά μας. Άρνούμαστε νά αφήσουμε νά μας κατευθύνουν, νά μιλούν γιά λογαριασμό μας και σιγά - σιγά νά μας άγνοούν.

Δέν πιστεύουμε, όπως θεοαιώνων τώρα μερικές, ότι ή διάσπαση του Γυναικείου Κινήματος σημαίνει και τό τέλος της Έπαναστατικής μας αποτελεσματικότητας. Όχι! Άπλως τό πνεύμα των γυναικών είναι πολύ μεγάλο γιά νά καθοδηγητεί και νά χειραγωγείται από ένα «κίνημα». Η λογική έκφραση των επαναστατριών είναι οι μικρές ομάδες πού άπορασιζούν και έρουν από μόνες τους. Αυτό θέβαια δέν έμποδίζει: τίς διάφορες ομάδες νά συνεργάζονται σέ διάφορα σχέδια ή συνέδρια.

Γι' αυτός τους σκοπούς, και επειδή δέν θέλουμε νά χάσουμε τήν έπαρτή μας μέ τίς ύπόλοιπες γυναίκες, οργανωθήκαμε σάν μία αυτόνομη καλλεκτίβα μέσα στό Κέντρο Γυναικών του Καίμπριτζ της Μασσαχουσέτης. Τό Κέντρο Γυναικών λειτουργεί σάν έμπισπον-δία και αυτό σημαίνει ότι δέν είναι μία ομάδα πού καθορίζει μία πολιτική γραμμή, αλλά ένα κέντρο όπου οι διάφορες γυναικείες ομάδες πραγματοποιούν τίς συναντήσεις τους. Θά συνεχίσουμε, έπίσης, νά κάνουμε αναλύσεις σάν κι αυτή, γιατί πιστεύουμε πως έτσι πρέπει νά κάνουμε. Θά θέλαμε πολύ ν' άκούσουμε τίς γνώμες σας!

ΟΛΗ Η ΕΞΟΥΣΙΑ ΣΤΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ!

Κόκκινη Ρόζα και Μαύρη Μαρία
Άναρχοφεμινίστριες του Μαύρου Ρόδου

Ο ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ

Ό φεμινισμός εφαρμόζει ότι ο αναρχισμός κηρύσσει. Θά μπορούσαμε νά ισχυριστώμε ότι οι φεμινιστικές ομάδες είναι οι μόνες ομάδες θεωμαρτυρίας που είναι εμπρακτα αναρχικές, πρώτον, γιατί οι γυναίκες άφοσιώνονται σε συγκεκριμένα σχέδια, όπως π.χ. οι κλινικές για εκπτώσεις και τά νηπαιγωγεία, και δεύτερον, γιατί σάν άπολιτικές, στό μεγαλύτερο ποσοστό τους, οι γυναίκες άρνούται νά εμπλακούν στους πολιτικούς άγώνες της δεξιάς ή της άριστεράς, στό ρεφορμισμό ή την επανάσταση, αντίστοιχα.

Τό ενδιαφέρον, όμως, των γυναικών για συγκεκριμένα σχέδια, καθώς και οι άπολιτικές τους δραστηριότητες, αποτελούν μία άρκετά μεγάλη άπειλή και για τή δεξιά και για την άριστερά, και ή φεμινιστική ιστορία δείχνει καθαρά πώς έμεις οι γυναίκες επανειλημμένα έχομας δελεαστεί νά εγκαταλείψουμε τόν άγώνα για τά συμφέροντά μας μέ τό νά υφομοιωθώμε, σε νομοθετικό επίπεδο, από τά κατεστημένα κόμματα, και σε θεωρητικό επίπεδο από την άριστερά. Αύτή ή άφομοίωση συχνά μας έχει άποδοίσει νά άναρωτηθώμε ποιά είναι άκριβώς ή φεμινιστική τοποθέτηση; Ποιά είναι ή καλύτερη στρατηγική για την έλλαση;

Μία πρώτη άρχή για τή γυναικεία άπελευθέρωση έγινε στή δεκαετία του 1840, όταν οι Φιλελεύθεροι βρίσκονταν στή μέση μιας θυελλώδους έκσπρατείας για την κατάργηση του θεσμού της δουλείας. Μερικές Κουαίρες, που είχαν εύφράδεια λόγου, μιλώντας ζωηρά ύπέρ της κατάργησης του συστήματος που επέτρεπε την κατοχή σκλάβων στο Νότο, συνειδητοποίησαν πολύ γρήγορα ότι τά βασικά δικαιώματα που διεκδικούσαν εκείνες για τους Μαύρους, ή κοινωνία τά άρνούταν και στις γυναίκες. Ή Λούσυ Στόουν και ή Λουκρέσια Μότ, δύο από τους πιο γενναίους μαχητές στον άγώνα για την κατάργηση της σκλαβιάς των Μαύρων, πρόσθεταν κάπου-κάπου, προς τό τέλος των λόγων τους περί δουλείας, και μερικές φεμινιστικές ιδέες, ένοχλώντας έτσι τους Φιλελεύθερους συνεργάτες τους σε άσυνήθιστο βαθμό. Οι γυναίκες, όμως, δέν αποτελούσαν άκόμη άπειλή για αυτούς, έφόσον γνώριζαν τή θέση τους και δέν ξεγνοούσαν ποιά από τούς δυό σκοπούς ήταν ο πιο σβαφός.

Δύο χρόνια μετά, το 1842, γινόταν στο Λονδίνο το παγκόσμιο συνέδριο ενάντια στο θεσμό της δουλείας. Μερικές γυναίκες που διέσχισαν τον Ατλαντικό μαζί με τους άλλους αντιπροσώπους για να πάρουν μέρος στο συνέδριο, ανακάλυψαν, φτάνοντας στο Λονδίνο, ότι όχι μόνο απαγορευόταν στις γυναίκες να πάρουν μέρος στις διαδικασίες του συνεδρίου, αλλά, πράγμα ακόμα χειρότερο, ότι ήταν αναγκασμένες να καθίσουν πίσω από ένα παραπέτασμα. Η Λουκρέτσια Μότ και η Έλιζαμπεθ Κάλιγντ Στάντον εξοργισμένες με την υποκρισία της συγκέντρωσης των φιλελευθέρων ενάντια στο θεσμό της δουλείας, που άρνόταν τη συμμετοχή των γυναικών, αποφάσισαν επί τόπου να γυρίσουν πίσω στην Αμερική και να οργανωθούν για να απελευθερώσουν τις γυναίκες.

Το πρώτο Συνέδριο για τα Γυνακεία Δικαιώματα έγινε το 1848 στο Σενέκα Φόλς, στη Νέα Υόρκη, προσελκύνοντας, μονάχα με μία γνωστοποίηση σε μία τοπική εφημερίδα τρεις μέρες πριν, ένα τεράστιο αριθμό γυναικών, που γέμισαν το κτίριο της εκκλησίας όπου γινόταν η συγκέντρωση. Στο τέλος αυτού του πολύ συγκινητικού Συνεδρίου η συνέλευση συνέταξε μία Διακήρυξη Δικαιωμάτων και Συναισθημάτων, με βάση την Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας*, με τη διαφορά ότι αυτή, αντί να απευθύνεται στον Βασιλέα Γεώργιο της Αγγλίας, απευθυνόταν στους άντρες. Μετά απ' αυτό το Συνέδριο, το οποίο χαρακτηρίζεται σαν η επίσημη αφετηρία του Κινήματος για τα Γυνακεία Δικαιώματα στην Αμερική, ο φεμινισμός πήρε γρήγορα πάνω του, έχοντας σαν στόχο τους νόμους περί ιδιοκτησίας κι άλλες άδικες σε βάρος των γυναικών.

Καθώς ο Αμερικανικός φεμινισμός αποσπασσε μία κάποια υποστήριξη, οι Φιλελεύθεροι άρχισαν να εκνευρίζονται από το γεγονός ότι οι γυναίκες ξόδευαν την ενεργητικότητά τους δουλεύοντας μάλλον για το γυναικείο ζήτημα, παρά για το αληθινό πρόβλημα εκείνης της εποχής, δηλαδή, την κατάργηση του θεσμού της δουλείας. Στο κάτω - κάτω, οι Φιλελεύθεροι επέμεναν, ότι εκείνη ήταν η «ώρα των Νέγρων» και οι γυναίκες δεν θά έπρεπε να είναι τόσο μικρόψυχες και να σκέφτονται τον εαυτό τους με τέτοια εποχή. Στις παραμονές του Εμφυλίου Πολέμου αυτό το παράπενο των Φιλελευθέρων έγινε «μια δίκαιη» αγανάκτηση. Πώς ήταν δυνατό οι γυναίκες να δείχνουν τέτοια Ελλειψη πατριωτισμού με τό να άρροσιώνονται στο φεμινισμό, στη διάρκεια μιας «εθνικής» κρίσης; Τότε, όλες σχεδόν οι φεμινίστριες στην Αμερική, παραγκώνισαν τη φεμινιστική τους συνείδηση για να υποστηρίξουν τα συμφέροντα των Φιλελευθέρων, παίρνοντας τη διαβεβαίωση πως με τό τέλος του

* Σ.τ.Μ. ΤΩν ΕΠΑ.

πόλεμο, όπου θα παραχωρούνταν στους Μαύρους Ισα συνταγματικά δικαιώματα, θα συμπεριλαμβάνονταν σ' αυτά και οι γυναίκες.

Η Σουζάν Β. Άνθον, φιλογερός υπέρμαχος της Κατάρτησης του Θεαίου της Δουλείας, ήταν η μόνη γνωστή φεμινίστρια που έκαινε την εποχή έρηιθήριε νά συμμερωθει με την πρόταση των Φιλελευθέρων. Συνέχισε τίς εκκλήσεις της, γιά τά γυναικεία δικαιώματα, παρά τή σταδιακή μείωση των υπαδών της, τίς όποιες προσεταιρίστηκαν οι Φιλελεύθεροι ύποστηρικτές της Κατάρτησης του Θεαίου της Δουλείας. Αυτή, όμως, συνέχισε νά επιμένει ότι και οι δύο αγώνες μπορούσαν νά διεξάγονται ταυτόχρονα και άν δέν γινόταν έτσι, μετά τόν πόλεμο οι γυναίκες θά είχαν πιά ξεχαστεί. Είχε δίκιο. Πράγματι, μετά τόν πόλεμο, όταν έγινε ή 14η τροπολογία του Συντάγματος στό Κογκρέσσο, οι γυναίκες όχι μόνο δέν είχαν συμπεριληφθεί, αλλά υπήρχε και ειδική φράση που απέκλειε τή συμμετοχή τους. Γιά πρώτη φορά γραφόταν στό Σύνταγμα, ή λέξη «αρσενικό», δείχνοντας σαφώς ότι όταν αναφερόταν σέ ένα «πρόσωπο», έννοούσε τό αρσενικό πρόσωπο.

Αυτό τό ισχυρό πλήρημα γιά τόν οργανωμένο φεμινισμό έμπόδισε σοβαρά την άνελιξη της νομικής θέσης των γυναικών. Παλύ άργότερα, γύρω στό 1913, όταν οι γυναίκες στη Βρετανία έγκαινίασαν τίς μαχητικές τακτικές τους, βάζοντας βήμιες σέ κτίρια και κάνοντας έμπρησμούς, έφτασε στην Άγγλιζ γιά νά σπουδάσει ή "Άλις Πάυλ, μιά νέα και ένθουσιώδης Άμερικανίδα, προερχόμενη από τίς τάξεις των Κοουκέρων, που τελικά κατέληξε νά δουλεύει με τίς περιβόητες αδερφές Πάνικχαρστ. Μετά από λίγο καιρό γύρισε πίσω στην Άμερική άποφασισμένη νά άναλωσει τόν άνήνα γιά την κατάκτηση του δικαιώματος ψήφου και σύνταμα κατάφερε νά πείσει την «Έθνική Ένωση γιά τό Δικαίωμα Ψήφου των Γυναικών», ή όποια είχε σχεδόν ούσιαστικά πάψει νά λειτουργεί, νά ξαναρχίσει την δημοσπονδιακή έκστρατεία γιά τό δικαίωμα ψήφου στην Ούάσιγκτον.

Βασισμένη μονάχα στην οργανωτική και στρατηγική της ίδιοφύλα, ή "Άλις Πάυλ κατάφερε, μέσα σέ πολύ μικρό χρονικό διάστημα, νά δημιουργήσει ένα κίνημα με πολλούς πυρήνες, που ήταν πιά άδύνατο νά άγνοηθεί. Έη πιά άποτελεσματική τακτική της ήταν ή ειρηνική πορεία διαμαρτυρίας προς τό Λευκό Οίκο με πλακάτ που τά συνθήματα τους έφεραν σέ δύσκολη θέση τους Ιθύνοντες, καταγγέλλοντας δημόσια την αυταρχική στάση του Προέδρου Γουίλσον άπέναντι στό Δικαίωμα Ψήφου των Γυναικών, τή στιγμή άκριβώς που στό έξωτερικό κήρυσσε τή δημοκρατία. Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, όμως, πλησίαζε σταθερά, δημιουργώντας γιά μιά άκείμα φορά τίς συνθήκες γιά την άπορρόφηση της προσοχής των γυναικών από άλλα θέματα.

Οι ειρηνιστές έκαμαν έκκληση στις γυναίκες νά άνασταλούν τόν άγώνα τους προσωρινά και νά πάρουν μέρος στις ειρηνευτικές προσπάθειες, ενώ τήν ίδια εποχή ή ήτλειοψηφία, τά «γεράκια τού πολέμου», είχαν σκανδαλιστεί από τό γεγονός ότι οι γυναίκες έγκατέλειπαν τή χώρα τους σέ μιά τέτοια στιγμή. Ξανά οι γυναίκες άφομοιώθηκαν, καθώς έγκατέλειψαν τόν φεμινιστικό άγώνα γιά νά σπεύσουν σέ βοήθεια τών κομμάτων τους, όμως, παρ' όλα αυτά, μιά μικρή αλλά αποτελεσματική ομάδα, τό Έθνικό Κόμμα Γυναίκων, κατάφερε νά συνεχίσει τόν άγώνα γιά τό δικαίωμα ψήφου.

Είναι δύσκολο νά πει κανείς μέ σιγουριά άν γιά τήν άφομοίωση τών φεμινιστικών προσπαθειών γιά άλλαγή εύθύνουσι περισσότερο ή άριστέρα ή ή δεξιά. Η Ιστορία μιάς έπιβεβαιώνει πώς οι μέθοδοι πού χρησιμοποιήσαν ήταν ταυτόσημες και ή χωρίς όρους έπίστη τους στήν προτεραιότητα τού «πιαύτερου άγώνα», όδηγεί άναπόφευκτα στήν άπόρριψη τών φεμινιστικών ζητημάτων σάν άσχετων. Η άνάλυση τού πρόσφατου κινήματος τών Μαύρων και τής Μαρξιστικής άριστεράς συμπίπτει ένδεικτικά τίς γυναίκες στά σχέδιά τους, κάνοντάς τις νά παραμερίσουν τό δικό τους άγώνα. Οπιαδή, όταν ό ούσιαστικός άγώνας θά έχει ήδη διεξαχθεί και κερδηθεί, τότε πιά θά έρθει κι ή σειρά τών γυναικών. Οι γυναίκες πρέπει νά περιμένουν. Οι γυναίκες πρέπει νά βοηθήσουν τή γ ε ν ι κ ώ τ ε ρ η ύπόθεση.

Η ποίηση τών Μαύρων γυναικών ταυτίζεται έντονα μέ τήν εκδοχή τού Έγώ τού Μαύρου άρσενικού, μέ τό συμβατικό τρόπο πού οικοδομούνται τά Έγώ, δηλαδή μέ τήν αύτο - υποτίμηση. Τό μοτίβο πού άκούγεται ξανά και ξανά μιλάει γιά τήν περήφανη δυστυχία τής Μαύρης γυναίκας στά χέρια τού Μαύρου άντρα, πού ό λευκός του άφέντης τού έχει στερήσει τόν έπιδρισμό, έτσι πού χρειάζεται τή γυναίκα του γιά νά μπορεί τολάχιστον νά κιώθει άνώτερος από κάποιον. Έκείνη παίζει τό ρόλο της. Η δυστυχία της είναι μιά άμεση συνεισφορά στών άγώνα τών (άρσενικών) Μαύρων και τή θεωρεί μιά εύγενική θυσία. (*Όπως έχει υποδείξει ή Ζερμάν Γκρήμ, τό γεγονός ότι οι γυναίκες δέν έχουν καμιά δύναμη γιά νά άπειλήσουν, πού σημαίνει ότι δέν μπορούν και νά εύνοχιστούν, έχει σά συνέπεια νά διέπουν όλοι τήν άδυναμία τους σάν φυσική, και έτσι κανείς δέν πρόκειται νά χαπλώσει κάτω και νά δεχτεί άδιαμαρτύρητα τίς κλωτσιές τών γυναικών). Ένώ ή άδυναμία τού Μαύρου άρσενικού είναι μόνο προσωρινή, μιά και είναι (και ό ίδιος) άρσενικός και δυνατικά έχει τή δύναμη τού λευκού άρσενικού. Τό μόνο πού χρειάζεται γιά ν' άποικιασθαθεί τό ήθικό του άνάστημα, είναι μιά γυναίκα γιά νά τήν έξουσιάζει, μέ τόν ίδιο τρόπο πού έχει έξουσιάζει αυτόν ό λευκός άντρας. Οι Μαύροι, συνειδητοποιώντας ότι τό «Μαύρο είναι ώραίο», άμφισβητούν τήν ύπεροχή τών λευκών.

Δέν έχουν όμως ακόμα αρχίσει ν' αμφοσηθούν τό μοντέλο τής οικογένειας τών λευκών, τήν πατριαρχική οικογένεια, σάν κάτω τό επιθυμητό και συνακόλουθα επιδοκιμάζουν ακόμα τήν ύπεροχή τού άρσενικού.

Η Τζούλιετ Μίτσελλ είναι μία Μαρξίστρια φεμινίστρια πού σ' ιδέες της, λογουχάρη, στό βιβλίο της «Woman's Estate», άποσπλόν χαρακτηριστικό παράδειγμα τού έννοιολογικού τρόπου έρεμηνείας τών πολύ συγκριμένων άδικιών σέ όάρος μιάς ομάδας, όπως σ' άδικίες σέ όάρος τών φεμινιστριών, σάν άσχετες βασικά ή σάν ένδείξεις ενός γενικώτερου άγώνα, όπου όλες σ' ομάδες συμμετέχουν σέ άφαίρεσεις πού άποκαλούνται ιδεολογίες. "Όπως θά μπορούσε νά προβλέψει κανείς, αν άνοκαλυφτούν άντιφάσεις στή θεωρία, ή Μίτσελλ ζητάει μία «γενική θεωρηση», μάν άφαίρεση πού θά διευρυνθεί άπό μόνη της γιά νά τίς έγκαλωπάσει. "Όταν διάφορες ομάδες μέ ιδιαίτερα συμφέροντα όπως σ' φατιητές, σ' γυναίκες, σ' Μαύροι, σ' δημοφιλώς διατυπώνουν τίς προτεραιότητες τού άγώνα τους, πού άπορρέουν άμεσα άπό τήν κατάσταση τους, ή Μίτσελλ τούς κατηγορεί ότι είναι άπελπιστικά κομπόζωροι, μέ τό νά άρνούνται νά δούν τίς άνάγκες τους σάν παρέκκλιση. Έκείνο, συνεχίζει, πού χρειάζεται νά καταλάβουν είναι ο «όλοτισμός» (totalism), μία άνάλυση πού θά τερματίσει όλες τίς άναλύσεις.

«Η τέλεια άνεπτυγμένη πολιτική συνείδηση μιάς έκμεταλλεύμενης τάξης ή μιάς καταπιεσμένης ομάδας δέν είναι δυνατό νά προέλθει μέσα άπ' τήν ίδια, παρά μονάχα άπό μία γνώση τών σχέσεων άλληλεξάρτησης (και τών δομών κυριαρχίας) όλων τών τάξεων στήν κοινωνία... Αυτό δέ σημαίνει μία άμση κατανόηση τών διαφόρων τρόπων έκμετάλλευσης ή καταπίεσης άλλων ομάδων και τάξεων, σημαίνει όμως αυτό πού θά ονόμαζε κανείς ένα «όλικό» χάλιπμα στόν καπιταλισμό, τό όποιο μπορεί νά τήν κάνει νά συνειδητοποιήσει τήν άνάγκη γιά άλληλεγγύη μέ όλες τίς άλλες καταπιεσμένες ομάδες».

Η Μίτσελλ θά μπορούσε εύκολα νά κατηγορηθεί γιά έννοιολογικό ήμπερκαλισμό, αν ληφθεί υπόψη ότι σ' «όλοτικούς» όροι πού χρησιμοπιει χρησιμοποιούν στό νά καταδροχθίσουν λυγότερο σημαντικούς όρους, υποβιβάζοντάς τους σέ δευτερεύουσες κατηγορίες μέ βάση τό κύρος τής πρωτογενούς Μαρξιστικής της ιδέας. Σύμφωνα μέ τή Μίτσελλ, σ' μεμονωμένες ομάδες πού επιδιώκουν τά συμφέροντά τους μέ τό δικό τους τρόπο, πρέπει νά μάθουν νά βλέπουν τό όρόμο και νά θυσιάζονται. Η ιδέα της, ότι αυτές σ' ομάδες πρέπει γιά τό καλό τού συνόλου νά άπαρηγοθούν τά δικά τους συμφέροντα, είναι μία άφαίρεση, ή όποια έχει πάψει πιά νά άνταπροσωπεύει όποιαδήποτε συμφέροντα, άφού έχει καταλήξει νά γίνει τόσο πλιταία, ώστε

νά μήν μπορεί νά συσχετιστεί μέ κανένα τρόπο μέ τά διάφορα συμφέροντα.

«Η δλοτική θέση είναι μία προϋπόθεση γι' αὐτή τήν συγκεντροποίηση, ἀλλά θά πρέπει ἢ νά διαφοροποιήσει τήν ἐπίγνωση τῆς, ἢ νά κολλήσει στή λάσπη τοῦ σωβινισμού τῶν Μαύρων, ὁ ὁποῖος εἶναι τό ρατσιστικό καί πολιτιστικό ἀντίστοιχο τοῦ οικονομισμοῦ τῆς ἐργατικῆς τάξης, πού δέ βλέπει παραπέρα ἀπό τή δική του προώθηση».

Οἱ ἰδέες τῆς Μίτσελλ ἀναιροῦν ὅλες τίς μορφές ἀτομικισμοῦ, μέ τόν ἴδιο τρόπο πού ἡ ὀργανωμένη ἀριστερά καί ἡ ὀργανωμένη δεξιὰ ἔχουν ἀποπροσανατολίσει ἱστορικά τίς γυναῖκες ἀπό τό νά δουλεύουν γιά τά δικά τους συμφέροντα. Ὁ «δλοτικισμός» ἀπαιτεῖται ἀπό τίς γυναῖκες μέ τόν ἴδιο τρόπο πού ἀπαιτεῖται ὁ «πατριωτικισμός» ἀπό τούς πολίτες. Μᾶς ζητᾶνε νά μεταπηδήσουμε ἀπό τό ἕνα εἶδος πατερναλισμοῦ στό ἄλλο. Μᾶς ζητᾶνε νά συμμορφωθοῦμε μέ μία ἱεραρχική μετα - ἀνάλυση, πού θεωροῦμε σά δοσμένο ὅτι ἀκόμα καί μακροπρόθεσμα θέν ἔχει τήν παραμικρή σχέση μέ τίς ἀμεσες ἀδικίες οἱ θάρους μας. Θεωρεῖται πῶς αὐτό πού εἶναι καλό γιά τό σύνολο εἶναι καλό καί γιά τό ἄτομο.

Μέ τό φάσμα τοῦ «δλοτικισμοῦ» νά διαγράφεται πάνω μας τεράστιο καί ἀπειλητικό, καλοῦμαστε νά ἀποδείξουμε καί νά ἐκλογικεύσουμε τήν αὐθεντικότητα τῶν συμφερόντων μας, δηλαδή, νά σταματήσουμε νά ἀσχολοῦμαστε μέ τόν ἀγῶνα μας καί νά πέσουμε στήν παγίδα τοῦ νά τόν ὑπερασπίσομε, κάτι ἀναμφίβολα ἀποπροσανατολιστικό. Ἐχουμε τόσο πολύ συνηθίσει νά σκεφτοῦμαστε ὅτι τά συμφέροντα μᾶς ὁμάδας εἶναι πῶ σημαντικά, πῶ οὐσιώδη, ἀπό ἐκεῖνα κάποιας ἄλλης, ὥστε ἀντί πρῶτα ἀπ' ὅλα νά ἀμφοισθητοῦμε τήν ἀξία τοῦ νά ἀντιπαρθεταῦμε τή μιά ὁμάδα στήν ἄλλη, πέφτομε στήν παγίδα τῆς αὐτο - ἐκλογικεύσεως.

«Η «δλοτική» ἀπόψη ἔχει μόνο μπροδεύει τά πράγματα ἀναφορικά μέ τό ποῖός ἀγῶνας ἔχει προτεραιότητα, ἀλλά ὑποδηλώνει, ἐπίσης, τήν ἰδέα ὅτι θταν ἡ φύση τοῦ προβλήματός εἶναι δλοτική, τέτοια πρέπει νά εἶναι καί ἡ λύση του, πράγμα πού μᾶς φέρνει στό σημείο πού ἐξωθοῦνται πάντα ὁι γυναῖκες. Οἱ ὁμάδες μπορεί νά λειτουργοῦν μέ τήν ψευδαίσθηση ὅτι «ὁ στόχος ὄλων εἶναι κοινός», συνηθῶς γιά τόσο μόνο ὅσο κρατάει ἡ θεωρητικολογία, π.χ. ὅπως ὁ ὑποσχεσεις πού δίνονταν στίς φεμινίστριες πρὶν ἀπ' τόν ἐμφύλιο πόλεμο. Ὅταν ὁμως φτάνουμε στό νά κάνουμε κάτι συγκεκριμένο γι' αὐτήν τήν ἀσπρημένα ἀντιληπτή κατάσταση, θέν εἶναι δυνατό ν' ἀναζητήσουμε καί νά καταστρέψουμε τόν δλοτικό ἔχθρό ἔτσι εὐκολα. Κονταλογίς, ὁ λύσεις συνεπάγονται ἀναγκαστικά συγκεκριμένες ἐπιλογές γύρω ἀπό τό τί θά γίνει πρῶτα καί γιά ποιούς. Ἔτσι τήν

προτεραιότητα θά τήν ἔχει ὁ ἀγώνας πού θά εἶναι ὁ πιό αποτελεσματικός στήν ἐπιβολή του πάνω στούς ἄλλους, καί οἱ ἄλλοι θά περιμένουν. Ἐίτε θά γίνει αὐτό ἤ ἡ ὀλοτική λύση θά εἶναι τόσο ἀόριστη, πού οἱ δυνάμεις τίς ὁποῖες θά κινητοποιήσαι δέν θά βοηθήσουν σέ τίποτα. "Ἄν οἱ γυναῖκες δοῦν τόν ἀγώνα τους ἐνάγνια στό σεξισμῶ μέσα στά πλαίσια ὁποιαδήποτε πλατύτερου ἀγώνα, ἔχουν χάσει ἔτσι κι ἄλλῶς.

Πῶς ἔμως μπορεῖ νά χαρακτηριστεῖ ἡ φεμινιστική πάλη, ἂν δέν συμπληρώνει ἄλλα πολιτικά κινήματα ἢ /καί δέν ἐξαρτιέται ἀπ' αὐτά; Ἐπειδή οἱ περισσότερες γυναῖκες, ζοῦνε ἢ ἐργάζονται μαζί μέ ἄντρες, τουλάχιστον γιά ἓνα μέρος τῆς ζωῆς τους, ἔχουν, σέ σχέση μέ ἄλλους, μιά ριζικά διαφορετική προσέγγιση τῶν προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζουν μ' ἐκεῖνον πού συνήθως ὀνομάζεται «ὁ καταπιεστής». Ἐπειδή μιά γυναίκα ἔχει γενικά συμφέρον νά διατηρεῖ σχέσεις μέ ἄντρες, γιά προσωπικούς ἢ επαγγελματικούς λόγους, τὸ πρόβλημα δέν μπορεῖ νά περιοριστεῖ ἢ νά ἐντοπιστεῖ στούς ἄντρες. Αὐτό, πρῶτα - πρῶτα θά ὑπονοῦσε σά λύση τήν ἀπομάκρυνσή τους ἀπό τήν κατάσταση, πράμα πού εἶναι, δέδαια, ἀντίθετο μέ τήν συμφέροντά της. Κι ὕστερα, τὸ νά συγκεντρώνομε τήν προσοχή στή ρίζα τοῦ προβλήματος δέν σημαίνει ἀναγκαστικά πῶς ἐντοπίσαμε τὸ πρόβλημα. Εἶναι λάθος νά δίνουμε περισσότερη σημασία σέ μιά διαμάχη ἀνάμεσα σέ ὀρισμένα άτομα, ἀπ' ἑνὸς εἶδος τῆς συμπεριφορᾶς πού ἐμπλέκεται.

Αὐτό πού φαίνεται νά προκύπτει εἶναι ὅτι οἱ γυναῖκες, ἐξαιτίας τοῦ συμφέροντός τους νά διατηρήσουν μιά σχέση μέ τοὺς ἄντρες, θά πρέπει νά συνδέονται μέ τήν κατάσταση τους πάνω σέ μιά βάση ἐντελῶς διαφορετική, ἀναγκαστικά καταστασιακή. Αὐτό σημαίνει ὅτι οἱ ἐνέργειες τοῦ φεμινισμοῦ θά πρέπει νά προσανατολίζονται περισσότερο γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα, παρά γύρω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἢ τήν πάλη. Ἡ ἔμφαση δέν θά δοθεῖ στόν ἀνταγωνισμό τοῦ τύπου «ἐμεῖς ἐναντίον αὐτῶν», μέ ἓναν μυθολογικό καταπιεστή, γιά ὀρισμένα προνόμια, ἀλλά μᾶλλον στήν ἀποσυρῆ ὁποιασδήποτε σύγκρουσης ἀνάμεσα στίς δύο πλευρές. Λογούχαρη, ἂν ἦδη ὑπάρχει μιά ἀνταγωνιστική κατάσταση ἀνάμεσα στά δύο φύλα, τὸ νά μάθει κάποια/ος Κεράττε θά ἐνισχύσει ἀπλῶς τὴν αὐσώρευση δυνάμεων καί στίς δύο πλευρές· οἱ ὁρᾶ τῆς πόλης δέν ἀλλάζουν τήν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων σέ καμιά πλευρά.

Ὁ φεμινισμὸς σάν οἰκουασισμὸς σημαίνει ὅτι μιά περίπλοκη κοινωνική ἀνάλυση καί πρωτογενεῖς αἰτίες τύπου Μάρξ θά ἦταν περιττές, γιατί οἱ ἀλλαγές θά 'ναι ριζωμένες στίς καταστάσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες πηγάζουν τὰ προβλήματα· ἀντίθετα, ἡ ἀλλαγή θά εἶναι ἰδιόμορφη γιά τοὺς συγκεκριμένους ἀνθρώπους, τὸ χρόνο, καί τὸ χῶρο. Αὐτὴ ἡ προσέγγιση δέν θεωρεῖται γενικά δημοφιλῆς εἴτε ἐπειδὴ

δέν έκταμίαιε τήν προσωπική λύση τών προβλημάτων ή επειδή μιάς φέρνει σέ άμνηχανα, ή και γιά τούς δύο αὐτούς λόγους. Χαρακτηρίζουμε αὐτά τά μελήματα ἀσήμαντα ἂν δέν φαίνονται νά μποροῦν ἀμέσως νά ταυτισθοῦν μέ ὁποιαδήποτε ἄλλα πλατύτερα συμφέροντα, ή ἂν δέν μποροῦν νά γεκκευθοῦν σάν «ἐνδειξη» μιάς γεκκότερης κατάστασης». Τό νά συζητᾶμε γιά τόν «ἀντρικό σωδινισμό» εἶναι ἔξισου ἄκαρπο μέ τό νά συζητᾶμε γιά τόν «καπιταλισμό», σὸ βαθμὸ πού δίνοντας κάποια ἐξήγηση ἔκ τοῦ ἀσφαλοῦς, οὐσιαστικά ἀπομακρυνόμαστε ἀπό τό πρόβλημα καθώς και ἀπό τήν ἀνάγκη νά ἀσχοληθοῦμε μ' αὐτό ή νά ἀπαντήσουμε σέ ἄλλους ἀνθρώπους. Μιά τέτοια ὑπερβολική θεωρητικολογία μιάς τρέπει μέ τήν αὐταπάτη ὅτι ἀναπακρινόμαστε σέ μιά κρίσιμη κατάσταση, χωρίς ὅμως ποτέ νά καταπισκοῦμε μέ τήν προσωπική μας συμμετοχή σ' αὐτήν.

Οἱ φεμινίστριες ἀρχικά κατηγοροῦνταν ὅτι δέν ἔχουν μιά δλοκληρωμένη θεωρία, παρά μονάχα ἓνα σωρό μικροπαράπονα. Αὐτό συνέβαλε σὸ νά δημαιοργηθεῖ ἀρκετή θυμηδία σὸ μέσα ἐνημέρωσης επειδή δέν ὑπῆρχε μιά πλατιά θεωρητική σύνδεση ἀνάμεσα σέ ζητήματα ὅπως π.χ. τό ὅτι οἱ παντρεμένες γυναῖκες παίρνουν τό ὄνομα τοῦ συζύγου τους, ή ἀνεπάρκεια τῶν παιδικῶν σταθμῶν, ή ἐπιμονή χρήση τῆς λέξης «κορῖτα» ἀντὶ «γυναῖκα», και τό ζήτημα τῆς ἰσοτιμίας τῶν γυναικῶν σοῦς χώρους ἐργασίας. Αὐτή ή ποικιλία ζητημάτων θεωρήθηκε σάν ἀδυναμία μᾶλλον παρά δύναμη. «Ὅπως θά μποροῦσε κανεῖς νά προβλέψει, μερικὲς Μαρξιστικές φεμινίστριες στάθηκαν σὸ ὕφος τῶν περιστάσεων συνηγορώντας ὑπέρ τοῦ ἀγῶνα, και τοποθετώντας τά γυναικεῖα προβλήματα γύρω ἀπό τήν «ἰδεολογία τῆς ἀναπαραγωγῆς» και ἄλλες τέτοιες ἀόριστες ἐννοιες, προσδιώσανε σὸ φεμινισμό θεωρητική σοβαρότητα.

«Ὁ φεμινισμός προσπάθησε, παραδοσιακά, ν' ἀνακαλύψει ἀδ hoc λύσεις, κατάλληλες γιά τίς ἀνάγκες τῆς στιγμῆς, π.χ. μέ ἐπίκεντρο τήν εἰκογένεια, ή τήν κοινότητα, ή τά φιλικὰ πρόσωπα. Ὅρισμένες, ὅμως, ἀυνοεδητες, νόμιμες (καθώς και θεωρητικές) προσπάθειες πού πήραν μεγάλη ἐθιμοσύνη, δδῆγησαν τή γυναικεῖα ἀπελευθέρωση στή μεγάλη τῆς ὥρα.

Λογουχάρη, μερικὲς φίλες κι ἐγώ ἀσχαληθήκαμε πρόσωπα μέ τήν ὀργάνωση ὁῦς συνεδρίου μέ θέμα τό διαζύγιο. Βρήκαμε μερικούς/ές ἡμιλητές πού θά περιγράφανε τίς διάφορες διαδικασίες πού χρειάζονται γιά τό διαζύγιο καθώς και δεκηγόρους πού θά εἰδιναν νομικές συμβουλές στίς γυναῖκες πού τίς χρειάζονται. Ὅργανώθηκαν διάφορα σεμινάρια/ὀμάδες ἐργασίας γύρω ἀπό θέματα πού ἀποροῦσαν ὅσες ἦταν μπλετημένες ή τίς ἐνδιέφερε τό ζήτημα τοῦ διαζυγίου. Ἦρθαν πάρα πολλές γυναῖκες ἀπό τήν κοινότητα, επειδή τίς τράβηξε τό θέμα τοῦ συνεδρίου πού ἦταν ἓνα συγκεκριμένο πρόβλημα, γυναῖκες πού πιθανόν δέν ἦταν ταυτισμένες μέ τή μπερ-

δεμένη ιδέα του φεμινισμού. Όλες πήραν μέρος με ένθουσιασμό, ανταλλάσσοντας συμβουλές, αριθμούς τηλεφώνων, ονόματα δικηγόρων. Μερικές έβλεψαν στα σεμινάρια, συγκινημένες από τη συμπαράσταση γυναικών που βρίσκονταν στην ίδια δύσκολη κατάσταση.

Τό συνέδριο προχωρούσε εμάλα όταν μία έμμητρια από την Έθνική Οργάνωση Γυναικών έκανε μία παρουσίαση της επίσημης θέσης της οργάνωσης για το διαζύγιο και των μελλοντικών σχεδίων της οργάνωσης. Μέσα σ' αυτά ήταν και μία πρόταση που έλεγε ότι τα ζευγάρια πριν παντρευτούν θα έπρεπε να περνάνε με έπιτυχία ένα τέστ, έτσι ώστε σ' αυτό το είδος νομικής συμφωνίας να μπορούν να συμμετέχουν μονάχα άνθρωποι με τα κατάλληλα προσόντα. Μ' αυτήν την προϋπόθεση, όσοι δεν θα μπορούσαν να περάσουν το τέστ, το οποίο θα ήταν φτιαγμένο απ' τους νομοθέτες, θα αποβαρύνονταν, κι έτσι θα προλαβαίνονταν μελλοντικά διαζύγια. 1

Πέρα από τη φανερή πλάνη του να πιστεύουμε ότι ακόμα περισσότεροι νόμοι θα άλλαζαν ότι έχουν προκαλέσει οι ήδη υπάρχοντες νόμοι, και συνακλόουθα ότι θα σώσουν τους ανθρώπους από τους εαυτούς τους, η πρόταση της ΕΟΓ αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της απόπειρας να λυθεί το πρόβλημα της γυναικείας απελευθέρωσης με μέσα μονολιθικά και δοσμένα από τα πάνω, που μοιάζουν πολύ με τη φιλοδοξία της Μαρξίστριας Μπράνκα Μάρκας για «οικειοποίηση της κουλτούρας». Η ένστακτώδης παρότρηση για εξαναγκασμό του κόσμου με εθνικούς νόμους, μοιάει με την τάση για δημιουργία μιας επανάστασης με σκοπό την αλλαγή της Ισορροπίας των δυνάμεων. Κάθε είδος αλλαγής σε μεγάλη κλίμακα θα βρει λόγους για να εξυπηρετήσει το δικό του μεγαλειόδοιο αυταρχισμό. Επιπλέον, κάθε πλευρά δηλώνει πώς αυτό που είναι καλό για το σύνολο είναι καλό και για το άτομο, και επομένως, μπορούν να χρησιμοποιηθούν οποιαδήποτε μέσα για την προώθηση των φιλοδοξιών της επανάστασης, σύμφωνα με το μοντέλο των μεγάλων επιχειρήσεων.

Αυτές οι εύκαιρες προτάσεις μεγάλης κλίμακας έκαναν τον κόσμο να πιστέψει πώς υπάρχει πρόγραμμα ένα μη - καταστασιακό Κίνημα Γυναικείας Απελευθέρωσης, ένας αληθινός στρατός που απαιτεί εθνικές αλλαγές. Τα μέσα ενημέρωσης διαίωκσαν αυτή την ιδέα. Αλλά δεν υπάρχει φεμινιστικό κίνημα καθ'αυτό. Οι φεμινίστριες ανέκαθεν ήταν πολύ απασχολημένες με τη δουλειά τους σε προγράμματα με βάση την κοινότητα, μέσα σε οικογένειες, και μόνες, χώρους εργασίας κλπ., για να συγκεντρώσουν τις προσπάθειές τους στη δημιουργία μιας εικόνας ή ταυτότητας για τους εαυτούς τους σε φεμινίστριες. Επιπλέον, όμως, μία μοναδική έρχη ή εικόνα του κινήματος θα ήταν αντιπροσωπική και θα έκανε τις γυναίκες να συγκρίνουν συνέχεια τη ζωή τους με αυτή τη γονική ει-

κόνα, ελέγχοντας τον τρόπο ζωής τους και τη δουλειά τους για να βλέπουν αν είναι σύμφωνα με το «ΚΙΝΗΜΑ».

Τό «κίνημα» έχει, ταυτόχρονα, κριτικαριστεί για τό γεγονός ότι δέν έχει συνοχή και πρόγραμμα. Άκριβώς. Αύτή είναι ή ουσία. Ή δύναμη του θρίσκειται στην ποικιλία ενδιαφερόντων και σκοπών μέσα στα πλαίσια των οποίων οι φεμινίστριες πραγματοποιούν και εφαρμόζουν τήν αλλαγή. Για τόν ίδιο λόγο ο φεμινισμός δέν έχει άρχηγούς μέ τήν έννοια τού λοχαγού. Δέν υπάρχει κάτι τό συγκεκριμένο πού νά χρειάζεται καθοδήγηση. Δέ σχεδιάζουμε καμιά επανάσταση. Οι γυναίκες κάνουν ότι μπορούν, όπου μπορούν. Δέν είμαστε ένοποιημένες, γιατί σά γυναίκες δέν βλέπουμε τόν έαυτό μας σά μία τάξη πού αγωνίζεται ένάντια σέ κάποια άλλη. Δέν δραματιζόμαστε ένα γυναικείο απελευθερωτικό στρατό κινητοποιημένο ένάντια στην άντρική τυραννία. Ή ένότητα για τήν ένότητα είναι ή πεμπτασία των κυβερνήσεων και ή προσαρμογή αυτών των μεθόδων στο δικό μας αγώνα, δέν κάνει τίποτ' άλλο παρά νά έκσχύει τόν φυλο - ταξικό άνταγωνισμό τού τύπου «εμείς ένάντια σ' αυτούς». Ή ταύτιση μέ άλλους αγωνιστές μ' αυτόν τόν παρανοϊκό τρόπο ένθαρρύνει τόν κτηνώδη άνταγωνισμό και διαωνίζει τήν πάλη. Ήπιπλέον, ή έμφαση στην ένότητα, μπορεί νά οδηγήσει μονάχα σέ μία αυτόγνωσια γύρω από τό τί κάνουμε σάν προσωπικότητες, τονίζοντας έτσι τίς άτομικές μας διαφορές και δημιουργώντας αντιδικίες πριν καλά - καλά άρχίσουμε νά άσχολούμαστε σοβαρά μέ τά πρακτικά προβλήματα τού σεξισμού.

Πέρα άπ' τήν Έθνική Ήργάνωση Γυναικών, ο φεμινισμός, άρχίζει στο σπίτι και γενικά δέν προχωράει παραπέρα άπ' τά όρια τής κοινότητας.

Οι μαμές και οι μάγισσες πού άκούσαν τίς τέχνες των βοτάνων και τής θεραπείας, έχουν μία σημαντική παρουσία στην άτομικιστική παράδοσή μας. Μέσα στίς οικογένειες, οι γυναίκες διαδίδανε πληροφορίες για τή διάγνωση τής έγκυμοσύνης, τήν άποφυγή τής σύλληψης, τήν θεραπεία των μαλόνσεων, τό σταμάτημα τής αίμορραγίας, τό πώς νά προλαβαίνουν τίς κρίσιμες και νά ελαφραίνουν τόν πόνο. Άθρόυσα, καμιά φορά μέ μυστηριώδη τρόπο, οι γυναίκες φρόντιζαν άρρωστα παιδιά και φίλους, χωρίς νά δίνουν πολλές λεπτομέρειες για τή θεραπεία πού εφαρμόζαν. Ή αποτελεσματικότητά τους ένέπνεε δέος και φόβο και κατά καιρούς διακινδύνευαν τή γελοιοποίηση, δέν κάθονταν όμως νά εξηγήσουν ή νά μυθοποιήσουν τό τί άκριβώς έκαναν, άπλώς τό έκαναν. Οι μυστηριώδεις περιγραφές πού έχουν διατηρηθεί γύρω από τίς μεθόδους πού ακολουθούσαν οι μαμές, μία έμπειρική γνώση πού μεταδίδονταν από μάνα σέ κόρη, σήμερα άπεδοκιμάζονται σάν «παραμύθια πού διηγούνται οι γριές».

Οι σημερινές φεμινίστριες διατηρούν αυτήν την ιδιαίτερη παράδοση, αλλά και τα θέματα που άφορούν την υγεία έχουν έρθει στην επιφάνεια σαν το πρωταρχικό μέλημα του κινήματος. Σε όλη τη χώρα έχουν ξεφυτρώσει διάφορες ομάδες με συγκεκριμένα προγράμματα, με σκοπό να αντιμετωπίσουν έπαρκώς τις ανάγκες της περιοχής για εκτρώσεις, έλεγχο των γεννήσεων, τσέτ έγκυμοσύνης και παροχή γενικότερης ιατρικής φροντίδας. Προηγουμένα οι γυναίκες είχαν περιορισμένα μέσα και έπρεπε να βασίζονται στον πατερναλισμό των γιατρών. Οι νέες ομάδες γυναικών αποκάλυψαν ότι υπάρχουν πολλές συντηρημένες ιατρικές εξετάσεις και άλλες εξυπηρετήσεις, που μπορούν να γίνουν με ασφάλεια και με ελάχιστο κόστος, ή και δωρεάν, από τις ίδιες τις γυναίκες.

Στο γυναικείο κέντρο της γειτονιάς μας έχει οργανωθεί άκριτως μία τέτοια ομάδα ή οποία παρέχει διάφορες εξυπηρετήσεις, παραπέμπει π.χ. γυναίκες σε ειδικούς γιατρούς για εκτρώσεις και δίνει καθημερινά στην κινότητα πληροφορίες γύρω από θέματα υγείας, ανάλογα με τις ανάγκες. Οι γυναίκες της ομάδας αυτής βλέπουν τις δραστηριότητές τους σαν λύση στα προβλήματα διαμέσου της κοινοτικής δράσης, υπολογίζοντας τις ανάγκες των γυναικών και καταλήγοντας στους πιο αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων με τα μέσα που διαθέτουν. Υπάρχουν πράγματα που έχουμε μάθει και που είναι μέσα στις δυνατότητές μας να τα εφαρμόσουμε, καθώς και περιπτώσεις τις οποίες πρέπει να παραπέμψουμε σε γιατρούς. Τα τσέτ έγκυμοσύνης γίνονται πολύ απλά και δωρεάν από έθελόντριες του κέντρου. Οι περιπτώσεις εκτρώσεων, παραπέμπονται σε έναν πολύ ήλιο και προσεκτικά επιλεγμένο γιατρό, που παίρνει ελάχιστα χρήματα. Άκρεια, έχουμε συντάξει ένα κατάλογο με τις φθηνότερες και καλύτερες κλινικές άφροδισίων νοσημάτων, που τον μοιράζουμε. Το πεδίο δράσης και οι φιλοδοξίες της ομάδας μας υπαγορεύονται αποκλειστικά από τα συμφέροντα των ανθρώπων που βρίσκονται κοντά μας. Συνεργαζόμαστε με ένθουσιασμό με άλλες ομάδες στην άμεσάια ανταλλαγή πληροφοριών, αλλά δεν έχουμε σκοπό να επεκταθούμε. Έχουμε τσάσά πολλά να κάνουμε, που δέ μας μένει καιρός να κάνουμε μία ανάλυση ή μία πολιτική, οστε να σταματήσουμε για να παρατηρήσουμε τί γίνεται.

Που πᾶμε από 'δώ και πέρα;

Ποιά είναι ή κατεύθυνσή μας απ' τό σημείο αυτό; Άνεκασθεν οι φεμινίστριες δέν έστρεφαν καμιά εκτίμηση στις έρωτήσεις του τύπου «γιατί;», οι οποίες αποτελούν τό θεωρητικό υπόβαθρο των ανθρώπων συντρόφων μας. Τό βιβλίο της Καίτη Μώλιετ «Σεξουαλική Πολι-

τική», λογουχάρη, δέχτηκε άγρια επίθεση από τούς κρατικούς, επειδή ξοδεύει όλες αυτές τις σελίδες χ ω ρ ί ς νά διατυπώσει μιά θεωρία γιά τούς λόγους ύπαρξης τού σεξισμού. Ή άδιαφορία μας γιά θεωρητικολογίες έρμηνεύεται σάν ένα παράξενο έλάττωμα. Καί δέβαβα. Τό ίδιο και ή δυσπιστία μας γιά τή λογική και γιά εκείνο πού χωρίς έλλειψη σεβασμού γιά τίς τέχνες τής διακήρυξης. Στην πραγματικότητα, μάς ένω δει δέν μπορούμε νά «επιχειρηματολογήσουμε σοβαρά» και πιθανότατα είναι αλήθεια ότι αποφεύγουμε αυτό τό είδος τού παιχνιδιού μέ τίς λέξεις. Είναι γεγονός έμως ότι δέν έχουμε κανένα συμφέρον σ' αυτό τό παιχνίδι. Ή ΓΝΩΣΗ και ή ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ, σέ σχέση μέ τό γυναικειό ζήτημα, είναι τόσο φανερά ξένες πρós τά συμφέροντά μας, πού σπάνια κρύβεται ή γυναικεία έλλειψη σεβασμού γιά τίς τέχνες τής διακήρυξης. Στην πραγματικότητα, ό γυναίκες φαίνεται νά θεωρούν τήν άντρική πίστη σ' αυτές τίς διαδικασίες σάν ένα είδος πρόληψης, επειδή δέ φαίνεται νά υπάρχει εμφανής σύνδεση ανάμεσα σ' αυτές τίς τέχνες και τή διατήρηση τής ζωής, πού είναι τό βασικό γυναικειό μέλημα.

Όι γυναικείες άσχολίες έχουν βασικά σάν επίκεντρο τίς διαδικασίες επιβίωσης, τή συλλογή πόρων, τή διατροφή, τό ντύσιμο και τή στέγαση τών παιδιών και γενικά τήν αντιμετώπιση ζωτικών άνταγωνισμών σέ καθημερινή βάση. Τίς ενέργειές μας πρέπει νά τίς χρησιμοποιήσουμε άναγκαστικά, γιά νά έρθουμε τρόπους νά τά «εγιάσουμε πέρα» σά ζητήματα πού ξεκινάνε από τά ύσαστικά μας καθήκοντα. Ή παρατήρηση και ή αξιολόγηση τής καθημερινής ρουτίνας θά πρέπει νά άπασχολεί εκείνους πού ταπειλιάζουν, εκείνους πού έχουν λιγότερες εύθύνες, δηλαδή τούς άντρες. Ύπάρχει ένα παλιό άνέκδοτο πού δείχνει καθαρά τήν άπατηλή σημασία μέ τήν όποια ό άντρες περιβάλλον τή δουλειά τους: 'Ό άρχηγός τής οικογένειας λέει στούς φίλους του: «Έγώ παίρνω τίς μεγάλες αποφάσεις στήν οικογένεια, όπως, π.χ., άν ή Έρυθρά Κίνα πρέπει νά γίνει δεκτή στόν ΟΗΕ, και ή γυναίκα μου παίρνει τίς μικρές, όπως π.χ., έν χρειαζόμαστε καινούργιο αυτοκίνητο και σέ πού σχολείο πρέπει νά πάνε τά παιδιά».

Όι γυναίκες επειδή δέν έχουν πάγια συμφέροντα στίς θεωρητικές υποθέσεις και τίς επιπτώσεις τους και συνακόλουθα, καμιά έξάσκηση στίς τέχνες τής λεκτικής κυριαρχίας, δέν πρόκειται εύκολα νά προσελκυθούν άπ' τήν περίπλοκη τεχνική τής. Άντίθετα, άκόμα και μικρά κορίτσια, αξιολογώντας τή μόρα τους, άποχτούν, σχεδόν αυτόματα, μιά δυσπιστία γιά τή θεωρητική πλευρά τών καταστάσεων (όπως ή Λούσυ στό Π ή ν α τ ς) και βασίζονται στίς μυαλό τους και στό ένστικτο τής στιγμής γιά νά λύσουν επείγοντα πρακτικά προβλήματα. Όι γυναίκες δείχνουν δυσπιστία στή λογική και τίς τυπικότητες τής, μέ τόν ίδιο τρόπο πού ό φτωχοί δείχνουν

δυσπιστία στους λαβύρινθους της νομοθεσίας μας. Καλυμμένα από τη μυθοποίηση και οι δύο θεομοί λειτουργούν ενάντια στα συμφέροντά τους.

Η σφαίρα των συμφερόντων μας, ή φροντίδα των ούσιαστικών αναγκών μας οι γυναίκες, έχει υποτιμηθεί με τέτοια σταθερότητα και επιμέλεια που δεν υπάρχει πιά σχεδόν καμία πράξη μας που να θεωρείται σημαντική. Όταν η κοινότητα μας περιστρέφεται γύρω από τους ανθρώπους και τα προβλήματα, αποκαλείται κοινοτισμός ή δουλειά μας, επειδή κατ' ανάγκη είναι μονότονη και στρέφεται γύρω από το σπίτι, δεν θεωρείται δουλειά, και όταν ζητάμε βοήθεια γι αυτήν, αυτό ονομάζεται γκρίνια. Τό να μην είμαστε διατεθειμένες να συζητήσουμε λογικά θεωρείται διασκεδαστικό και ποτέ κανείς δεν σκέφτεται να μιά ρωτήσει αν, πρώτα - πρώτα, θα θέλαμε να μπλεχτούμε σε τέτοιες ανταγωνιστικές παραξενιές.

Αυτά που οι άλλοι θεωρούν μειονεκτήματα πρέπει να μάθουμε να τα βλέπουμε σαν πλεονεκτήματα, σαν μία άμηση προσέγγιση της ζωής και των προβλημάτων της, που ξεκινάει από τη συγκεκριμένη κατάσταση του κάθε ατόμου. Πρέπει να μάθουμε να εκτιμάμε κι άλλους τρόπους «γνώσης» πέρα απ' τους παραδοσιακούς, καθώς και να αξιολογούμε τις αισθήσεις μας και να επιταχύνουμε τις αναδράσεις μας στις καταστάσεις που βρισκόμαστε κάθε φορά.

Φεμινισμός σημαίνει να βρίσκουμε νέους τρόπους αντιμετώπισης των παραδοσιακών καταστάσεων, όχι να αντιμετωπίζουμε αυτό που αποκαλείται νέο κίνημα με παραδοσιακούς τρόπους. Είναι λάθος μας να συζητάμε την αξία του αγώνα μας· αυτό θα σημαίνει ότι μιπήναμε σ' αυτόν με τη θέλησή μας. Θα άφηγε δηλαδή, να έγιναι ότι γινόταν ένας αγώνας στον οποίο συμφωνήσαμε να πάρουμε μέρος, κι ότι θα υπήρχε ένας κυρίαρχος νικητής και ένας εξουσιαζόμενος νικημένος.

Τό να βρίσκουμε επιχειρήματα υπέρ του φεμινισμού είναι μία μορφή Εκκλησίας, σαν να είμαστε μία άνοχη τάξη που ζητάει δύναμη ή μία εταιρία που πουλάει με δόσεις και ψάχνει για αγοραστές. Φεμινισμός σημαίνει απόρριψη όλων των δρών που μας προσφέρονται για να ναμμοποιηθούμε σαν ένα αξιολάτρευτο κοινωνικό κίνημα, και ανεπεξιδιορυμίο των πραγματικών μας συμφερόντων όταν τα ικανοποιούμε. Έτσι, όταν η άδιαφορία μας για την επιθετικότητα αποκαλείται «παθητικότητα» και ή από μέρος μας αποφυγή της συστημιακής οργάνωσης αποκαλείται «αφέλεια», πρέπει να συμφωνούμε ολόψυχα. Πώς άλλωστε, δηλαδή, μπορείς να κάνεις οτιδήποτε;

ΛΗΝ ΦΑΡΡΟΥ

(Aurora, N. Υόρκη, 1974)

ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ: Η ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ

Πρίν από 11 χρόνια, όταν ήμουνα σε ένα μικρό γυμνάσιο στο Ίλλινόις, δέν είχα ακούσει ποτέ μου τή λέξη «αναρχισμός». Τό μόνο σχετικό πού είχα καταφέρει νά μάθω ήταν ότι αναρχία σήμαινε «χάος». *Όσο γιά τό σοσιαλισμό και τόν καμμουνισμό, τά μαθήματα Ιστορίας μου έδιναν κατά κάποιο τρόπο τήν ιδέα ότι δέν διαφέρουν καθόλου από τό φασισμό, λέξη πού θύμιζε Χίτλερ, στρατόπεδα συγκέντρωσης και όλα εκείνα τά φοβερά πράγματα πού δέν συνέβηκαν ποτέ σε μιá ελεύθερη χώρα σάν τή δική μας (ΕΠΛΑ). *Ανεπίσθητα μάθαινα νά καταπίνω τή γλυκειά τροπή τής παραδοσιακής *Αμερικάνικης πολιτικής: μετριοπάθεια σμιδισασιός, αναρχίηση στην κοινωνική κλίμακα, Τσάκ Πέρου τό παιδί θαύμα*. *Έμαθα τό μάθημα καλά. Μού πήρε χρόνια νά συνειδητοποιήσω τίς προκαταλήψεις και τίς διαστρεβλώσεις πού είχαν υποροποτησει δλόκληρη τήν «εκπαίδευσή» μου. *Η «Ιστορία του»** τού ανθρώπινου (λευκού άρσενικού) είδους σήμαινε ακριβώς αυτό. *Εγώ, σά γυναίκα, υπεδικαζόμουνα σε δευτερεύουσα θέση. Σάν αναρχικά δέν υπήρχα καθόλου. *Ένα δλόκληρο κομμάτι άπ' τό παρελθόν (δρα και οι δυνατότητες γιά τό μέλλον) είχε κρατηθεί κρυφό άπό μένα. Πρόσφατα μονάχα ανακάλυψα ότι πολλές άπό τίς ασύνθετες αδόρητες πολιτικές μου άψεις είχαν ένα καιό πλαίσιο, δηλαδή, τήν αναρχική ή αναεξουσιαστική παράδοση σιέψης. *Ήταν σάν νά έβλεπα ξαφνικά τό κόκκινο χρώμα μετά άπό χρόνια γκριζας άχρωματοφίας.

* Σ.τ.Μ. Τσάρλς Πέρου: ώραιος γεροσσιαστής τού Ίλλινόις πού φημολογείτο ότι πήγαινε γιά πρόεδρος μεταξύ '68 - 72.

** Σ.τ.Μ. *Η συγγραφέας κάνει ένα άμετάφραστο λογοπαίγνιο. *Η λέξη Ιστορία (HISTORY) άν χωριστεί σε HIS και STORY, σημαίνει ή «Ιστορία του», δηλαδή, τού άντρα, σε άντίθεση μέ τή HER STORY, τήν «Ιστορία τής». *Δηλαδή τής γυναίκας, πού όπως προτείνουν οι φεμινίστριες, καιρός είναι ν' άρχισι νά γράφεται.

Η Έμμα Γκάλντζμαν μού πρόσφερε τόν πρώτο ορισμό τού άναρχισμού:

«Ο άναρχισμός, λοιπόν, σημαίνει στην πραγματικότητα τήν άπελευθέρωση τής ανθρώπινης σκέψης άπ' τήν κυριαρχία τής θρησκείας, τήν άπελευθέρωση τού ανθρώπινου σώματος άπό τήν κυριαρχία τής Ιδιοκτησίας, τήν άπελευθέρωση άπό τά δεσμά και τούς περιορισμούς τής κυβένησης. Ο άναρχισμός αντιπροσωπεύει μία κοινωνική τάξη βασισμένη στην ελεύθερη συνένωση τών ατόμων, μέ σκοπό τήν παραγωγή πραγματικού κοινωνικού πλούτου, μία τάξη πού θέ έγγυάται σέ κάθε άνθρωπο πλάσμα ελεύθερη πρόσβαση στή γή και πλέρια άπόλαυση τών αναγκών για τή ζωή, σύμφωνα μέ τίς άτομικές επιθυμίες, τά γούστα, και τίς προτιμήσεις τών ατόμων»¹.

Γρήγορα, άρχισα νά συνδέω νοητά τόν άναρχισμό μέ τό ριζοσπαστικό φεμινισμό. Άρχισε νά έχει μεγάλη σημασία για μένα τό νά καταγράψω μερικές άπό τίς αντιλήψεις μου πάνω σ' αυτά τά θέματα, σάν ένα τρόπο για νά μεταδώσω σέ άλλους τήν συγκίνηση πού ένιωθα για τόν άναρχοφεμινισμό. Μού φαίνεται σημαντικό νά μιραζόμαστε μεταξύ μας τά όράματά μας, έτσι ώστε νά ξεπεράσουμε μερικές άπό τά έμπόδια πού όρθώνονται άντισέά μας άπό τίς παρεξηγήσεις και τίς διασπάσεις. Άν και αυτοαποκαλούμαι άναρχοφεμινίστρια, αυτός ό όρισμός μπορεί εύκολα νά συμπεριλάβει τό σοσιαλισμό, τόν κομμουνισμό, τόν πολιτιστικό φεμινισμό, τόν λεσβιακό αυτονομισμό, και ένα σωρό άλλες πολιτικές ταμπέλλες. Όπως γράφει ή Σού Νέγκριν: «Καμά πολιτική ήμπελλά δέν μπορεί νά καλύψει όλες μου τίς άνάγκες». ² Μπορεί νά έχουμε περισσότερα κοινά άπ' όσα νομίζουμε. Αύτή τή στιγμή πού γράφω για τίς δικές μου άναδράσεις και άντιλήψεις, δέν βλέπω ούτε τή ζωή μου ούτε τή σκέψη μου σάν ξεχωρες άπό τών άλλων γυναικών. Στην πραγματικότητα, μία άπό τίς πιο ισχυρές πεποιθήσεις μου όσο άφορά τό Γυναικείο Κίνημα είναι ότι στην πραγματικότητα συμμερίζομαστε ένα άπίστευτα κοινό όραμα. Η δική μου συμμετοχή σ' αυτό τό όραμα είναι νά μήν προσφέρω όριστικές αναλύσεις ή άκαμπτές άπαντήσεις, αλλά μάλλον πιθανότητες και μεταβλητές συνδέσεις οι όποιες έλπίζω ότι θέ συζητηθούν μεταξύ μας και θέ συμβάλλουν σέ μία συνεχή διαδικασία άτομικής και συλλογικής άνάπτυξης και εξέλιξης/έπανάστασης.

Τί σημαίνει πραγματικά ό άναρχισμός;

Ό άναρχισμός έχει σκοφαντηθεί και έχει παρερμηνευθεί για ένα τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, πού ίσως τό πιο σπουδαίο είναι ν' άρχίσουμε μέ μία έξήγηση τού τί είναι και τί δέν είναι. Τό πιο

διαδομένο στερεότυπο τοῦ ἀναρχικοῦ εἶναι, ἴσως, ἕνας ἄνθρωπος μέ μοχθηρὸ παρουσιαστικὸ πού κρύβει μιὰ βόμβα κάτω ἀπ' τὸ μαῦρο μανδύα του ἔτοιμος νὰ καταστρέφει ἢ νὰ δολοφονήσει τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντες σὸ ὄριό του. Αὐτὴ ἡ εἰκόνα γεννᾷ φόβο καὶ ἀποστροφή τὸν περισσότερο κόσμο, ἄσχετα μέ τὴν πολιτικὴν τὸν τοποθέτησιν· συνεπῶς ὁ ἀναρχισμὸς ἀπορρίπτεται σάν κακὸς, βίαιος, καὶ ἀκράτος. Μιὰ ἄλλη λαθεμένη ἀντίληψη εἶναι ἐκείνη τοῦ ἀναρχικοῦ σάν ἰδεαλιστῆ, πού ἀσχολεῖται μέ ἀχρηστες, αὐτοπακίς, ἀπρητημέγες ἔννοιες καὶ δέν ἔχει ἐπαρῆ μέ τὴν πραγματικότητά. Τὸ ἐπιτέλεσμα: ὁ ἀναρχισμὸς ἀπορρίπτεται γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά, αὐτὴ τὴν φορά σάν «πραγματοποιήτο δνευρο».

Καμιά ἀπ' αὐτὰς τίς εἰκόνας δέν εἶναι ἀκριβῆς (παρόλο πού ἔχουν ὑπάρξει καὶ ἀναρχικοὶ δολοφόνοι καὶ ἰδεαλιστές — ὅπως συμβαίνει καὶ σέ πολλὰ πολιτικὰ κινήματα, δεξιάς καὶ ἄριστερά). Τὸ εἶναι ἀκριβῆς ἐξαρτᾶται, βέβαια, ἀπὸ τὸ πλῆθος ἀναφορᾶς τοῦ καθέναν. Ὑπάρχουν διάφορα εἶδη ἀναρχικῶν, ὅπως ἀκριβῶς ὑπάρχουν καὶ διάφορα εἶδη σοσιαλιστῶν. Ἐδῶ θά μιλήσω γιὰ τὸν ἀναρχοκαμμουνισμὸ, τὸν ὁποῖο θεωρῶ αὐσιαστικὰ σάν ταυτόσημο μέ τὸν εὐθεριανὸ (ἀνταξουαστικὸ) σοσιαλισμὸ. Οἱ ταπεινὲς μποροῦν νὰ προκαλέσουν τραμερὴ σύγχυση, ἔτσι, μέ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀποσαφηνίσουν τὸν ὄρο, θά ἔρῳ τὸν ἀναρχισμὸ χρησιμοποιοῦντας τρεῖς σημαντικὰς ἀρχές (ἢ κάθε μιὰ ἀπὸ τίς ὁποῖες πιστεύω ὅτι ἔχει σχέση μέ μιὰ ριζοσπαστικὴ φεμινιστικὴ ἀνάλυση τῆς κοινωνίας — θά ἀναφερθῶ περισσότερο πάνω σ' αὐτὸ ἀργότερα) :

(1) Πίστευε στήν κατάργησιν τῆς ἐξουσίας, τῆς ἐραρχίας, τῆς κυβέρνησιν. Οἱ ἀναρχικοὶ ζητοῦν τὴν κατάργησιν, (μᾶλλον παρά τὴν κατάληψιν) τῆς ἐξουσίας — ἀνθρώπου πάνω σέ ἄνθρωπο, τοῦ κράτους πάνω στήν καντότητα. Ἐνῶ πολλοὶ σοσιαλιστές ζητοῦν μιὰ κυβέρνησιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ ἕνα σταδιακὸ μαρασμὸ τοῦ κράτους, οἱ ἀναρχικοὶ πιστεύουν ὅτι τὰ μέσα δημιουργοῦν τοὺς σκοπούς, ὅτι ἕνα ἰσχυρὸ κράτος τείνει νὰ αὐτοδιαιωήζεται. Ὁ μόνος τρόπος νὰ πραγματοποιηθῆ ὁ ἀναρχισμὸς (σύμφωνα μέ τὴν ἀναρχικὴ θεωρίαν) εἶναι διαμέσῳ τῆς δημοκρατίας συνεργατικῶν, ἀνταξουαστικῶν δομῶν. Ὁ διαχωρισμὸς τῆς διαδικασίας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐπανάστασης, σημαίνει τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διαίωκσης τῆς καπιταλιστικῆς δομῆς καὶ συμπεριφορᾶς.

(2) Πίστευε τόσο στήν ἀτομικότητα όσο καὶ στή συλλογικότητα. Ἡ ἀτομικότητα δέν εἶναι ἀσυμβίβαστη μέ τὴν κομμουνιστικὴν σκέψιν. Ὅμως, πρέπει νὰ γίνει μιὰ διάκρισις ἀνάμεσα στὸν «ἔντονο ἀτομικισμὸ», πού εὐνοεῖ τὸν ἀνταγωνισμὸ καὶ περιφρονεῖ τίς ἀνάγκας τῶν ἄλλων, καὶ τὴν ἀλη-

θινή άτακτικότητα, πού προϋποθέτει ελευθερία χωρίς παραβίαση τής ελευθερίας τών άλλων. Ειδικότερα, άπ' την άποψη τής κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης, αυτό σημαίνει έξισορρόπηση τής άτακτικής πρωτοβουλίας μέ τή συλλογική δράση, διαμέσου τής δημιουργίας δομών πού δίνουν τήν δυνατότητα ώστε ή λύση τών άποφάσεων νά έρροσεται στό χέρια όλων τών άτομων μιάς ομάδας, κοινότητας, ή έργοστασίου, και όχι στό χέρια «άντιπροσώπων» ή «έργχτηών». Σημαίνει συντονισμό και δράση διαμέσου ενός μη - ιεραρχικού δικτύου (άλληλεπικλυπόμενοι κύκλοι μάλλον παρά πυραμίδα) μικρών ομάδων ή κοινοτήτων. (Βλέπε περιγραφές τών Ίσπανικών άναρχικών καλλεχστικών στό έπόμειο μέρος). Τέλος σημαίνει πώς ή πετυχημένη επανάσταση συνεπάγεται άχειραγώγητα, αυτόνομα έγχοια και ομάδες πού δουλεύουν μαζί για νά πάρουν τόν έλεγχο, χωρίς μεσολαθήσεις έλεγχου τής κοινωνίας και τής ίδιας τής ζωής τους.³

(3) Πίστη τόσο στόν αυτόοργανισμό όσο και στόν οργάνωση. Οι άναρχικοί έχουν κατηγορηθεί από παλιά ότι υποστηρίζουν τό χάος. Πράγματι, ο περισσότερος κόσμος πιστεύει ότι ο άναρχισμός είναι συνώνυμος τής άταξίας, τής σύγχυσης, και τής βίας. Αυτό είναι μία τέλεια παρεξήγηση τού τί υποστηρίζει ο άναρχισμός. Οι άναρχικοί δέν έρνούνται τήν άνάγκη για οργάνωση· υποστηρίζουν μόνο ότι αυτή πρέπει νά προέρχεται από κάτω, όχι από πάνω, από μέσα μάλλον παρά άπ' έξω. Έξωτερικά επιβεδλωμένες δομές ή έκαμπτει κανόνες πού είνκοον τή χειραγώγηση και τήν παθητικότητα, είναι οι πού έπικίνδυνες μορφές πού μπορεί νά πάρει μία λεγόμενη «επανάσταση». Κανένας δέν μπορεί νά ύπαγορεύσει μέ άκρίβεια τή μορφή τού μέλλοντος. Η αυτόοργανη δράση μέσα στό πλαίσιο μιάς συγκεκριμένης κατάστασης είναι άναγκαστα, αν πρόκειται νά δημιουργήσουμε μία κοινωνία πού νά ανταποκρίνεται στις μεταβαλλόμενες ένέργειες τών ατόμων και τών ομάδων. Οι άναρχικοί πιστεύουν στις ρευστές δομές: άμεση δημοκρατία σέ μικρή κλίμακα, σέ συνδυασμό μέ συλλογική συνεργασία και συντονισμό σέ μεγάλη κλίμακα (χωρίς νά χάνεται ή άτακτική πρωτοβουλία).

Ο άναρχισμός, λοιπόν, ακούγεται θαυμάσιος, αλλά πώς θά μπορούσε νά λειτουργήσει ίκανοποιητικά; Αυτό τό είδος Ουτοπικού ρομαντισμού θέ θά μπορούσε νά έχει καμιά σχέση μέ τόν πραγματικό κόσμο... σιστά; Λάθος. Οι άναρχικοί στην πραγματικότητα τό έχουν πετύχει (αν και προσωρινά) σέ άρκετές περιπτώσεις (άπό τίς οποίες καμιά δέν είναι πολύ γνωστή). Η Ίσπανία και ή Γαλλία, ειδικότερα, έχουν μακρόχρονη ιστορία άναρχικής δραστηριότητας, και σ' αυτές τίς δύο χώρες είναι πού βρίσκω τίς πού συναρπαστικές ύλοποιήσεις τού θεωρητικού άναρχισμού.

Πέρα από τή Θεωρία — Ίσπανία 1936 - 9, Γαλλία 1968

Ἡ Ἐπανάσταση εἶναι κάτι πού προέρχεται ἀπ' τό λαό, μιά λαϊκή δημιουργία· ἡ ἀντεπανάσταση εἶναι κάτι πού προέρχεται ἀπ' τό Κράτος. Πάντα ἔτσι ἦταν, καί πάντα ἔτσι θά 'ναι, εἴτε στή Ρωσία, εἴτε στήν Ἰσπανία, εἴτε στήν Κίνα — Ἀναρχική Ὁμοσπονδία Ἰθνηκῆς (FAI), Γ ἧ κ α ἰ
'Ε λ ε υ θ ε ρ ἰ α, 3 Ἰούλι 1936.

Ὁ κόσμος πιστεύει ὅτι ὁ λεγόμενος Ἰσπανικός Ἐμφύλιος Πόλεμος ἦταν ἀπλῶς μιά μάχη ἀνάμεσα στίς φασιστικές δυνάμεις τοῦ Φράνκο καί σ' ἐκείνους πού ἦταν ἀρροισωμένοι στήν φιλελεύθερη δημοκρατία. Αὐτό πού ἔχει παραβλεφθεῖ, ἢ ἀγνοηθεῖ, εἶναι ὅτι στήν Ἰσπανία συνέβαιναν πολύ περισσότερα ἀπ' τόν ἐμφύλιο πόλεμο. Μία κοινωνική ἐπανάσταση μέ πλατιά βάση, πού ὑποστήριξε τίς ἀρχές τοῦ ἀναρχισμοῦ, ἐπαιρνε ἀποφασιστική, συγκεκριμένη μορφή σέ πολλές περιοχές τῆς χώρας. Ὁ σταδιακός περιορισμός καί ἡ τελική καταστροφή αὐτοῦ τοῦ ἐλευθεριακοῦ κινήματος εἶναι λιγότερο σημερινά γιά νά σκεπτηθοῦν ἐδῶ ἀπ' τό τί πραγματικά κατάφεραν οἱ γυναικες καί οἱ ἄνδρες πού τό ἀποτελοῦσαν. Παρά τίς τρομερά δυσμενεῖς συνθήκες, ἔκαναν τόν ἀναρχισμό νά λειτουργήσει.

Ἡ πραγματοποίηση τῆς ἀναρχικῆς κολλεκτιβοποίησης καί τῆς ἐργατικῆς αὐτοδιοίκησης στή διάρκεια τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης, δίνει ἕνα κλασσικό παράδειγμα ὀργάνωσης καί αὐτοδημιουργικῆς. Ὁ ἀναρχισμός ἀποτελοῦσε μέρος τῆς λαϊκῆς συνείδησης τόσο στήν ἀγροτική ὅσο καί στή βιομηχανική Ἰσπανία, γιά πολλά χρόνια. Στήν ὑπαιθρο, ὁ κόσμος εἶχε μιά μακρόχρονη παράδοση κομμουνισμοῦ*, πλλά χωριά ἐξαικολοθοῦσαν νά ἔχουν κοινή ἰδιοκτησία ἢ νά δίνουν ἀγροτεμάχια σ' ἐκείνους πού δέν εἶχαν. Δεκάδες χρόνια ἀγροτικοῦ κολλεκτιβισμοῦ καί συνεργασίας ἔβαλαν τά θεμέλια τοῦ θεωρητικοῦ ἀναρχισμοῦ πού ἔφτασε στήν Ἰσπανία στή 1870 (διαμέσου τοῦ Ἰταλοῦ ἐπαναστάτη Φανέλλι, φίλου τοῦ Μπακούνιν) καί σιγά σιγά γένησε τόν ἀναρχοσυνδικαλισμό, τήν ἐφαρμογή τῶν ἀρχῶν τοῦ ἀναρχισμοῦ στό βιομηχανικό συνδικαλισμό. Ἡ Ἐθνική Συνδικαλιστική Ἐργασίας (CNT) πού ἰδρύθηκε τό 1910, ἦταν ἡ ἀναρχοσυνδικαλιστική ἔνωση (πού συνεργαζόταν στενά μέ τήν μαχητική Ἀναρχική Ὁμοσπονδία Ἰθνηκῆς — FAI) ἡ ὁποία προσέφερε τήν ἐκπαίδευση καί τήν προετοιμασία γιά τήν ἐργατική αὐτοδιοίκηση καί κολλεκτιβοποίηση. Δεκάδες χιλιάδες βιβλία, ἐφημερίδες καί μισροσούρες, πού ἔφταναν σχεδόν σέ κάθε γωνιά τῆς

* Σ.τ.Μ. Κοινοτισμός: Σύστημα Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης, βασισμένο στίς κοινότητες καί τήν ἀποκέντρωση τῶν ἐξουσιῶν.

Ίσπανίας, συνέβαλλαν σε μία ακόμη μεγαλύτερη διάδοση της αναρχικής σκέψης.⁵ Οι άρχες του αναρχισμού για τη μη - ιεραρχική συνεργασία και την άτομική πρωτοβουλία, σε συνδυασμό με τις αναρχοσυνδικαλιστικές τακτικές του σμιτιστά, μποουιστά, και της γενικής απεργίας, και την εκπαίδευση στην παραγωγή και τα οικονομικά, πρόσφεραν στους εργάτες κατάρτιση και στη θεωρία και στην πρακτική. Αυτό οδήγησε σε μία επιτυχή α ύ θ ό ρ μ η τ η οικειοποίηση των εργοστασίων και της γης μετά τον Ίούλη του 1936.

Όταν η Ίσπανική δεξιά αντέδρασε στην εκλογική νίκη του Λαϊκού Μετώπου με μία απόπειρα στρατιωτικού πραξικοπήματος, στις 19 Ίούλη 1936, ο λαός αντιμετώπιζε με τέτοια λύσσα πού έθεσε υπό έλεγχο τό πραξικόπημα μέσα σε 24 ώρες. Σ' αυτό τό σημείο η επιτυχία στις κάλπες έγινε ένα γεγονός δευτερεύουσας σημασίας· η καθολική κοινωνική επανάσταση είχε αρχίσει. Ένώ οι εργάτες στις βιομηχανίες κατέβαιναν σε απεργίες ή άρχισαν να διευθύνουν οι ίδιοι τά εργοστάσια, οι αγρότες αγνόησαν τους γαιοκτήμονες και άρχισαν να καλλιεργούν τη γη για λογαριασμό τους. Μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα, πάνω από τό 60% της γης καλλιεργούνταν συλλογικά — χωρίς ιδιοκτήτες, άφεντικά, ή ανταγωνιστικά κίνητρα. Βιομηχανική κολлекτιβοποίηση έγινε κυρίως στην επαρχία της Καταλωνίας, όπου η αναρχοσυνδικαλιστική επιρροή ήταν πύ ισχυρή. Αυτό θέν ήταν μικρό κατόρθωμα, μιά και τό 75% της βιομηχανίας της Ίσπανίας βρισκόταν στην Καταλωνία.⁶ Έτσι, μετά από 75 χρόνια προετοιμασίας και αγώνων, η κολлекτιβοποίηση πραγματοποιήθηκε, διαμέσου της αυθόρμητης συλλογικής δράσης άτόμων δλέψυχα άρροσωμένων στις έλευθεριακές άρχες.

Όμως, τί σήμαινε πραγματικά η κολлекτιβοποίηση και πώς λειτουργούσε; Γενικά, οι αναρχικές κολлекτιβες λειτουργούσαν σε δύο επίπεδα: (1) άμεση δημοκρατία σε μικρή κλίμακα και (2) συντονισμός σε μεγάλη κλίμακα με έλεγχο άπ' τη βάση. Σε κάθε επίπεδο η κύρια φροντίδα ήταν η αποκέντρωση και η άτομική πρωτοβουλία. Στά εργοστάσια και στα χωριά εκλέγονταν αντιπρόσωποι για τά συμβούλια πού λειτουργούσαν σαν διοικητικά ή συντονιστικά σώματα. Οι αποφάσεις προέρχονταν πάντα από πύ μαζικές γενικές συνελεύσεις, πού τίς παρακολουθούσαν όλοι οι εργάτες. Για να προστατευθούν από τους κινδύνους της αντιπροσώπευσης, οι αντιπρόσωποι ήταν κι οι ίδιοι εργάτες, ύπακοίμενοι πάντα σε άμεση ή περιοδική άνακατάσταση. Αυτά τά συμβούλια ή επιτροπές ήταν οι βασικές μονάδες της αυτοδιεύθυνσης. Από εκεί, μπορούσαν να επεκταθούν διαμέσου ενός παραπέρα συντονισμού σε χαλαρές άμοσπονδίες, πού συνδέανε μεταξύ τους εργάτες και επιχειρήσεις ενός βιομηχανικού κλάδου, ή γεωγραφικής περιοχής. Μ' αυτό τον

τρόπο μπορούσε να πραγματοποιηθεί ή διαγραφή και ή μοιρασιά των αγαθών, καθώς και ή εφαρμογή προγραμματίων γενικού ενδιαφέροντος, όπως ή άρδευση, οι συγκοινωνίες, και οι επικοινωνίες. Και πάλι, ή ύμφαση βρισκόταν στη διαδικασία από τη βάση προς την κορυφή. Αυτή ή πολύ περίπλοκη ισορροπία μεταξύ άταμικότητας και συλλογικότητας πραγματοποιήθηκε με ή μεγαλύτερη επιτυχία από την Άγροτική Όμοσπονδία του Λεβάντε, που περιλάμβανε 900 κολλεκτίβες, και την Όμοσπονδία Κολλεκτίβων της Άραγωνίας, που την αποτελούσαν κάπου 500 κολλεκτίβες.

Ή πιο σημαντική, ίσως, πλευρά της αυτοδιεύθυνσης ήταν ή εξίσωση των μισθών. Αυτή πήρε πολλές μορφές, αλλά συχνά χρησιμοποιούνταν τό σύστημα του «οικογενειακού μισθού», όπου ο μισθός πληρωνόταν σε κάθε εργάτη σε χρήματα ή κουπόνια, ανάλογα με τις ανάγκες της/του και τις ανάγκες των εξαρτημένων μελών της οικογενείας τους. Τά αγαθά που υπήρχαν σε άφθονα διανεμόταν ελεύθερα, ενώ τά άλλα μπορούσε κανείς να τά προμηθευτεί με χρήματα.

Οι ώφέλειες που προήλθαν από την εξίσωση των μισθών ήταν τραμερές. Άφού τά μεγάλα κέρδη εξαφανίστηκαν απ' τά χέρια των λίγων, τά επιπλέον χρήματα χρησιμοποιήθηκαν για τόν εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας (άγορά νέων μηχανημάτων, καλύτερες συνθήκες εργασίας) και τη βελτίωση της γής (άρδευση, φράγματα, άγορά τρακτέρ κλπ.). Όχι μονάχα φυλάσσονταν καλύτερα προϊόντα με πιο αποτελεσματικό τρόπο, αλλά και οι τιμές των καταναλωτικών αγαθών έπεσαν. Αυτό συνέβηκε σε μία μεγάλη γκάμα βιομηχανιών όπως: ή ύφαντουργία, ή μεταλλοβιομηχανία, τά πυρμαχικά, τό γιάζι, τό νερό, τό ηλεκτρικό, οι φούρνοι και ή άλιερα, οι κοινοτικές συγκοινωνίες, οι αυτηρόδρομοι, οι τηλεφωνικές υπηρεσίες, τά όπτικά προϊόντα, οι υγειονομικές υπηρεσίες κλπ. Οι ίδιοι οι εργάτες ώφελήθηκαν από μία μικρότερη εργάσιμη εβδομάδα, καλύτερες συνθήκες εργασίας, δωρεάν ιατρική περίθαλψη, επιδόματα ανεργίας, και μία νέα περιγράμνεια για ή δουλειά τους. Ή δημιουργικότητα ενθαρρύνθηκε από την αυτοδιεύθυνση και τό πνεύμα της άλληλοβοήθειας: οι εργάτες φρόνιζαν να παράγουν προϊόντα καλύτερα από εκείνα που παράγανε κάτω από συνθήκες εκμετάλλευσης της εργασίας. Ήθελαν να αποδείξουν ότι ο σοσιαλισμός είναι αποτελεσματικός, ότι ο ανταγωνισμός και τά κίνητρα πλεονεξίας δέν είναι άπαραίτητα. Μέσα σε λίγους μήνες τό βιοτικό επίπεδο είχε ανέβει από 50—100% σε πολλές περιοχές της Ίσπανίας.

Τά επιτεύγματα των Ίσπανών άναρχικών ξεπερνάνε τό ύψηλοτερο βιοτικό επίπεδο και την οικονομική ισοτήρια: έμπεριέχουν την πραγμάτωση των βασικών ανθρώπινων ιδανικών: ελευθερία, άταμική δημιουργικότητα, και συλλογική συνεργασία. Οι Ίσπα-

μικρές αναρχικές κολλεκτίβες δεν απότυχαν: καταστράφηκαν από τὰ έξω. Έκείνοι (οι άριστεροι κι οι δεξιοί) πού πίστευαν σ' ένα ισχυρό Κράτος, δούλεψαν γιά νά τίς εξαφανίσουν — από την Ισπανία και την Ιστορία. Ο πετυχημένος αναρχισμός περίπου 8 εκατομμυρίων Ισπανών μόλις τώρα άρχίζει ν' άποκαλύπτεται.

«Γιά σένα την κάνεις την επανάσταση»⁷ — Ντανιέλ και Γκαμπριέλ Κόν - Μπεντίτ.

Ο αναρχισμός έχει παίξει ένα σημαντικό ρόλο στη Γαλλική Ιστορία, αλλά αντί νά σκαλίσω τό παραθόν, θά 'θελα νά συγκεντρώσω την προσοχή σ' ένα σύγχρονο γεγονός — τόν Μάη και τόν 'Ιούνη του 1968. Τά γεγονότα του Μάη και του 'Ιούνη έχουν ιδιαίτερη σημασία, γιατί άπόδειξαν ένα μιά γενική άπεργία και άνάληψη του έλέγχου των έργοστασίων από τούς εργάτες, και των πανεπιστημίων από τούς φοιτητές, μπορούν νά σμιθούν σέ μιά σύγχρονη, καπιταλιστική, προαναταλαζόμενη στην κατακάλωση χώρα. Έπιπλέον, τά ζητήματα πού θίχτηκαν από τούς φοιτητές και τούς εργάτες στη Γαλλία (δηλ. αυτοκαθορισμός, ποιότητα της ζωής) ξεπερνάνε τά όρια των τάξεων και έχουν τρομερή σημασία γιά την προοπτική μιάς επαναστατικής άλλαγής σέ μιά κοινωνία πού έχει ξεπεράσει τό στάδιο της σπάνης.⁸

Στίς 22 Μάη 1968, οι φοιτητές του Πανεπιστημίου της Ναντέρ, πού ανάμεσα τους ήταν κι ο αναρχικός Ντανιέλ Κόν - Μπεντίτ, κατέλαβαν τά κτίρια της διοίκησης στη σχολή τους, απαιτώντας τόν τερματισμό του πόλεμου του Βιετνάμ και της δικής τους καταπίεσης σάν φοιτητές. (Τά αίτήματά τους ήταν άνάλογα σέ περιεχόμενο μέ εκείνα των φοιτητών από τη Καλούμπια ως τό Βερολίνο, πού διαμαρτύρονταν στη θέση των γογκών τους). Τό Πανεπιστήμιο έώλεσε και οι διαδηλώσεις εξαπλώθηκαν στη Σαρβόνη. Η SNESUP (τό συνδικάτο των καθηγητών μόσης εκπαίδευσης και πανεπιστημίων) κάλεσε τά μέλη του σέ άπεργία, και ή φοιτητική όκωση, ή UNEF, όργάνωσε διαδήλωση γιά τίς 6 Μάη. Έκείνη τή μέρα φοιτητές και άστυνομία συγκρούστηκαν στο Καρτιέ Λατέν του Παρισιού· οι διαδηλωτές έοττησαν έδοσφράγματα στους δρόμους και πολλά χτυπήθηκαν άγρια από την άστυνομία καταστολής διαδηλώσεων. Στίς 7 του μήνα, ο αριθμός των διαδηλωτών είχε άνέθει περίπου στίς 20 μέ 50 χιλιάδες άνθρώπους, πού έκαναν πορεία πρós τό Έρενέλ προαγουδύντας τή Διεθνή. Στη διάρκεια των μερών πού ακολουθήσαν, οι άψιμαχίες μεταξύ διαδηλωτών και άστυνομίας στο Καρτιέ Λατέν έγιναν όλο και πιο βίαιες και ο κόσμος γενικά είχε έξοργισθεί μέ την καταστολή της άστυνομίας. Άρχισαν συζητήσεις μεταξύ εργατικών συνδικάτων και συνδικάτων καθηγητών και φοιτητών και ή UNEF και ή FEN (ένα συνδικάτο καθηγη-

των) κόνε τν τά μέλη τους νά κατέβουν σέ άπεργία διαρκείας και διαδήλωση. Στίς 13 Μάη έκαναν πορεία διαμαρτυρίας μέσα στό Παρίσι γύρω στίς 600.000 άνθρωποι — φοιτητές, καθηγητές, και εργατές.

Τήν ίδια μέρα, οι εργατές τού έργοστασίου Σύντ - 'Αβιασιόν στη Νάντη (μιά πόλη μέ τίς πύο ισχυρές άναρχοσυνδικαλιστικές τάσεις στη Γαλλία⁹) κατέβηκαν σέ άπεργία. Αιτή ή πράξη ήταν πού πυροδότησε τή γενική άπεργία, τή μεγαλύτερη στην Ιστορία, στην οποία συμμετείχαν 10 εκατομμύρια εργαζόμενοι — επαγγελματίες και εργατές, διανοούμενοι και ποδοσφαιριστές.¹⁰ Τράπεζες, ταχυδρομεία, σταθμοί φωταερίου και μεγάλα καταστήματα έκλεισαν, τό μετρό και τά λεωφορεία σταμάτησαν νά δουλεύουν, και τά σκουπίδια έγιναν σωροί καθώς οι σκουπιδιάρηδες προσχώρησαν στην άπεργία. 'Η Σαρβόνη είχε καταληφτεί από φοιτητές, καθηγητές, και οποιαδήποτε άλλο ήθελε νά πάει νά πάρει μέρος στίς συζητήσεις πού γίνονταν εκεί. Οι πολιτικοί διάλογοι πού άμφισβητούσαν τήν ίδια τή θέση τής Γαλλικής καπιταλιστικής κοινωνίας συνεχίστηκαν γιά μέρες. Σέ όλο τό Παρίσι εμφανίστηκαν άρises και συνθήματα στους τοίχους, πού έλεγαν: «'Απαγορεύεται τό άπαγορεύεται». «Ζωή χωρίς νεκρό χρόνο». «'Όλη ή έξουσία στή φαντασία». «'Όσο περισσότερο καταναλώνεις, τόσο λιγότερο ζεις». 'Ο Μάης και ο 'Ιούνης έγιναν τόσο μιά «έπίθεση στό κατεστημένο» όσο κι ένα «φεστιβάλ των δρόμων». ¹¹ Οι παλιές πολιτικές γραμμές μέσα στους κόλπους τής μεσαίας και τής εργατικής τάξης συχνά έχχαναν τό νόημά τους, καθώς οι νεαρότεροι εργατές και φοιτητές άνακάλυπταν πώς τά αιτήματά τους ήταν παρόμοια: άπελευθέρωση από ένα καταπιεστικό έξουσιαστικό σύστημα (πανεπιστήμιο ή εργοστάσιο) και τό δικαίωμα ν' άποφασίζουν γιά τή ζωή τους.

'Ο λαός τής Γαλλίας βρέθηκε στό χείλος τής καθολικής επανάστασης. Μιά γενική άπεργία είχε παραλύσει τή χώρα. Οι φοιτητές είχαν καταλάβει τά πανεπιστήμια και οι εργατές τά εργοστάσια. 'Εμείνο πού έμενε νά γίνει ήταν οι εργατές νά δ ο υ λ έ ψ ο υ ν μόνοι τους τά εργοστάσια, νά αναλάβουν άμεσα δράση και νά μη αμειβαστούν μέ τίποτα λιγότερο από τήν γενικευμένη αυτοδιεύθυνση. Δυστυχώς, αυτό δέ συνέβηκε. 'Η έξουσιαστική πολιτική και οι γραφειοκρατικές μέθοδοι δέν ξεπερνούνται εύκολα, και τά πύο πολλά από τά κυριότερα Γαλλικά εργατικά συνδικάτα ήταν φορτωμένα και μέ τά δύο. 'Όπως και στην 'Ισπανία, τό Κομμουνιστικό Κόμμα δούλευε ενάντια στίς άμεσες και αϊθόρμητες ένέργειες τού λαού στους δρόμους: ή 'Επανάσταση πρέπει νά επιβληθεί από τά πάνω. Οι άρχηγοί τής CGT (τού Κομμουνιστικού 'Εργατικού συνδικάτου) προσπάθησαν νά έμποδίσουν τίς έπαφές άνάμεσα στους φοιτητές και τους εργατές, και γρήγορα ή ύπαρξη

μιας ένικμένης άριστερας έγινε αδύνατη. Καθώς ο Ντεγκωλ και η άστυνομία κινητοποιούσαν τις δυνάμεις τους και έξουδύσε ακόμα μεγαλύτερη βία, παλλιά άπεργοί άποδέχτηκαν περιορισμένα αίτήματα (καλύτερο μισθό, λιγότερες ώρες εργασίας κλπ.) και εξακαγύριαν στίς δουλειές τους. Οι φοιτητές συνέχισαν τήν έλο και σπό αίματηρή άναπαράθεσή τους με τήν άστυνομία, αλλά η άκρασιατική στιγμή είχε περάσει. Γύρω σπό τέλος σού 'Ιούνη, η Γαλλία είχε έπιστρέψει στήν «ομαλότητα» κάτω άπό τό ίδιο παλιό καθεστώσ τού Ντε Γκωλ.

Αυτό πού συνέβηκε στή Γαλλία τό 1968 είναι ζωτικά συνδεμένο με τήν 'Ισπανική 'Επανάσταση τού 1936· και στίς δυό περιπτώσεις οι άρχές τού άναρχισμού όχι μόνο σκλητήθηκαν, αλλά και έφαρμόστηκαν. Τό γεγονός ότι οι Γάλλοι εργάτες δέν κατάφεραν ποτέ νά υλοποιήσουν οικονομικά τήν αυτοδιεύθυνση, μπορεί νά συνέβηκε επειδή ο άναρχοσυνδικαλισμός δέν ήταν τόσο διαδοξιμένος στή Γαλλία τά χρόνια πού προηγήθηκαν τού 1968, όπως ήταν στήν 'Ισπανία πριν τό 1936. Βέβαια, αυτό είναι με άπεραπλοποίηση' οι έργηγείες γιά τήν «άποτυχία» μιας επανάστασης μπορεί νά συνεχίσουν νά δίδονται έπ' άπειρο. Αυτό πού έχει σημασία εδώ, γιά με άκόμα φορά, είναι τό γεγονός ότι συνέβηκε. 'Ο Μάτης και ο 'Ιούνης 1968 διαφύδουν τήν κοινή πεποίθηση ότι η επανάσταση είναι αδύνατη σέ με άκατατημένη καπιταλιστική χώρα. Τά παιδιά τής Γαλλικής μεσαίας και εργατικής τάξης, μεγαλωμένα μέσα στήν παθητικότητα, τόν άλόγιστο καταναλωτισμό, και/ή τήν άλλοτριωμένη εργασία, άπόρριπταν παλύ περισσότερα άπό τόν καπιταλισμό. 'Αμφισβητούσαν τήν ίδια τήν έξουσία, άπατώντας τό δικαίωμα γιά με ά ελεύθερη ζωή, πού νά έχει νόημα. Οι αίτιες, λοιπόν, γιά με ά επανάσταση στή σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία δέν περιορίζονται πιά στήν πείνα και στήν ύλική σπάνη· περιλαμβάνουν τήν έπιθυμία γιά τήν ανθρώπινη άπολευθέρωση άπό όλες τίς μορφές έξουσίας, στήν ούσία, με ά ριζική άλλαγή στήν ίδια τήν ποιότητα τής καθημερινής ζωής».12 Θεωρούν δεδομένη τήν αναγκαιότητα μιας ελευθεριακής κοινωνίας. 'Ο άναρχισμός δέν μπορεί πιά νά θεωρηθεί σάν άναχρονισμός.

Λέγεται συχνά ότι οι άναρχικοί ζουν σ' ένα όνειρικό μελλοντικό κόσμο και δέν βλέπουν τά πράγματα πού συμβαίνουν σήμερα. Τά βλέπουμε πάρα πολύ καλά, και με πά άληθινά τους χρώματα, και αυτό είναι πού μας κάνει νά κουβαλάμε τό τσακούρι μέσα στό δάσος τών προκαταλήψεων πού μας περιβάλλει.13—
Πέτρος Κροπότιν.

Υπάρχουν δύο βασικές αιτίες για τις οποίες κινώθησε η επανάσταση στη Γαλλία: (1) η ανεπαρκής προτομοσιολογία στη θεωρία και την πρακτική του αναρχισμού και (2) η τερπύσια δύναμη του κράτους σε συνδυασμό με τον αυταρχισμό και τη γραφειοκρατία σε πιθανά συμπαθούσες ομάδες της άριστερας. Στην Ίσπανία, η επανάσταση υπήρξε πύλο έκτεταμένη και άπορασιςτική, εξαιτίας της πύλο έκτεταμένης προτομοσιολογίας. Όμως και εκείνη συντρίφτηκε τελικά από το φασιστικό Κράτος και τούς έξουσιαστές άριστερους. Έχει σημασία να πάρουμε υπόψη μας αυτούς τούς δύο παράγοντες αναφορικά με την σημερινή κατάσταση στις Ένωμένες Παλατείες. Δέν αντιμετώπιζουμε μονάχα ένα ισχυρό Κράτος τού οποίου α Ένοπλες δυνάμεις, ή άστρατομεία, και τά πυρηνικά όπλα θά μπορούσαν να καταστρέψουν στην στιγμική δόλοληρο τόν άνθρωπινο είδος, αλλά και ένα πλατιά διάχυτο σεβασμό για τόν έξουσια και πύλο Ιεραρχικές δομές, τών οποίων ή διακίωση έξασπαλλίεται καθημερινά διαμέσου τού είδους εκείνου της σπιτικής παθητικότητας πού άναπαράγεται από την οικογένεια, τόν σχολείο, την εκκλησία, και την δόδη της τηλεόρασης. Έπιπλέον, α ΕΠΙΑ είναι πύλο μεγάλη χώρα, με μικρή και σποραδική μονάχα Ιστορία αναρχικής δραστηριότητας. Θά φαινόταν ότι έχει μόνο ελίμια άπροτομοσιολογία, αλλά κι ότι έπισκιαζόμαστε στην κυριαλέξια από ένα Κράτος πύλο ισχυρό από εκείνα της Γαλλίας και της Ίσπανίας μαζί. Τό να πούμε ότι αντιμετώπιζουμε τρομερή άκισότητα δυνάμεων είναι σά να μή λέμε τίποτε.

Άλλά πού μας δόδηγει τόν να όρλζουμε τόν έχθρο σάν ένα άδουσίτητο γόνατο πού είναι άδύνατο να νικήθει; Άν δέν άφροδοίμε να παραλώσουμε από τή μοκρατορία και τή ματαούτητα, αυτό θά μπορούσε να μας αναγκάσει να ξεκαρτίσουμε την επανάσταση με Ένα τρόπο πού θά συγκέντρωνε την προσοχή στον αναρχοφεμιτισμό, σάν τόν πύλο μέσο στο όποιο θά δοίμε τόν άγώνα για την ανθρώπινη άπελευθέρωση. Οι γυναίκες είναι εκείνες πού κρατάνε τώρα τόν κλειδί για τίς νέες αντίληψεις της επανάστασης, α γυναίκες είναι πού συνειδητοποιούν ότι ή επανάσταση δέν μπορεί πύλο να σχημαίνει την κατάληψη της έξουσίας, ή τόν έξουσιασμό μας ομάδας από μία άλλη — σά ό ποια δ ή ποτε περίπτωση, για ό ποιο δ ή ποτε χρονικό διάστημα. Η ίδια ή έξουσία είναι πού πρέπει να καταργηθεί. Η ίδια ή έπιβίωση τού πλανήτη έξαρτάται άπ' αυτό. Δέν μπορούμε πύλο να επτρέψουμε στους άντρες να χρησιμοποιούν τόν περιβάλλον άσυνείδητα για τόν δικόν τους σμφέρων, όπως άκριβώς δέν μπορούμε πύλο να τούς επτρέψουμε να καταστρέφουν συστηματικά δόλοληρες φυλές ανθρώπινων όνων. Η παρουσία της Ιεραρχίας και τού έξουσιαστικού τρόπου σκέψης άπειλούν την ανθρώπινη ύπαρξή μας και την ύπαρξη τού πλανήτη. Η παγκόσμια άπελευ-

θέρωση και η ελευθεριακή πολιτική έχουν γίνει άπαρ αίτη-
τα, όχι απλώς πιά ούτοπικά, κούφια, δειρα. Πρέπει να «κατα-
κτήσουμε τις συνθήκες ζωής για να επιβιώσουμε».14

Τό να συγροηώσουμε την προσοχή στον αναρχοφαινεμακό
σόν τό απαραίτητο επαναστατικό πλαίσιο για τόν άγώνα μας, δέ
σημαίνει δια ήρνούμαστε την τεράστια εδύνη του καθήκοντος πού
έχουμε μπροστά μας. Πραγματικά, βλέπουμε «πέρα πολύ
καλά» τίς θεμελιακές αίτιες τής καταπίεσής μας και την τραμερή
δύναμη του Έχθρου. Άλλά βλέπουμε επίσης ότι ή έξοδος από τόν
θακάσιμο Ιστορικό κύκλο των ανακοληρωτων, ή άποτυχημένων επανα-
ναστάσεων άπαιτεί από μάς νέους όρυμους και νέες τακτικές — τέ-
τοιες πού να οδηγούν στο είδος εκείνο τής διαδικασίας «ύπνόνμεν-
σης»15 πού περιγράφεται αργότερα στο κεφάλαιο «Κάνοντας την
Ούτοπία Πραγματική». Σά γυναίκες, είμαστε ιδιαίτερα κατάλλη-
λες για να πάρουμε μέρος σ' αυτή τή διαδικασία. Ζώντας αλώνες
μέσα στην άφάνεια, έχουμε μάθει να είμαστε συγκαλυμμένες, δια-
κριτικές, παθητές, αωπηλές, έπιμονες, έντονα ευαίσθητες και
επιτήδες στην επικοινωνία.

Για να μπορέσουμε να επιβιώσουμε, μάθαμε να ύφαιναμε δι-
χαια άνταρσίας πού ήταν άβρατα στο «κυριαρχικό» μάτι.

Ξέρουμε πώς μοιάζει μιά μπόττα
δταν τή βλέπεις από κάτω,
Ξέρουμε τή φιλοσοφία τής μπόττας...

Γρήγορα θά εισβάλουμε σόν αγριόχορτα,
παντού, αλλά άργά
τά σιλαβωμένα φυτά θά επαναστατήσουν
μαζί μας, οι φράχτες θά γκρεμιστούν,
οι τοίχοι θά ραγίσουν και θά πέσουν,

δέν θά ύπάρχουν πιά άλλες μπόττες.
Στό μεταξύ τρώμε χώνια
και κοιμώμαστε περιμένουμε
κάτω άπ' τά πόδια σας.

Όταν ποίμε Έπίθεση

δέ θ' άκούσετε τίποτα
στην άρχή.16

Η αναρχική προσπομασία δέν είναι άνύπαρκτη σ' αυτή τή
χώρα. Ύπάρχει στις σκέψεις και στις πράξεις γυναικών πού προε-
τιμάζονται (συχνά χωρίς να τό ξέρουν) για μιά επανάσταση πού
οι μαργές τής θά συντρέψουν τό Ιστορικό αναπόδρευτο και αυτή κα-
θαυτή την πορεία τής ίδιαις τής Ιστορίας.

‘Ο ‘Αναρχισμός και τό Γυναικειό Κίνημα

‘Η ανάπτυξη τής αδελφοσύνης ανάμεσα στις γυναίκες είναι μιά μοναδική απειλή, γιατί κατευθύνεται ενάντια στο βασικό κοινωνικό και ψυχικό μοντέλο τής Ιεραρχίας και τής εξουσίας...17

Μαίρυ Ντάλυ

Σέ δλόκληρη τή χώρα άρχισαν νά λειτουργούν ομάδες γυναικών χωρίς τή βοήθ, τούς άρχηγούς, και τούς υπόλοιπους υπηρέτες γενικών καθηκόντων τής άντρικής άριστεράς, δημιουργώντας ανεξάρτητα και ταυτόχρονα, οργανώσεις παρόμοιες μ’ εκείνες τών αναρχικών πολλών δεκάδων χρόνων και τόπων. Και δέν είναι τυχαίο.18

Κάθυ Αηθαίν

Δέν αναφέρθηκα στο θέμα τοϋ ρόλου τών γυναικών στην ‘Ισπανία και τή Γαλλία, μιά και μπορεί νά συνοψιστεί μέ μιά λέξη — απαρύλλαχτα. Οι άρσενικοί αναρχικοί ήταν άρκετά καλύτεροι από τούς υπόλοιπους άρσενικούς αναρχικά μέ τήν καθυπόταξη τών γυναικών.19 Γι’ αυτό και ή άπόλυτη άναρχικότητα για μιά φ ε μ ι ν υ ι σ τ ι κ ή ή αναρχική επανάσταση. Άλλιώς οι ίδιες άκριδώς οι άρχές στις όποτες βασίζεται ο αναρχισμός γίνονται τέλεια ύποκρισία.

Τό τυρινό γυναικειό κίνημα και ή ριζοσπαστική φεμινιστική ανάπτυξη τής κοινωνίας έχουν προσφέρει πολλά στην έλευθεριακή σκέψη. Πράγματα, τό επιχείρημά μου είναι ότι οι φεμινιστριες ήταν για χρόνια άσυνείδητα αναρχικός και στή θεωρία και στή πράξη. Τώρα χρειάζεται νά άνταληφθούμε σ υ ν ε ι δ η τ ά τις σχέσεις μεταξύ αναρχισμού και φεμινισμού και νά χρησιμοποιήσουμε αυτό τό πλαίσιο για τις σκέψεις και τις πράξεις μας. Πρέπει: νά ελιμιστε ίκανές νά δοϋμε πολύ καθαρά πού θέλουμε νά πάμε και πώς θά φτάσουμε εκεί. Για νά ελιμιστε πού άποτελεσματικός, για νά δημιουργήσουμε τό μέλλον πού νιώθουμε ότι είναι ελκτικό, πρέπει νά συνειδητοποιήσουμε ότι αυτό πού θέλουμε δέν είναι μιά άλλιαγή, αλλά ένας άποληρωτικός μ ε τ α σ χ η μ α τ ι σ μ ό ς.

‘Η ριζοσπαστική φεμινιστική προοπτική είναι σχεδόν γνήσιος αναρχισμός. ‘Η βασική θεωρία όρίζει τήν τυρινική οικογένεια σάν τή βάση όλων τών εξουσιαστικών συστημάτων. Τό μάθημα πού μαθαίνει τό παιδί, άπ’ τόν πατέρα ως τό δάσκαλο, τό άρκετικό, τό Θεό, είναι νά ΥΠΑΚΟΥΕΙ τή μεγάλη άνώνυμη φωνή τής εξουσίας. Τό νά περάσεις από τήν παιδική ήλικία στην ένηλικίωση, σημαίνει νά γίνεις ένα ώριμο, άδουλο πλαίσιο, άντικανο νά άμφισδητήσει ή άκείμα και νά σκεφτεί καθαρά. Περνάμε στη μέση ήλικία,

πιστεύοντας δια έσα μας λένε και απειχεόμενες/οι μουδιασμένα την καταστροφή της ζωής γύρω μας.

Αυτό με τό όποιο ασχολούνται οι φεμινίστριες είναι μιά διαδικασία που γαμιάει τή σκέψη — ή άντρική έξουσιαστική στάση επέναντι σόν έξωτερικό κόσμιο, που επιτρέπει μονάχα σχέσεις υποκειμένου - αντικειμένου. Ή παραδοσιακή άρσενική πολιτική υποβιβάζει: τούς άνθρώπους σέ άντακείμενα και ύστερα τούς έξουσιάζει και τούς χειραγωγεί γιά χάρη άφηρημένων «σκοπών». Οι γυναίκες, από τήν άλλη μεριά, προσπαθούν νά αναπτύξουν μιά συνείδηση τού «Άλλου» σέ κάθε χάρο. Θεωρούμε τίς σχέσεις υποκειμένου με υποκείμενο όχι μόνο επιθυμητές, αλλά και αναγκαστες. (Πολλές από μιά έχουμε άποφασίσει νά δουλεύουμε μαζί και νά αγαπάμε μόνο γυναίκες - τέτοιου είδους σχέσεις είναι πολύ πιο ύποφερτές). Δουλεύουμε μαζί γιά νά επεκτείνουμε τήν κατανόησή μας γιά τά άλλα όντα και γιά νά ταυναστούμε μ' αυτά έξω από τόν έαυτό μας, άντι νά τά αντικειμενοποιούμε και νά τά χρησιμοποιούμε άσυνείδητα. Στο σημείο αυτό, ό σεβασμός γιά τή ζωή είναι μιά προϋπόθεση γιά τήν ίδια μας τήν επιβίωση.

Ή ριζοσπαστική φεμινιστική θεωρία κριτικάρει έπίσης και τό άντρικό ιεραρχικό μοντέλο σκέψης, σόν όποιο ή λογική κυριαρχει πάνω σόν αλοθηρασιό, ή διάκρια πάνω στή διαλοθηρη και συνεχείς διχασμοί και πολώσεις (ένεργητικό/παθητικό, παιδί/μεγάλος, λητικό/παράλογο, έργασία/παιχνίδι, αυθορμητισμός/όργάνωση) μας άποξενώνουν από τήν έμπειρία τού νεύ και τού σώματος σάν Σύνολο και από τό Συνεχές της άνθρώπινης έμπειρίας. Οι γυναίκες προσπαθούν νά απελευθερωθούν επ' αυτούς τούς διαχωρισμούς, νά ζήσουν σέ άριονία με τό σύμπαν σόν όλοληρωμένα, άκέραια άνθρώπινα πλάσματα άφιερωμένα στή συλλογική θεραπεία τών άτομικών μας πληγών και διχασμών.

Στή σφαίρα της πρακτικής, μέσα στο Γυναικείο Κίνημα, οι φεμινίστριες είχαν και επιτυχίες και άποτυχίες άναφορικά με τήν κατέρηρηση της ιεραρχίας και της κυριαρχίας. Πιστεύω ότι οι γυναίκες συχνά μιλάνε και έρωδν σάν «διαισθητικές» άναρχικές, δηλαδή π λ η σ ι ά ζ ο υ μ ε ή π ρ ο σ ε γ γ ι ζ ο υ μ ε μιά άπόλυτη άρνηση της πατριαρχικής σκέψης και όργάνωσης. Αδ-τή ή προσέγγιση όμως έμποδίζεται από τίς ισχυρές και ύπουλες μορφές που πατρει η πατριαρχία — στή σκέψη μας και στίς σχέσεις μας μεταξύ μας. Τό νά ζούμε και ν' αναπτυσσόμαστε μέσα σέ μιά έξουσιαστική κοινωνία, μας έμποδίζει νά κάνουμε αυτή τήν σπινδαλα σύνθεση άνάμεσα σόν φεμινισμό και τόν άναοτισμό. Ό-ταν λάμε ότι κολειάμε τήν πατριαρχία, δέν είναι πάντα ξεκάθαρο σέ δίες μας ότι αυτό σημαίνει νά κολειάμε κάθε ιεραρχία, κάθε ήγγασία, κάθε κυβέρνηση, και τήν ίδια τήν ιδέα της έξουσίας. Οι

ένστακτώδεις παρορμήσεις μας για συλλογική δουλειά και μικρές ομάδες χωρίς αρχηγούς, είναι αναρχικές, αλλά σίς περισσότερες περιπτώσεις δεν τις έχουμε ό ν ο μ ά σ ε ι έτσι. Και αυτό είναι σημαντικό, γιατί μία κατανόηση του φεμινισμού σαν αναρχισμός θα μπορούσε να αποτελέσει για τις γυναίκες την έφεση για να περάσουν από το ρεφορμισμό και τις προσωρινές λύσεις σε μία επαναστατική σύγκρουση με την ούσιαστική φύση της εξουσιαστικής πολιτικής.

“Αν θέλουμε ν’ ανατρέψουμε την πατριαρχία», χρειάζεται να μιλήσουμε για τον αναρχισμό, να ξέρομε ακριβώς τί σημαίνει, και να χρησιμοποιήσουμε αυτό το πλαίσιο για να μεταμορφώσουμε τον εαυτό μας και τη δομή της καθημερινής μας ζωής. Φεμινισμός δεν σημαίνει μία κορπορατιβιστική γυναίκα εξουσία ή μία γυναίκα Πρόεδρος» σημαίνει να μην υπάρχει κορπορατιβιστική εξουσία ή μία γυναίκα Πρόεδρος. Η τροποποίηση της διάταξης του Συντάγματος για τα 10α Δικαιώματα δε θα αλλάξει την κοινωνία. Θα δώσει μοχάλα στις γυναίκες το «δικαίωμα» να ενσωματωθούν σε μία ιεραρχική οικονομία. Το να αντιμετωπίσουμε το σεξισμό σημαίνει να αντιμετωπίσουμε ό λ ό κ λ η ρ η την ιεραρχία — οικονομική, πολιτική και προσωπική. Κι αυτό σημαίνει μίαν αναρχοφεμινιστική επανάσταση.

Ειδικότερα, πότε οι φεμινίστριες ήταν αναρχικές και πότε έπαψαν να 'ναι; Καθώς απλώθηκε στη χώρα το δεύτερο κύμα φεμινισμού, γύρω στα τέλη της δεκαετίας του 60, οι μικρές που έπαιρναν συχνά οι γυναίκες ομάδες αντανακλώσαν μία ανησυχία για την έλευθηριακή συνείδηση. Αντιδρώντας έντονα στα ανταγωνιστικά παιχνίδια της εξουσίας, την άπρόσωπη ιεραρχία, και τις τακτικές μαζικής οργάνωσης της άντρικής πολιτικής, οι γυναίκες χωρίστηκαν σε μικρές ομάδες συνείδησης χωρίς αρχηγούς, οι οποίες ασχολούνταν με προσωπικά θέματα της καθημερινής μας ζωής. Πρόσωπο με πρόσωπο, προσπαθήσαμε να φτάσουμε στη βασική αίτλια της καταπίεσής μας, με τό να μοιραζόμαστε τις μέχρι τώρα περιφρονημένες ανυψήσεις και εμπειρίες μας. Μάθαμε, ή μία απ' την άλλη, ότι η πολιτική δεν βρίσκεται «έκει έξω» αλλά μέσα στη σκέψη και το σώμα μας και ανάμεσα στα άτομα. Οι προσωπικές σχέσεις μπορούσαν και πράγματα μας καταπίεζαν σαν πολιτική τάξη. Η δυστυχία και το μίσος που νιώθουμε για τους εαυτούς μας ήταν ένα άμεσο αποτέλεσμα της άντρικής κυριαρχίας στο σπίτι, στο δρόμο, στη δουλειά, και στην πολιτική οργάνωση.

Έτσι, σε πολλές άσχετες μεταξύ τους περιοχές των Ε.Π.Α., οι ομάδες συνείδησης αναπτύχθηκαν σαν μία αύθηρη, άμεση (ανά) άραση στις πατριαρχικές δομές. Η έμφαση στη μικρή ομάδα σαν τη βασική μονάδα οργάνωσης, στο προσωπικό και το πο-

λιτικό, σὸν ἀντιεξουσιασμιό, καὶ στὴν αὐθόρμητη ἔμση δράση, ἦταν στὴν οὐσία ἀναρχική. Ἄλλὰ πού ἦταν τὰ χρόνια δόξληρα πρσευμιασίας πού γένησαν τίς Ἰσπανικές ἐπαναστατικές δραστη- ριότητες; Ἡ δευτή τῶν γυναικείων ομάδων ἔμοιαζε καταπληρτικὰ μ' ἐκείνη τῶν ἀναρχικῶν συγγενικῶν ομάδων μέσα στά ἀναρχοσυ- δικαλιστικά συνδικάτα στὴν Ἰσπανία, τὴ Γαλλία καὶ πολλές ἄλ- λες χώρες. Κι ὁμως, δέν ὀνομαστήκαμε ἀναρχικές καὶ δέν ὀνομα- θήκαμε συνειδητὰ γύρω ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ ἀναρχισμοῦ. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ δέν εἶχαμε οὔτε «ὑπόγειο» δίκτυο ἐπικοινωνίας, οὔτε μοιραζόμαστε τίς ἰδέες καὶ τίς ἱκανότητες μας. Ὁ ἀναρχισμός σὸν ἀκαθόριστο ἰδεολογικό ὑπῆρχε στή σκέψη μας, προτοῦ ἔκτομα τὸ γυ- ναικεῖο κίνημα γίνοι κάτι παραπάνω ἀπὸ μὰ χούφτα ἀπομονωμένες ομάδες πού ψάχνουν γιὰ ἀπαντήσεις στά σκοτεινά.

Πιστεύω ὅτι αὐτὸ βάζει τίς γυναικὲς στή μοναδικὴ θέση τῶν νὰ εἶναι οἱ φορεῖς μιᾶς «ὑπόγειας» ἀναρχικῆς συνειδήσεως ἢ ὀπία, ἐν διαρθρωθεῖ καὶ συγκεκριμενοποιηθεῖ, μπορεῖ νὰ μιᾶς φέροι πὶό κον- τὰ ἀπὸ οἰσδήποτε ἄλλη ομάδα στὴν πραγματοποιήση τῆς καθολικῆς ἐπανάστασης. Ὁ διασητικός ἀναρχισμός τῶν γυναικῶν, ἐν ὄσυν- θεῖ καὶ ξεκαθαριστεῖ, εἶναι ἓνα ἀπίστευτο ἄλμα μπροστά (ἢ πάλω) σὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀπελευθέρωση. Ἡ ριζοσπαστικὴ φε- μινιστικὴ θεωρία χαιρετίζει τὸ φεμινισμό σὸν τὴν Ὑστατὴ Ἐπανά- σταση. Αὐτὸ εἶναι ἄλθηθεια ἐν, καὶ μονάχα ἐν, ἀναγνωρίζουμε καὶ δικαιοδικήσουμε τίς ἀναρχικὲς μας ρίζες. Στὸ βαθμὶό πού δέν κατα- φέρναμε νὰ δοῦμε τὴ σύνδεση τοῦ φεμινισμοῦ μὲ τὸν ἀναρχισμό, περιορίζουμε τὴ δυνατότητα γιὰ ἐπανάσταση καὶ παρτενείαμαστε στὴν «παλιὰ ἀντρικὴ, πολιτικὴ ρουτίνα». Εἶναι πιά καιρός νὰ πά- ψουμε νὰ φαχουλεύουμε στά σκοτεινά καὶ νὰ δοῦμε τί ἔχομε κάνει καὶ τί κάνουμε μέσα στά πλαίσια τοῦ πού θέλουμε τελικά νὰ βρε- θοῦμε.

Οἱ ομάδες συνειδητοποίησης ἦταν μὰ καλὴ ἀρχή, ἀλλὰ συ- χνά ἀποτελειωθῆσαν τόσο πολύ, συζητώντας προσωπικά προβλή- ματα, πού δέν κατόρθωσαν νὰ κάνουν τὸ ἄλμα γιὰ νὰ περάσουν στὴν ἔμση δράση καὶ τὴν πολιτικὴ σύγκρουση. Οἱ ομάδες πού ὀρ- γωνόθηναν γύρω ἀπὸ ἓνα συγκεκριμένο θέμα ἢ ὀχοδοῦ ὀρθῆσαν μερικὲς φορές ἐν ἡ «τυραννία τῆς ἄδσομικότητας» μποροῦσε νὰ εἶναι τόσο καταστροφικὴ ὀσο ἡ «τυραννία τῆς τυραννίας».20 Ἡ ἀποτυ- χία νὰ συνδυάσουμε ἄρμονικά τὴν ὀργάνωση μὲ τὸν αὐθόρμητισμό, προκάλεσε συχνά τὴν ἀνάδειξη σὸν ἀρχηγῶν, ἐκείνων πού διέθεταν περισσότερες ἱκανότητες ἢ προσωπικά χαρίσματα. Ἐπιπλέον, ἔκανε ὀσείνες πού βρέθηναν μπερλεμένες σὲ διαμάχες, ρευστὲς καταστά- σεις καὶ ἀγῶνες γιὰ τὴν ἔξουσία, νὰ κῶσουν πίκρα καὶ ἀπογοήτευ- ση. Ὀλο αὐτὸ κατέληγε πάλυ συχνά εἶτε σὲ ὀλοκληρωτικὴ ἀποτυ- χία εἶτε σὲ σπασμοδικὴ ὑποστήριξη τοῦ αὐτοῦ πού χρειαζόμαστε

είναι περισσότερο δομητή» (με την παλιά άνορχική πάνω-κάτω έννοια της λέξης).

Γιά μιá έκδομα φορά, νομίζω ότι εκείνο που έλατε ήταν μιá ευφρασιμένη με λόγια άνορχική άκλόνηση. Ή όργάνωση δε χρειάζε-ται να καταστήγει τον αίσθηματισμό ή να ακολουθεί ιεραρχικά πρό-τυπα. Οι γυναίκες ομάδες ή σχέδια που είχαν τη μεγαλύτερη έπιτυχία, είναι εκείνες που περνοματιστήριαν με διάφορες εύκαμπτες δομές: την έναλλαγή των καθηόντων και των συντονιστών συζη-τησης, τη συμμετοχή σε όλες τις ειδικότητες, την ίση πρόσβαση στην πληροφόρηση και τους πόρους, τη μη - μονοπωλημένη λήψη από-φάσεων, και τό χρόνο για συζήτηση της δυναμικής της ομάδας. Αυτό τό τελευταίο δομηκό στοιχείο είναι σημαντικό, γιατί έμπεριέ-χει μιá συνεχή προσπάθεια από την πλευρά των μελών της ομάδας να προσέχουν, μην τυχόν και έπιπλακούν στην πολιτική της έξου-σίας. "Αν οι γυναίκες άφρασιώνονται λεχτικά στη συλλογική δου-λειά, αυτό έπιταει ένα πραγματικό άγώνα για να ξεμάθουν την παθητικότητα (για να εξαλείψουν τους «όπαθούς») και να μοιαί-ζονται τις ειδικότητες ή τις γνώσεις (για να άποσύγουν τους «άρ-χηγούς»). Αυτό δέν σημαίνει ότι δέν μπορείμε να έμπνευσθούμε ή κάθε μιá από τά λόγια και τη ζωή των άλλων' οι δυνατές πρό-ξεις από δυνατά άτομα μπορούν να είναι: μεταδοτικές και άρα ση-μαντικές. Άλλά πρέπει να προσέχουμε να μη γλυστεύουμε πίσω στα παλιά μοντέλα συμπεριφοράς.

Άπό τη θετική πλευρά, η δομή που παρουσιάζεται στο γυναι-κειο κίνημα τά τελευταία χρόνια έχει ακολουθήσει σε γενικές γραμ-μές ένα άναρχικό μοντέλο μικρών ομάδων, που έπαλούνται με συγκεκριμένα προγράμματα και που πλέον διαρκώς ένα υπό-γειο δίκτυο επικοινωνίας και συλλογικής δράσης γύρω από συγκεκριμένα ζητήματα. (Κέντρα για την Άντιμετώπιση του Βιασμού, Καλλιτεχνικές για τη Γυναίκα Έγεία). Ή μερική έπιτυχία στην άποφυγή άρχηγών - εστέρών και ή διάδοση των μικρών προγραμμά-των δράσης σε όλη την χώρα έχουν κάνει έξαιρετικά δύσκολο για τό γυναικειο κίνημα να περιοριστεί σε ένα μοναδικό πρόσωπο ή ομάδα. Ό φαινομείος είναι ένα τέρας με πολλά κεφάλια και δέν μπορεί να καταστραφεί με ένα και μόνο άποκεφαλισμό. Άπλωθήμαστε και μεγαλώνουμε με τρόπους που είναι άκατανόητοι στην ιεραρχική νο-στροπία.

Αυτό όμως δε σημαίνει ότι υποτιμάμε την τεράστια δύναμη του έθνους. Ή πιο ύπουλη μορφή που μπορεί να πάρει αυτή ή δύ-ναμη είναι ή άφορμολωση, που τρέφεται από οποιαδήποτε μισοπική, άντιπαρχική θεώρηση του φεμινισμού σαν μιá άπλη ή κοινωνική έλ-λαση. Τό να νομίζουμε πως ο σεξισμός είναι ένα κακό που μπορεί να ξεριζωθεί με την συμμετοχή των γυναικών στα πράγματα όπως

έχουν, είναι εάν νά εξασφαλίζουμε τή διαίωνα τής κυριαρχίας καί τής καταπίεσης. Ο «Φεμινιστικός» καπιταλισμός είναι ένας αντιφατικός όρος. Όταν εργαθιεύουμε γυναικείες πιστωτικές ενώσεις, έστιάθρια, βιβλιοπωλεία κλπ., θά πρέπει νά μάς είναι ξεκάθαρο ότι τό κάνουμε γιά τήν επέβυσή μας, μέ σκοπό νά δημιουργήσουμε ένα αντι-σύστημα, οι διαδικασίες τού ύπολου αντιπρoύσιν καί αντιπρoστήσιν τόν ανταγωνισμό, τήν κερδοσκοπία, καί όλες τίς μορφές τής οικονομικής καταπίεσης. Πρέπει νά άρπώσθουμε στό νά «ζήσουμε στό περιθώριο», μέσα στις ανακαταταλιστικές, μη-καταναλωτικές άξίες. Αυτό πού χρειαζόμαστε δέν είναι ούτε ή ένσωκιάτωση, ούτε ένα παραξινόπημα πού θά «μετέφερε τήν έξουσία από τή μιά ομάδα άγορών σέ άλλη ομάδα άγορών».22 Αυτό πού ζητάμε δέν είναι τίποτα λιγότερο από τήν καθολική επανάσταση, επανάσταση πού οι μορφές τής πλάθουν ένα μέλλον πού είναι άπραγμα-τοποίητο μέ τήν άδικία, τήν κυριαρχία, ή τήν έλλειψη σεβασμού γιά τήν άτομική ποικιλία — μέ λίγα λόγια τήν άναρχοφεμινιστική επανάσταση. Πιστεύω ότι οι γυναίκες ήξεραν πάντα τό δρόμο γιά τήν ανθρώπινη άπελευθέρωση' χρειάζεται μονάχα νά αποτινάξουμε τίς άντρικές μορφές πολιτικής καί τ' άποφθέγματα πού έχουν ξαμείνει καί νά συγκεντρώσουμε τίς προσπάθειές μας στή δική μας άναρχική γυναικεία άνάλυση.

Πού βαδίζουμε από δω καί πέρα; Κάνοντας τήν οδοτοπία πραγματικότητα

•Α, τό δράμά σας είναι ρομαντικές σαχλαμάρες, άνόητη θρησκοληφία, εθθραυστος Ιδεαλισμός». «Σε άρέσει ή ποίηση επειδή δέν μπορείτε νά δώσετε συγκεκριμένες λεπτομέρειες». Αλλά λέει ή φωνούλα στό πίσω μέρος τού κεφαλιού μου (σου;). Άλλά τό μπροστινό μέρος τού κεφαλιού μου ξέρει πώς άν ήσουν έδω δίπλα μου, θά μιλούσαμε. Καί πώς μέ τήν κουδέντα μας θά έθγαίαν (συγκεκριμένες, λεπτομερείς) περιγραφές γιά τό πώς θά μπορούσε νά γίνει αυτό κι έκείνο, πώς θά μπορούσε νά έπιλυθεί αυτό κι έκείνο. Έκείνο πού σ' άλλθθεια λείπει απ' τ' δράμά μου είναι συγκεκριμένα, λεπτομερή, ανθρώπινα σώματα. Άν τά ειχε δέ θά ήταν ένα εθθραυστο δράμα, θά ήταν μιά πραγματικότητα μέ σάρκα καί οστά.23 — Σοβ Νέγκριν.

Άντί τώρα νά άποθαρρυνόμαστε καί νά άπομονώνομαστε, θά έπρεπε νά θρυσκιάσθουμε στις μικρές μας ομάδες, συζητώντας, σχεδιάζοντας, δημιουργώντας καί προκαλώντας άναστάτωση. Πρέπει πάντα νά συμμετέχουμε ενεργά στή φεμινιστική δραστηριότητα καί νά τή δημιουργήσουμε, γιατί όλες μας άναπτυσσόμαστε μέσα ο' αυτή' χωρίς αυτή οι γυναίκες παίρνουν ήρεμιστικά, τρελλάινονται, καί αυτοκτονούν.24 — Κάθυ Αήβτιν.

*Όσες από μᾶς ζήσαμε τὴν ἐξοιση τῶν καθιστικῶν διαμαρτυριῶν τῶν πορειῶν, φοιτητικῶν ἀπεργιῶν, διαδηλώσεων, καὶ τῆς ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΡΑ, στὴ δεκαετία τοῦ '60, μπορεῖ νά εἴμαστε ἀπογοητευμένες καὶ κατηγορηματικά κινητές, ἀναφορικά μὲ τὴν πιθανότητα νά συμβεῖ διυθίγουμε μέσα στὴ δεκαετία τοῦ 70. Τό νά παρατηρήσουμε ἢ νά ὑποσχεθούμε («ἀνοιχτός» γάμος; χίππιες καπιταλισμός; ὁ Γκουρὸ Μαχαράτζ;:) φαίνεται πῶς ἐπιλοκὸ ἀπὸ τό νά ἐνταυμιστοῦμε δεκαετίες ἀγῶνα, καὶ ἀκόμα μᾶς παθητὴ τελικὴ ἀποτυχία. Σ' αὐτὸ τό σημείο, μᾶς λείπει ἕνα γενικὸ πλαίσιο μέσα στοῦ ὁποῖο νά δοῦμε τὴ διαδικασία τῆς ἐπανάστασης. Χωρὶς αὐτὸ εἴμαστε καταδικασμένες στὸν ἀδιέξοδο, ἀπομονωμένο ἀγῶνα ἢ στὴν ἀτομικὴ λύση. Τὸ εἶδος τοῦ πλαισίου ἢ τοῦ σημείου συνάντησης πού προσφέρει ὁ ἀναρχοφαινισμός, φαίνεται νά εἶναι ἡ προϋπόθεση γιὰ ἀποκαθίγουμε πιθανὴ προσπάθεια πραγματοποιήσης Ὀδοποιικῶν σκοπιῶν. Κοιτάζοντας τὴν Ἰσπανία καὶ τὴ Γαλλία, μποροῦμε νά δοῦμε ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐπανάσταση «δὲν εἶναι οὔτε ἕνα τυχαῖο γεγονός, οὔτε ἕνα πραξικόπημα τεχνητὰ μηχανικὸ ἀπὸ πάνω».25 Χρειάζεται χρόνια προετοιμασίας: ἐπιμεριζιὸ ἰδεῶν καὶ πληροφόρησης, ἀλλοτρώς στὴ συνείδηση καὶ τὴ συμπεριφορά, καὶ τὴ δημιουργία πολιτικῶν καὶ οικονομικῶν ἐναλλακτικῶν λύσεων στὶς καπιταλιστικὲς ἱεραρχικὲς δομές. Χρειάζεται αὐθόρμητη ἐκμεση δράση ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτόνομων ἀτόμων, διαμέσου συλλογικῆς πολιτικῆς ἀντιμετώπισης. Ἐἶναι σημαντικό νά «ἀπελευθερώσεις τὴ σκέψη σου» καὶ τὴν προσωπικὴ σου ζωὴ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρκετὸ. Ἡ ἀπελευθέρωση δὲν εἶναι μᾶς ξεκαμμένη ἐμπειρία: συμβαίνει σὲ συνύσασμό μὲ ἄλλα ἀνθρώπινα πλαίσια. Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένες «ἀπελευθερωμένες γυναῖκες».

Μιλῶ λοιπὸν γιὰ μᾶς μακροχρόνη διαδικασία, μᾶς σειρά ἀπὸ πράξεις μέσα ἀπὸ τίς ὁποῖες ξεμπαλνουμε τὴν παθητικότητα καὶ μαθαίνουμε νά ἐλέγχουμε ὁ ἴδιες τὴ ζωὴ μας. Μιλῶ γιὰ μᾶς «ὑποκείμενη» τοῦ παρόντος συστήματος, διαμέσου τοῦ σχηματισμοῦ διανοητικῶν καὶ ὄλικῶν (συγκεκριμένων) ἐναλλακτικῶν λύσεων στὴν τωρινὴ κατάσταση. Ἡ ρομαντικὴ εἰκόνα μᾶς μικρῆς ομάδας ἑνοπιῶν ἀνταρτῶν πού ἀνατρέπουν τὴν κυβέρνηση τῶν ΕἴΠΑ εἶναι ξεπερασιμένη (ὅπως καὶ ὅλη ἡ ἀντρκὴ πολιτικὴ) καὶ στὴν οὐσία ξένη μὲ αὐτὴ τὴν ἀντίληψη τῆς ἐπανάστασης. Θά συντριβόμαστε ἐν τὴ δοκιμάζουμε. Καὶ πέρα ἀπ' αὐτὸ, ὅπως λέει ἡ ἄφρα, «Αὐτὸ πού θέλωμε δὲν εἶναι νά ἀνατρέψουμε τὴν κυβέρνηση, ἀλλὰ μᾶς κατάσταση στὴν ὁποία θά ἐξαφανιστεῖ μέσα στὴν ἀνακατωσύρα». Αὐτὸ εἶναι πού συνέβηκε (προσωρινά) στὴν Ἰσπανία, καὶ σχεδὸν στὴ Γαλλία. Ἄν σὲ κάποιο σημείο κριθεῖ ἀναγκασία ἡ ἐνοπιὴ ἀντίσταση, αὐτὸ εἶναι κάτι συζητήσιμο. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀναρχισμοῦ πού λέει ὅτι «τὰ μέσα φτιάχνουν τοὺς σκοπούς», μοιάζει νά

όποιοι ειρηνιστές, αλλά η δύναμη του Κράτους είναι τόσο μεγάλη πού είναι δύσκολο νά είμαστε απόλυτες αναφορικά με τή μη - βία. (Η Ένοπλη αντίσταση ήταν αποφασιστική στην Ίσπανική Έπανάσταση, και φαινόταν επίσης σημαντική στη Γαλλία τό 1968). Τό ζήτημα του ειρηνισμού, όμως, επιβάλλει μία άλλη συζήτηση, και αυτό τό οποίο μέ απασχολεί εδώ είναι νά τονίσω τήν προετοιμασία πού χρειάζεται γιά νά αλλάξει ή κοινωνία, μία προετοιμασία πού συμπεριλαμβάνει ένα αναρχορεμμινιστικό πλαίσιο, μακροχρόνη επαναστατική επίμονη, και συνεχή δραστήρια σύγκρουση μέ τίς έδραιωμένες ιεραρχικές στάσεις.

Οί άρχιβείες τακτικές τής προετοιμασίας είναι πράγματα μέ τά οποία λογασιόμαστε από καιρό. Χρειαζόμαστε νά τά συνεχίσουμε και νά τά αναπτύξουμε παραπέρα. Τά βλέπω νά λειτουργούν σέ τρία επίπεδα: (1) «έκπαιδευτικό» (ανταλλαγή ιδεών, εμπειριών), (2) οικονομικό/πολιτικό, και (3) προσωπικό/πολιτικό.

Ή λέξη «έκπαιδευση» έχει κι ένα κάπως υποτιμητικό απόηχο, αλλά δέν έηνοώ νά «φέρουμε τό μήνυμα στίς μιάξες» ή νά κεντρίσουμε τό αίσθημα ένοχής τών ατόμων ώστε νά άρχίσουν νά συμπεριφέρονται μέ ένα προκαθορισμένο τρόπο.

Μιλώ γιά τίς πολλές μεθόδους πού έχουμε αναπτύξει γιά νά μοραζόμαστε τή ζωή μας ή μία μέ τήν άλλη — από τό γράψιμο (τό δίχτυο τών φεμινιστικών μας εκδόσεων), τίς ομάδες μελέτης, και τή γυναικεία ραδιοφωνία και τίς τηλεοπτικές εκπομπές, μέχρι τίς διαδηλώσεις, τίς πορείες και τό θέατρο του δρόμου. Τά μέσα μαζικής επικοινωνίας θά ήταν ίσως ένας ιδιαίτερα σημαντικός χώρος γιά επαναστατική επικοινωνία και επίδραση — σκεφτείτε μονάχα πώς οι βίβες μας σέ ζωές παραμορφώθηκαν από τό ραδιόφωνο και τήν τηλεόραση.²⁶ Άν τά κατάξουμε απομονωμένα, αυτά τά πράγματα μπορεί νά μή φαίνονται αποτελεσματικά, αλλά σί ανθρώποι α λ λ ά ζ ο υ ν γράφοντας, διαβάζοντας, μιλώντας, και ακούγοντας τί λένε οι άλλοι, καθώς επίσης και μέ τήν ενεργητική συμμετοχή στά πολιτικά κινήματα. Τό νά κατεβαίνουμε μαζί στους δρόμους, έξασθενίζει τήν παθητικότητα και δημιουργεί ένα πνεύμα συλλογικής προσπάθειας και ζωτικής ενεργητικότητας, πού μπορεί νά βοηθήσει στό δύσνημα και τή μεταμόρφωση μας. Ή βική μου μεταμόρφωση από τέλεια άμερικάνικα σέ αναρχορεμμινιστρια, ήταν αποτέλεσμα μιάς δεκαετίας διαβάσματος, συζητήσεων, και άναμξης μέ πολλά είδη ανθρώπων και πολιτικής — από τή Μεσοδυτική ως τή Δυτική και τήν Άνατολική άκτή. Οί εμπειρίες μου μπορεί κατά κάποιον τρόπο νά 'ναι μοναδικές, αλλά δέν είναι, ναμίζω, άπίθνες. Σέ πολλά, πολλά μέρη αυτής τής χώρας οί άνθρωποι άρχίζουν σιγά σιγά ν' άμφισβητούν τόν τρόπο μέ τόν οποίο έθίστηκαν στην άποδοχή και τήν παθητικότητα. Ό Θεός και ή Κυβέρνηση δέν είναι

πιά οι υπέρτατες εξουσίες που ήταν κάποτε. Αυτό δεν λέγεται για να υποβιάσει το μέγεθος της δύναμης της Έκκλησίας και του Κράτους, αλλά για να τονίσει μάλλον το γεγονός ότι οιλλαγές στον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς, οι οποίες φαινομενικά είναι χωρίς αποτέλεσμα, όταν συγκεντρωτικοποιηθούν σε συλλογική βάση, αποτυλώνουν μία πραγματική πρόκληση για την πατριαρχία.

Οι οικονομικές/πολιτικές τακτικές ανήκουν στην σφαίρα της άμεσης δράσης και «κόσπιμης παρανομίας» (όρος του Ντανιέλ Γυερέν). Ο αναρχοσυνδικαλισμός καθορίζει τρεις σημαντικούς τρόπους άμεσης δράσης: το σμιποτάζ, την άπεργία, και το μπουκοτάζ. Σμιποτάζ σημαίνει «τήν παρεμπόδιση με κάθε δυνατή μέθοδο, της κανονικής διαδικασίας παραγωγής». 27 "Όλο και πιο συχνά γίνονται σμιποτάζ από ανθρώπους άσυνείδητα επηρεασμένους από τις μεταβαλλόμενες κοινωνικές αξίες. Λογυαρχή, συστηματική απουσία από τη δουλειά γίνεται και από τους εργάτες και από τους υπαλλήλους. Η αντίσταση στα άρκετικά μπορεί να είναι διακριτική και ανεπαίσθητη, όπως η επιβράδυνση του ρυθμού της δουλειάς ή εθελαιμωφής και κραυγαλέα, όπως το να τὰ κάνουν δια άνω - κάτω. Τό να κάνουν δυο γίνεται λιγότερη δουλειά, δυο γίνεται φρόγτερα, είναι συνηθισμένη πρακτική των υπαλλήλων, όπως είναι και το άνακάτωμα της κανονικής διαδικασίας της δουλειάς (συχνά σαν τακτική του συνδικάτου στη διάρκεια μιας άπεργίας). Σκεφτείτε την εκ συστήματος λαθεμένη άρχειοθέτηση ή το χάσιμο «σημαντικών έγγραφων» από τις γραμματείες, ή το συνεχές γύρισμα των πινακίδων κατευθύνσεως στα τραίνα, στην διάρκεια της άπεργίας των σιδηροδρομικών στην Ίταλία τό 1967.

Η πακτική του σμιποτάζ μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να κάνει τις άπεργίες πολύ πιο αποτελεσματικές. Η ίδια η άπεργία είναι τό πιο σημαντικό όπλο των εργατών. Οποιαδήποτε μεμονωμένη άπεργία μπορεί δυνητικά να παραλύσει τό σύστημα, άν άπλωθεί σε άλλες βιαιτηχανίες και γίνει γενική άπεργία. "Ίστερα άπ' αυτό, η καθολική κοινωνική επανάσταση απέχει μονάχα ένα βήμα. Βέβαια, η γενική άπεργία πρέπει να έχει σαν τελικό σκοπό της την εργατική αυτοδιεύθυνση (καθώς και μία ξειάβαρη άίσθηση του πως να την πραγματοποιήσουν και να την διατηρήσουν), άλλοιώς η επανάσταση θα είναι θνηραγενής (όπως στη Γαλλία, τό 1968).

Τό μπουκοτάζ μπορεί επίσης να είναι μία ισχυρή άπεργιακή ή συνδικαλιστική στρατηγική (π.χ. τό μπουκοτάρισμα των σταφυλιών που είχαν μαζευτεί ή παραχθεί από εργάτες που δεν άνηκαν στα συνδικάτα, μαρουλιών και κρασιών, καθώς και παντελονιών φάρα). Μπορεί ακόμα να χρησιμοποιηθεί για να επιβάλλει οικονομικές και κοινωνικές άλλαγές. Η άρνηση του να ψηφίσει κανείς, να πληρώσει πολεμική φορολογία, ή να συμμετάσχει στον καπιταλιστι-

κό ανταγωνισμό και υπερκατανάλωση είναι πολύ σημαντικές πράξεις όταν συνδυάζονται με την υποστήριξη εναλλακτικών, μη - κερδοσκοπικών δομών (συνεταιρισμοί τροφίμων, κολλεκτίβες για νομικά ζητήματα και ζητήματα ύγείας, καταστήματα ανακύκλωσης ρουχισμού και διδύλων, ελεύθερα σχολεία, κλπ.). Ο καταναλωτικός είναι ένα από τα κυριότερα προπύργια του καπιταλισμού. Το μπουκουτάρισμα της ίδιας της πράξης αγοράς (ειδικά προϊόντων προορισμένων να ξεπεραστούν ή εκείνων που διαφημίζονται με παραπλανητικό τρόπο) είναι μία τακτική που έχει τη δύναμη να αλλάξει την ποιότητα της καθημερινής ζωής». Η άρνηση συμμετοχής στις εκλογές γίνεται συχνά από απελπισία ή παθητικότητα μάλλον, παρά σαν συνειδητή πολιτική εκδήλωση ενάντια σε μία ψευδο - δημοκρατία, όπου η δύναμη και το χρήμα εκλέγουν μία πολιτική έλιτ. Η άρνηση της ψήφου μπορεί να σημαίνει κάτι άλλο από τη σιωπηρή διαφωνία, & συγχρόνως συμμετέχουμε στη δημιουργία αυθεντικών δημοκρατικών δομών μέσα σε ένα εναλλακτικό έικτυο αναρχικών συγγενικών ομάδων.

Αυτό μας πηγαίνει στο τρίτο επίπεδο το προσωπικό/πολιτικό, το οποίο δέχεται είναι ζωτικά συνδεδεμένο με τα άλλα δύο. Η αναρχική συγγενική ομάδα ήταν ανέκαθεν μία επαναστατική εργατική δομή. Στα αναρχοσυνδικαλιστικά συνδέματα, λειτουργούσαν σαν οάν προπαρασκευαστικά πηγματα για την εργατική αυτοδιάθεση. Μπορεί να είναι προσωρινές ομαδοποιήσεις ατόμων για ένα συγκεκριμένο βραχυπρόθεσμο σκοπό, πύο αμόνιμες» εργατικές κολλεκτίβες (σαν εναλλακτική λύση στον επαγγελματισμό και τον ελιτισμό της καριέρας), ή κολλεκτίβες στις οποίες τά άτομα ζούν μαζί και μαθαίνουν τον τρόπο για ν' απαλλαγούν από την κυριαρχία ή τον εταμοισμό στις προσωπικές σχέσεις. Δυνητικά, οι αναρχικές συγγενικές ομάδες είναι ή βάση πάνω στην οποία μπορούμε να χτίσουμε μία νέα ελευθεριακή, μη - ιεραρχική κοινωνία. Ο τρόπος που ζούμε και δουλεύουμε, αλλάζει τον τρόπο που σκεπτόμαστε και αναλαοιδιανόμαστε (και τό αντίστροφο), και όταν οι αλλαγές στη συνείδηση γίνουν αλλαγές στη δράση και τη συμπεριφορά, ή επανέσταση έχει άρχσει.

Τό να κάνουμε την Ούτοπία πραγματικότητα συνεπάγεται πολλά επίπεδα πάλης. Πέρα από τις συγκεκριμένες πατακές, οι όποιες μπορούν συνεχώς να αναπτύσσονται και ν' αλλάζουν, χρειαζόμαστε πολιτική επιμονή: τη δύναμη και την ικανότητα ν' απέντιοουμε πέρα από τό παρόν, ένα χαράζιμενο, επαναστατικό μέλλον. Για νά φτάσουμε εκεί απαιτείται περισσότερο από ένα σκίρτημα τίσης. Απαιτείται από την κάθε μία μας καθημερινή, μακρόχρονη άφοσίωση στη δυνατότητα κ α ι στην άμεση δράση.

Ἡ μεταμόρφωση τοῦ μέλλοντος

Ἡ δημιουργία μιᾶς γυναικείας κουλτοῦρας εἶναι μιά τόσο πλατιά διαδικασία ὅσο μπορεί κανεῖς νά φανταστεί, γιατί εἶναι μιά συμμετοχὴ σέ ἕνα ΟΡΑΜΑ, πού συνεχῶς ἀποκαλύπτεται ἀπ' τὴν ἀρχὴ σὸ κάθε τί, ἀπὸ τὶς κουδόντες μας μὲ φίλες/ους, ὡς τὸ μπουκοτάρισμα τοῦ κρέατος, τὴν κατάληψη τοῦ μπροστινοῦ μέρους τῶν καταστημάτων πού ἐφοδίζουν κέντρα παιδικῆς φροντίδας, τὸ νά κάνουμε ἐρωτα μὲ μιά ἀδελφὴ μας. Ἄν δὲν τὴ δοῦμε σὰ διαδικασία ἀλλαγῆς, εἶναι ἀκαθόριστη. Γυναικεῖα κουλτοῦρα εἶναι: ὅλες ἐμεῖς νά ἐξορκίζουμε, νά ἐνομαζουμε, νά δημιουργοῦμε γιὰ χάρη τοῦ βράκιματος τῆς ἀρμονίας μὲ τοὺς ἐκντοὺς μας, μεταξὺ μας, καὶ μὲ τὴν ἀδελφὴ μας τὴ γῆ. Τὸ ὅτι τὰ τελευταῖα 10 χρόνια ἔχουμε φτάσει γρηγορότερα καὶ κοντότερα ἀπὸ ποτὲ στὴν ἱστορία τῆς πατριαρχίας, σὸ ν' ἀνατρέψουμε τὴν ἐξουσία της... γέννησε μιά ἐντονη ἐλπίδα... μιά ἀγρία, κολλητικὴ ἀκατανίκητη, τρελὴ ΕΛΠΙΔΑ!... Ἡ ἐλπίδα, ἡ νίκη τῆς ζωῆς πάνω σὸ θάνατο, τὴν ἀπελπισία καὶ τὴν ἔλλειψη νοήματος, βρίσκεται τώρα πιά παντοῦ ὅπου κοιτάξω, σὰν φυλαχτὸ* τῆς πίστης σὸ ΓΥΝΑΙΚΟΡΑΜΑ...28 Λῶρελ.

Συνήθιστα νά πιστεύω πὼς ἂν ἡ ἐπανάσταση δὲν γινόταν Ἀδριο, θά εἴμαστε ὅλοι καταδικασμένοι σέ μιά καταστροφικὴ (ἢ τοιλάχι-στον κατατονικὴ) μοῖρα. Δὲν πιστεύω πιά σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς κρίναι καὶ μετὰ ἐπανάστασης, καὶ νομίζω ὅτι τὸ νά σκεφτόμαστε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἀποτυχία καὶ τὴν ἀπελπισία. Πιστεύω πὼς αὐτὸ πού ὅλοι ἔχουμε ἀνάγκη, αὐτὸ πού χρειαζόμαστε ὅπωςδήποτε γιὰ νά συνεχίσουμε τὸν ἀγῶνα (παρόλη τὴν κατὰπλοση τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς) εἶναι ἡ ΕΛΠΙΔΑ, δηλαδὴ τὸ δράμα ἐνὸς μέλλοντος τόσο ὀρατοῦ καὶ τόσο δυνατοῦ πού νά μᾶς σπρώχνει σταθερὰ μπροστὰ, σέ μιά ἀπ' τὴ βάση πρὸς τὰ πάνω δημιουργία ἐνὸς ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ κόσμου πού εἶναι καὶ αὐτοεκπληρωτικὸς καὶ αὐτοεκπληρωτικὸς γιὰ ὁ λ ο υ ς.*

Πιστεύω ὅτι ὑπάρχει ἐλπίδα — ὅτι βρίσκεται σὸ «γυναικόραμα» τῆς Λῶρελ, σὸ «ὑπαρξιακὸ κουράγιο»29 τῆς Μαίρου Ντάλυ

* Σ.τ.Μ. Ἡ συγγραφέας κάνει ἕνα ἀμετάφραστο λογοπαίγνιο μὲ τὴ λέξη TALISMAN πού σημαίνει φυλαχτὸ, ἀντικαθιστώντας τὸ τελευταῖο μέρος τῆς λέξης (-MAN) δηλαδὴ, ἀντὶς μὲ τὴ λέξη γυναίκα (-WOMAN).

* Καὶ λέγοντας αὐτοεκπληρωτικὸς δὲν ἐννοῶ μόνον ὅτι ἀφορᾷ τὶς ἀνάγκες συντήρησης (ἐπαρκῆς τροφὴ, ρουχισμὸς, στέγη κλπ.) ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τὶς ψυχολογικὲς ἀνάγκες (δηλαδὴ, ἕνα περιβάλλον μὴ καταπιεστικὸ, πού νά ἐννοεῖ τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία ἐκλογῆς ἀνάμεσα σέ συγκεκριμένες, πραγματοποιήσιμες ἐναλλακτικὲς λύσεις).

καί σόν ἀναρχοφεμινισμό. Οἱ διαφορετικές φωνές μας περιγράφουν τὸ ἴδιο ὄνειρο, καί φυσικά τὸ ὄνειρο μπορεῖ νά συνερῖσει τήν πέτρα πού μᾶς φράζει τὸ στόμα³⁰. Καθώς μιλάμε, ἀλλάζουμε, καί καθὼς ἀλλάζουμε, μεταμορφώνουμε τούς ἑαυτούς μας καί συγχρόνως καί τὸ μέλλον.

Ἐἶναι ἀλήθεια ὅτι δέν ὑπάρχει λύση, ἀτομική ἢ ἄλλη, στήν κοινότητα μας.³¹ Ἀλλά ἂν μπορέσουμε μονάχα νά ἀντισταθμίσουμε αὐτὸ τὸ μέλλον καταθλιπτικό γεγονός μέ μιά ἐπίγνωση τῶν ριζικῶν μεταμορφώσεων πού ἔχουμε ὑποστεί — στή συνείδησή μας καί στή ζωή μας — θά μπορέσουμε (ἴσως τότε νά βροῦμε τὸ κουράγιο νά συνεχίσουμε νά δημιουργοῦμε αὐτὸ πού ΟΝΕΙΡΕΥΟΜΑΣΤΕ πῶς εἶναι δυνατό. Βέβαια, δέν εἶναι εὐκολο νά ἀντιμετωπίζουμε τήν καθημερινή καταπίεση καί νά συνεχίζουμε ἀκόμα νά ἐλπίζουμε. Ἀλλά εἶναι ἡ μοναδική μας ἐπιλογή. Ἄν ἐγκαταλείψουμε τήν ἐλπίδα (τήν ἰκανότητα νά βλέπουμε συνδέσεις, νά ὀνειρευόμαστε τὸ παρόν στό μέλλον), τότε ἔχουμε ἤδη κερθεῖ. Ἡ ἐλπίδα εἶναι τὸ πῶς ἰσχυρὸ ἐπαναστατικό ὄπλο τῆς γυναίκας, εἶναι αὐτὸ πού δίνουμε ἡ μιά στήν ἄλλη κάθε φορά πού μοιραζόμαστε ἐμπειρίες ἀπὸ τὴ ζωή μας, τὴ δουλειά μας καί τὴν ἀγάπη μας. Μᾶς ὠθεῖ μπροστά, πέρα ἀπὸ τὸ μῦθος καί τὴν καταγρησία τοῦ ἑαυτοῦ μας, καί τὴ μοιραλατρία πού μᾶς κρατᾷ φιλαυταγιένες σὲ ξεχωριστά κελιά. Ἄν ἐνδύσασκε τώρα στήν κατάθλιψη καί τὴν ἀπελπισία, ἀποδεχόμαστε τὸ ἀναπόφευκτο τῆς ἐξουσιαστικῆς πολιτικῆς καί τῆς πετριαρχικῆς κυριαρχίας. («Ἡ ἀπελπισία εἶναι ἡ χειρότερη προδοσία, ἡ πῶς ψυχρὴ ἰσοπλάνηση: νά πιστεύεις ὅτι τελικά ὁ ἐχθρὸς θά ὑπερισχύσει».³² — Μάρτζ Πέρσυ). Δέν πρέπει ν' ἀφήσουμε τὸν τόνο καί τὸ θεμὸ μας νά μεταβληθοῦν σὲ ἀπελπισία ἢ μωπτικές μισές αἰώσεις. Τίποτα ἀπ' ὅσα κάνουμε δέν εἶναι ἀρρατό, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἐκείνες αὐτὲς μικρές ἀλλαγές πού πετυχαίνουμε στό μυαλό μας, στή ζωή μας, στή ζωή τῶν ἄλλων, δέν εἶναι ἐντελῶς μάταιες καί χωρὶς ἀποτέλεσμα. Χρειάζεται παλὺς καιρὸς γιὰ νά γίνει μιά ἐπανάσταση: εἶναι κάτι καί γιὰ τὸ ὁποῖο προετοιμάζεται καιρὸς, καί πού τὸ ζεῖ τώρα. Ἡ μεταμόρφωση τοῦ μέλλοντος δέν θά εἶναι συγγματά, ἀλλὰ μπορεῖ νά εἶναι ὁλοκληρωτική... Ἐνα συνεχῆ σκέψης καί δράσης, ἀτομικότητας καί συλλογικότητας, αὐθιρμητισμοῦ καί ὀργάνωσης, πού ἐκτείνεται ἀπ' αὐτὸ πού ὑπάρχει σ' ἐκεῖνο πού μπορεῖ νά ὑπάρξει.

Ὁ ἀναρχισμὸς προσφέρει τὸ πλαίσιο γι' αὐτὴ τὴ μεταμόρφωση. Εἶναι ἕνα δράμα, ἕνα ὄνειρο, μιά πιθανότητα πού γίνεται «πραγματική» καθὼς τὴ ζοῦμε. Ὁ φεμινισμὸς εἶναι ἡ σύνδεση τοῦ ἀναρχισμοῦ μέ τὸ μέλλον. Ὅταν τελικά δοῦμε καθαρά αὐτὴ τὴ σύνδεση, ὅταν εἴμαστε πιστές σ' αὐτὸ τὸ δράμα, ὅταν ἀρνηθοῦμε νά μᾶς

σπερήσουν αυτή την ΕΛΠΙΔΑ, θά περάσουμε από το χείλος της
άνκαρξίας σε μία ζωή, που τώρα μόλις που μπορούμε να τη φαν-
ταστούμε. Το γυναικόραμα που λέγεται αναρχοφαινισμός επιτε-
ριέχεται αιώνες τώρα στα γυναικεία μας σώματα. «Θά χρειαστεί έ-
νας συνεχής αγώνας όλων μας για να γεννηθεί αυτό το δράμα»³³, άλ-
λά π ρ έ π ε ι ν ά τ ό κ ά ν ο υ μ ε. Πρέπει να «καθολή-
σουμε το θυμό μας όπως τους ελέφαντες στη μάχη».

Είμαστε υπνωτάτες που μας βασανίζουν επιτέλους.
Σε κλειδωμένους θαλάμους κρύβουμε το δράμα μας,
έγκαταλείποντάς το...

Μονάχα όταν σπάσουμε τον καθρέφτη και
ελευθερώσουμε το δράμα μας

Μονάχα όταν είμαστε ο άνεμος που φυσάει μαζί
και τραγουδάει,

Μονάχα στο όνειρο γινήμαστε, με τὰ κήκαλά μας για άκόντια
είμαστε πραγματικές επιτέλους
και ζυγνάμε.³⁴

ΠΕΓΚΥ ΚΟΡΝΕΪΚΕΡ

(Second Wave, "Άνοιξη 1976 - Καίμπριτζ, Μασαχουσέτης)

Σημειώσεις:

1) Έμμα Γκλόντιμαν, «Ο Άναρχισμός: τι υποστηρίζει πραγματικά», Η
Κ ό κ κ ι ν η Έ μ μ α Μ ι λ ά ε ι (VINTAGE BOOKS, 1972), σ. 59.

2) Σού Νέγκριν, Ά ρ χ ι σ τ ε ά π ' τ ή ν Ά ρ χ ή (TIMES
CHANGE PRESS, 1972), σ. 128.

3) Μάρραιη Μπούκτιν, Α θ θ ο ρ μ η τ ι ο μ ό ς κ α ι Ό ρ γ ά -
ν ω σ η (Έλληνική μετάφραση, έκδοσεις ΕΛΕΓΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ).

4) Πώλ Μπέρμαν, Ά π ο φ θ έ γ μ α τ α Ά ν α ρ χ ι κ ω ν
(PRAIGER PUBLISHERS, 1972), σ. 68.

5) Σάμ Ντόλγκολφ, Ο ι Ά ν α ρ χ ι κ έ ς Κ ο λ λ ε κ τ ι β ε ς
(FREE LIFE EDITIONS, 1974), σ. 27.

6) Στο ίδιο, σ. 6, 7, 85.

7) Ντανιέλ και Γκαμπριέλ Κόν Μπεντίτ, Ά ρ ι σ τ ε ρ ι σ μ ό ς,
Φάρμακο στη Γεροντική Ά ρ ρ ώ σ τ ι α τ ο υ Κο μ μ ο υ ν ι ο μ ο υ
(έλληνική μετάφραση έκδοσεις Διεθνής Βιβλιοθήκη).

8) Βλ. Μάρραιη Μπούκτιν Ό Ά ν α ρ χ ι σ μ ό ς μ ε τ ά τ ή ν
'Ε π ο χ ή τ η ς Σ π ά ν η ς (RAMPARTS PRESS, 1974) για μία

επιχειρηματική ανάλυση των γεγονότων του Μάη - 'Ιούνη και μία συζήτηση των επαναστασιακών δυνατοτήτων σε μία τεχνολογική κοινωνία.

9) Στο ίδιο, σ. 262.

10) Στο ίδιο, σ. 250.

11) Μπούκτιν, Αδθορμητισμός και 'Οργάνωση.

13) Μπέρμαν, σ. 146.

14) Μπούκτιν, 'Ο 'Αναρχισμός μετά την 'Εποχή της Σπάνης σ. 40.

15) Μπούκτιν, Αδθορμητισμός και 'Οργάνωση.

16) Μάργκαρετ 'Ατγουντ, «Τό Τραγούδι των Σκουληκιών», Είσασι Εδτυχιόμενη (HARPER AND ROW, 1974), σ. 35.

17) Μκίρη Ντάλυ, Πέρα από τον Πατέρα Θεό (BEACON PRESS, 1973), σ. 133.

18) Κάθου Λήθαϊν, 'Η Τυραννία της Τυραννίας (έμπεριέχεται στο παρόν βιβλίο).

19) 'Η Τέμπα Κάπλαν τω τμήματος 'Ιστορίας της UCLA έχει πραγματοποιήσει σημαντική έρευνα πάνω στις γυναικείες αναρχικές ομάδες ('Ιδιαίτερα τις MUJERES LIBERES στην 'Ισπανική 'Επανάσταση.

Βλ. επίσης Λιζ Γουίλλις, Οι Γυναίκες στην 'Ισπανική 'Επανάσταση, μπροσούρα Νο 38 της SOLIDARIT*.

20) Βλ. Τζό Φρήμαν, 'Η Τυραννία της 'Αδομικότητας (έμπεριέχεται στο παρόν βιβλίο), και Κάθου Λήθαϊν, 'Η Τυραννία της Τυραννίας.

21) Ντάλυ, σ. 55.

22) Ρόμπιν Μόργκαν, θμιλία στο Κολλέγιο Μπόστον, Βοστώνη, Μασαχουσέτης, Νοέμβρης 1973.

23) Νέγκριν, σ. 171.

24) Λήθαϊν, σ. 50.

25) Ντόλγκολφ, σ. 19.

26) Οι Κόν Μπεντίτ αναφέρουν ότι ένα βασικό λάθος στο Παρίσι το 1968, ήταν η αποτυχία ανάληψης απόλυτου ελέγχου πάνω στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ιδιαίτερα στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση.

* Σ.τ.Ε. θα κυκλοφορήσει προσεχώς απ' τις εκδόσεις μας.

27) Γκόλντμαν, «Συνδικαλισμός: 'Η Θεωρία και 'Η Πρακτική του»,
'Η Κόκκινη 'Εμματα Μιλάει, σ. 71.

28) Λώρελ, Γιά Ένα Γυναίκετο Όραμα, AMAZON
QUARTERLY, VOL 1, ISSUE 2, σ. 40.

30) Μάρτζο Πιέρου, 'Η Πρόκληση του Όνειρου.

31) Φρίν Τέβλορ, «Μία Καταθλιπτική Πραγματεία πάνω στο Μυθιστό-
ρημα, 'Η 'Ατιμική Δόση και Συναφείς Συμφορές», SECOND WAUE, VOL. 3,
No 4.

32) Μάρτζο Πιέρου, «LAYING DOWN THE TOWER, TO BE OF USE»
(DOUBLEDAY, 1978), σ. 88.

33) Λώρελ, σ. 40.

34) Πιέρου, 'Η Πρόκληση του Όνειρου.

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ, ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ

Είσαι γυναίκα στην καπιταλιστική κοινωνία.

Είσαι αηδιασμένη με τη δουλειά, τους λογαριασμούς, το σύζυγό σου (ή τον πατέρα), με το σχολείο των παιδιών, το νοικοκυριό, πού είσαι θύρα, πού δέν είσαι θύρα, πού σε κοιτάζουν, πού δέν σε κοιτάζουν (και πού και στις δυο περιπτώσεις δέν σ' άκούνε), κλπ.. "Αν σκεφτείς όλα αυτά και τό πώς ταίριαζουν μεταξύ τους και τό τί πρέπει ν' αλλάξει, και ύστερα άναζητήσεις λέξεις πού νά εκφράζουν όλες αυτές τίς σκέψεις με συνοπτική μορφή; καταλήγεις σχεδόν άπωσθηποτε στό «σοσιαλφεμινισμό».

Άπ' ότι φαίνεται, πάρα πολλές γυναίκες έχουν «καταλήξει» στό σοσιαλφεμινισμό σάν λύση στό συνεχές πρόβλημα τού σεξισμού. Ο «σοσιαλισμός» (με τήν εκπληκτική ποιότητα των μορφών του) είναι σήμερα δημοφιλής σέ πολύ κόσμο, έπειδή έχει πολλά νά προσφέρει: φροντίδα γιά τούς εργαζόμενους, μιά επαναστατική θεωρία στην οποία μπορεί ό κόσμος νά αναφερθεί (είτε τήν έχει είτε δέν τήν έχει διαβάσει), και μερικά ζωντανά παραδείγματα διαμηχανικών χωρών πού είναι συγκροτημένες διαφορετικά από τίς Ένωμένες Πολιτείες και τούς δορυφόρους τους.

Γιά πολλές φεμινίστριες, ό σοσιαλισμός είναι ελκυστικός, γιατί ύπόσχεται νά τερματίσει τήν οικονομική άνισότητα των εργαζόμενων γυναικών. Έπιπλέον, γιά τίς γυναίκες εκείνες πού πιστεύουν ότι ή φεμινιστική άνάλυση είναι πολύ στενή γιά νά συμπεριλάβει όλες τίς ύπάρχουσες άνισότητες, ό σοσιαλισμός ύπόσχεται νά τή διευρύνει, ενώ συγχρόνως προσυλάσσει ένάντια στη διάλυση τής ριζοσπαστικής της προοπτικής.

Υπάρχουν σοβαροί λόγοι, λοιπόν, πού οι γυναίκες σκέφτονται τό άν ό «σοσιαλφεμινισμός» στέκει σάν πολιτική θεωρία ή όχι. Γιατί ό σοσιαλφεμινισμός φαίνεται νά είναι και λογικός και ριζοσπαστικός — ό περισσότερο απ' αυτές, τουλάχιστον, είναι φε-

νερό στα κώθουα έντονη αντίπαθεια γιά μερικές από τίς ρεφορμιστικές και σολιφιστικές* παγίδες στίς όποιες φαίνεται νά πέφτουν όλο και περισσότερες γυναίκες.

Γιά πολλές από τίς λιγότερο ρομαντικές από μιάς, τό "Έθνος τών Άμαζόνων, μέ τίς στρατιές τών γεροδειένων του μητριαρχών, πού καλπάζουν πρós τή δύση, είναι ψεύτικο, αλλά έκίνδυνο. Ένα πού σοβαρό ζήτημα είναι ή τυρινή μονομανία μέ τή Μεγάλη Θεά και διάφορα άλλα άντικείμενα λωτρείας, μαγείας, μαγγανείας, και ψυχικά φαινόμενα. Σάν φεμινίστρια πού ένδιαφέρεται γιά τήν έκλαση τής δομής τής κοινωνίας, έγώ δέν τό βρίσκω αυτό καθόλου έκίνδυνο.

Στοιχείο πρώτο: Πάνω από 1.400 γυναίκες πήγαν στή Βοστώνη τόν Άπριλιό του 1976 γιά νά παρακολουθήσουν ένα γυναικείο πνευματιστικό συνέδριο, πού ένα μεγάλο μέρος του ήταν άφιρρωμένο στά παραπάνω θέματα. Δέν θά μπορούσε ή ενεργητικότητα πού δαπανήθηκε στίς ψαλιωδίες, στήν έκαλλαγή τών τελευταίων παρηνιστικών ιδεών, και στήν παρακολούθηση τών σεμιναρίων γιά τό χορό τής καλιās και τίς τελετουργίες τών έμψήνων, νά είχε χησιμοποιηθεί γιά κάτι καλύτερο και πού φεμινιστικό;

Στοιχείο δεύτερο: Σίμφωνα μέ άναποκρίσεις σέ μιά τουλάχιστον φεμινιστική έφημερίδα, μιά ομάδα μάγισσες προσπάθησαν νά έκυψώσουν μέ πνευματική ένέργεια τή Σούζαν Σαίης και νά τή θγάλουν από τή φυλακή. Άν ελιγκρινά πίστευαν ότι αυτό μπορούσε νά έκυθέρωσει τή Σαίης, τότε δέν είχαν κανένα άπαλύτως έπαφή μέ τήν πραγματικότητα τής πατριαρχικής καταπίεσης. Άν έπρόκειτο γιά κάποιο έκλαφρόκαρδο άστειό, τότε γιατί δέν γέλαει κανένας;

Ό ρεφορμισμός είναι ένας πολύ μεγαλύτερος κίνδυνοσ γιά τά γυναικεία συμφέροντα από τά έκκεντρικά πνευματιστικά παιχνίδια. Ξέρω ότι τό έπίθετο «ρεφορμιστικός» μπορεί νά χρησιμοποιηθεί μέ τρόπους πού δέν είναι ούτε ελιγκρινείς, ούτε πολύ χρήσιμα — γιά νά δείξει, πρωταρχικά, τήν ιδεολογική καθαρότητα κάποιου προσώπου, ή γιά νά πεί ότι ή ό π ο ι ο υ δ ή π ο τ ε τύπου συγκεκριμένη πολιτική δουλειά δέν άξίζει τόν κόπο, έπειδή μπορεί δυνητικά νά άρνημασθεί. Σάν έκάντηση σ' αυτό, μερικές φεμινίστριες πρόβαλαν τό έκυχερήμα ότι οι σωστές μεταρρυθμίσεις μπορούν νά οικοδομηθούν ένα ριζοσπαστικό κίνημα.²

Άντίστοιχα, ύπάρχουν ρεφορμιστικές στρατηγικές οι όποιες σπαταλούν τήν ενεργητικότητα τών γυναικών, οι όποιες γεννάνε προσδοκίες μεγάλων άλλαγών, και οι όποιες είναι παρασπληνητικές

* Σ.τ.Μ. Σολιφισμός = άυτοκρατία.

και άλλοτριωτικές, γιατί δεν μπορούν να τηρήσουν τις υποσχέσεις τους. Τό καλύτερο (ή χειρότερο) παράδειγμα είναι η εκλογική πολιτική. Μερικοί σοσιαλιστές (γοητευμένοι από την ιδέα της σταδιακής αλλαγής) ξεγελούνται απ' αυτήν. Οι αναρχικοί ξέρουν τα πράγματα πιο καλά. Δεν μπορείς να απελευθερωθείς με μέσα μη-απελευθερωτικά: δεν μπορείς να εκλέξεις μια καινούργια ομάδα πολιτικών (δεν έχει σημασία ο βαθμός της ελλοχευειάς τους) για να διευθύνουν τους ίδιους παλιούς, σάπιους θεσμούς, που με τη σειρά τους διευθύνουν εσένα. Όταν η πλειοψηφία της Έθνικής Ένωσης Πυλαίων — το ριζοσπαστικό τμήμα αυτής της οργάνωσης — ζητάει από τις γυναίκες να την ακολουθήσουν «έξω από τα παραδοσιακά πλαίσια, στην επανάσταση», με μέσα που συμπεριλαμβάνουν την εκλογική πολιτική, θά πνιγούν όλες τους μέσα στα θάβη του στάτους κέό.

Η εκλογική πολιτική είναι μια φανερή, καθημερινή παγίδα. Άκόμα και πολλοί μη-ριζοσπάστες έχουν μάθει να την απορροφούν. Ένα πιο λεπτό πρόβλημα είναι ο καπιταλισμός με το προσωπείο φεμινιστικής οικονομικής δύναμης. Σκεπτείτε, λογουχάρη, τό Φεμινιστικό Οικονομικό Δίκτυο. Τό όνομα μπορεί πιθανώς να σάς παραπλανήσει. Φαινομενικά, ήταν ένα δίκτυο έναλλακτικών επιχειρήσεων που στήθηκε για να διαδρώσει τόν καπιταλισμό από τά μέσα, δημιουργώντας οικονομική αυτόνομεια για τίς γυναίκες. Αυτό είναι μια ελκυστική ιδέα. Τό πρώτο, όμως, μεγάλο έργο του ΦΟΔ εγκαινιάστηκε στό Ντιτρόιτ τόν Άπριλη τού 1976. Μέ μια έτήσια συνδρομή 100 δολλαρίων, οι προνομιούχες (γυναίκες) μπορούσαν να κολιμπάνε σε μια ιδιωτική τσίσνα, να παίρνουν τό ποσό τους σ' ένα ιδιωτικό μπάρ, και να έχουν έκπτωση σε μια σειρά μπουτάκ. Τό ΦΟΔ πλήρωνε τίς υπαλλήλους του 2,5 δολάρα την ώρα για να δουλεύουν εκεί. Η διευθύντριά του, η Λώρα Μπράουν, άναγγελε αυτό τό έγχειρημα σάν τήν «άπαρχή της φεμινιστικής οικονομικής επανάστασης».³

Όταν δύο από τά ίδια παλιά παιγνίδια — η εκλογική πολιτική και ο χλιπτικός καπιταλισμός — εντάμίζονται «επανάσταση», τό νόημα της λέξης έχει άντιστραφεί. Δεν προκαλεί έκπληξη τό γεγονός ότι ένα σοσιαλιστικό είδος φεμινισμός φαντάζει σάν τηγή επαναστατικής άνωσης σε πολλές γυναίκες που δεν θέλουν να είναι μάγισσες, πρωτόγονες άμαζόνες, γεροισιαστές, ή μικροκαπιταλιστές, αλλά που θέλουν να δώσουν ένα τέλος στο σεξισμό, εκώ συγχρόνως δημιουργούν μια μεταμορφωμένη κοινωνία. Ο άναρχοφεμινισμός θά μπορούσε να προσφέρει ένα σημαντικό θεωρητικό πλαίσιο, αλλά οι τόο πολλές φεμινίστριες είτε δεν έχουν άκουσει ποτέ γι' αυτόν, ή τόν άπορρίπτουν σάν να πρόκειται για γυναικείο βοηθητικό σάμια άρσενικών βαμβιστών.

Ὁ σοσιαλφασισμὸς προσφέρει μὰ παχυλά πολιτικῶν στεγῶν. Ἀπὸ τῆ μὰ μεριά ὑπάρχει ὁ ὅλιος, στριμωγμένος χώρος τῶν σχετῶν τῆς Παλιᾶς Ἀριστερᾶς, ὅπως τὸ Ἐπαναστατικὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα (ἢ πρώτη Ἐπαναστατικὴ Ἐνωσις), ἢ Ὀκτωβριανὴ Λίγκα, καὶ τὸ Διεθνὲς Ἑργατικὸ Κόμμα. Πολύ λίγες γυναῖκες τοὺς ἐρίσκουν κατοικήσιμους. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς γυναικῶν κινεῖται πρὸς τὰ ἐξαθλιωμένα, ἐκλεικτικά κατοστημένα, πού οικοδομήθηκαν ἀπὸ νεώτερες ἀριστερές ἐπιβάδες ὅπως ἡ Νέα Ἀμερικανικὴ Κίνησις, ἢ ἀπὸ διάφορες αὐτόκλητες «ἐκώσεις γυναικῶν».

Οἱ νεώτερες σοσιαλφασιστίστριες ἔχουν ἀρχίσει μὰ ἐνεργητικὴ καὶ ἀρκετὰ ἀποτελεσματικὴ καμπάνια γιὰ νὰ στρατολογήσουν τίς γυναῖκες πού δὲν εἶναι ἐνταγμένες πρῶθενά. Ἀντίθετα, οἱ πῖο ἀκαμπίτες ἐπιβάδες τῆς Παλιᾶς Ἀριστερᾶς, ἔχουν ἀπορρίψει σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ τὴν ἰδέα ὅτι οἱ λεσβίες, οἱ αὐτονομίστριες, καὶ διάφορες ἄλλες «ψωραλέες» καὶ ἀκατάλληλες φασιστίστριες, θὰ μπορούσαν νὰ δουλέψουν μαζὶ μὲ τοὺς εὐγενεῖς κληρονόμους τοῦ Μάρξ, τοῦ Τρότσκι (παρὸλο πού οἱ Τροτσκιστὲς εἶναι ἀσταθεῖς), τοῦ Στάλιν, καὶ τοῦ Μάο. Πολλὲς ἀπορρίπτουν τὴν ἰδέα ἑνὸς αὐτόκλητου γυναικείου κινήματος πού ἀσχολεῖται ἀποκλειστικά μὲ τὰ γυναικεία ζητήματα. Γιὰ κείνες, αὐτὸ τὸ κίνημα εἶναι γαϊάτο «ἀστέρι» (τὸ χειρότερο ἀπὸ ἐλα τὰ Μαρξιστικά ἐπιθέτα), ἀπορρασιωμένες νὰ «κάνουν τὸ δικό τους», καὶ «διαίρει τὴν ἐργατικὴ τάξη», πράγμα πού συνεπάγεται τὴν περιέργη ὑπόθεση ὅτι οἱ ἐργάτες εἶναι οἱ πῖο ἐλάκες ἀπ' ὅλους. Μερικὲς τρέφουν μὰ ὑστερικὴ ἀντιπάθεια γιὰ τίς λεσβίες: οἱ πῖο διαβόητες ἐπιβάδες εἶναι ἡ Ὀκτωβριανὴ Λίγκα καὶ τὸ Ἐπαναστατικὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ οἱ μόνες. Σ' αὐτὴν τὴν πολιτικὴν, ὅπως καὶ σὲ τόσες ἄλλες, ἡ ἀντιεσθιακὴ γραμμὴ ἀκολουθεῖ ἐκείνη τῶν κομμουνιστικῶν χωρῶν. Τὸ ΕΚΚ, λογουχάρη, κυκλοφόρησε σὲς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1970, ἓνα κείμενο θέσεων (παλιὰ, σὲς προκομματικὲς του μέρες, ἔταν ἀκίμα ἦταν ἀπλὰ ἢ Ἐπαναστατικὴ Ἐνωσις) πού ἀνυκοίνωνε ὅτι οἱ ἐμοφυλόφιλοι «εἶναι παγιωμένα σὲν ἄδικο καὶ σὲν ἐθροβορο τῆς ἀπικτῆς παρακμῆς», καὶ ὅτι τὸ κίνημα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν ἐμοφυλόφιλων εἶναι «ἐνάντια στὴν ἐργατικὴ τάξη καὶ ἀντεπαναστατικὸ». Ὅλες οἱ ἐπιβάδες τῆς παλιᾶς ἀριστερᾶς δὲν ἀσθίνονται ἀνετα μὲ τὴν ἰδέα ὅτι ὑπάρχουν γυναῖκες ἔξω ἀπὸ τὸ «προλεταριάτο» πού μπορεί νὰ καταπιέζονται. Ἡ ἐργατικὴ τάξη, δέδοκα, εἶναι μὰ ἔννοια ἐκπληκτικὰ εὐκαμπτή: σὲς συζητήσεις πού γίνονται αὐτὴ τῆ στιγμῆ μὲσα στοὺς κόλπους τῆς Ἀριστερᾶς, κινεῖται ἀπὸ τοὺς ἐργαζόμενους ἀμεσα στὴν παραγωγή (τελεῖα καὶ πῶλα) μέχρι μὰ τερᾶσια ἐπιβάδα, πού σφιπεριλαμβάνει κάθε ἄτομο πού πούλαει τὴν ἐργατικὴν του δύναμη γιὰ ἓνα μισθὸ, ἢ, πού ἐξαρτᾶται ἀπὸ κάποιο

έλλο άτομο πού τό κάνει αυτό. Δηλαδή, σχεδόν όλους μας. (Λαπόν, Μπαμπά Κάρλ, αν τό 90% τών ανθρώπων στίς Ένωμένες Πολιτείες είναι ή πρωτοπορία, γιατί δέν κάνουμε έκείνα τήν επανάσταση;)

Οι πιό καινούργιες σοσιαλφεμινίστριες προσπαθούν μέ κάθε λογής έφρευρετικότητα, νά κρατήσουν κάποιο πυρήνα Μαρξιστικής — Λενινιστικής σκέψης, νά τήν έκσυγχρονίσουν, και νά τή μεταμοσχεύσουν στό σύγχρονο ριζοσπαστικό φεμινισμό. Τά άποτελέσματα είναι περίεργα καμιά φορά. Τόν Ιούλη τού 1975, οι γυναίκες τής Νέας Αμερικάνικης Κίνησης μαζί μέ μερικές αυτόνομες ομάδες, όργάνωσαν τό πρώτο έθνικό συνέδριο πάνω στόν σοσιαλφεμινισμό. Έπειδή δέν είχε διαφημιστεί παρά πολύ άπό τά πρίν, όλες φάνηκαν νά έχουν έκπληξει πού τόσο πολλές γυναίκες (πάνω άπό 1.600, και άκόμα περισσότερες πού έφυγαν έπειδή δέν υπήρχε θέση) ήθελαν νά περάσουν τό Σάββατοκύριακο τής 4 Ιούλη στό Γέιλου Σπρίνγκς τού Όχάιο.

Διαβάζοντας τούς λόγους πού έκφωνήθηκαν στό συνέδριο, καθώς και έκτεταμένα σχόλια γραμμένα άπό γυναίκες πού παρακολούθησαν τίς διαδικασίες τού συνεδρίου,⁴ δέν είναι καθόλου ξεκάθαρο τό τί πίστευαν ότι προσφέρουν οι όργανώτριες τού συνεδρίου στό όνομα τού «σοσιαλφεμινισμού». Οι Άρχές τής Ένότητας πού συντάχθηκαν πρίν άπό τό συνέδριο, περιείχαν δύο στοιχεία τά όποια ένέκαθεν συνδέονταν μέ τόν ριζοσπαστικό φεμινισμό, και πού στην πραγματικότητα θεωρούνται χαρακτηριστικά σάν αντίθετα μέ μία σοσιαλιστική προοπτική. Η πρώτη άρχή έλεγε: «Αναγνωρίζουμε τήν άνάγκη ύπαρξης τού αυτόνομου γυναικείου κινήματος μέσα στην επαναστατική διαδικασία και τό ύποστηρίζουμε». Η δεύτερη έλεγε: «Συμφωνούμε μέ τήν ιδέα ότι κάθε καταπίεση, είτε είναι βασισμένη στή φυλή, είτε στην τάξη, είτε στό φύλο, είτε στην όμοφυλοφιλία, είναι άλληλένδετη και ότι οι άγώνες για άπελευθέρωση άπό τήν καταπίεση πρέπει νά γίνονται ταυτόχρονα και σέ συνεργασία». Η τρίτη άρχή παρατηρούσε άπλά ότι «ο σοσιαλφεμινισμός είναι μία επαναστατική στρατηγική» και ή τέταρτη και τελευταία ζητούσε νά γίνουν σζήτησεις μέσα στό πνεύμα τού άγώνα και τής ένότητας».

Αυτό, βέβαια, είναι ένα άπίστευτο άνακατάωμα γευστικών άρχών — ένα μενού σχεδιασμένο έτσι πού νά άρέσει ωδίαστικά σέ όλους. Αλλά, όταν οι «σοσιαλφεμινίστριες» σερβίζουν τό άνεξάρτητο γυναικείο κίνημα σάν κύριο πιάτο, κι όταν λένε ότι ή ταξική καταπίεση είναι άπλώς μία καταπίεση άνάμεσα σέ άλλες, και δέν είναι πιό σημαντική άπό τίς άλλες, τότε (όπως λένε οι Μαρξιστές κριτικοί του) δέ μιλάνε πιά για σοσιαλισμό.

Οι σοσιαλφεμινίστριες, όμως, δεν ακολουθούν ως το τέλος αυτά που συνεπάγεται ο ριζοσπαστικός φεμινισμός. "Αν το έκαναν, θά αποδέχονταν άλλη μία άρχή: ότι μιά - ιεραρχικές δομές είναι απαραίτητες για τή φεμινιστική πρακτική. Αυτό, έβδαια, είναι πάρα πολύ για νά τό άνεχθεί οποιασδήποτε σοσιαλιστής. 'Αλλά αυτό που σημαίνει είναι ότι ο ριζοσπαστικός φεμινισμός σιμετάβλζεται πολύ περισσότερο μέ ένα τύπο άναρχισμού, παρά μέ τό σοσιαλισμό. Αυτός ο τύπος είναι ο κοινωνικός άναρχισμός (γνωστός και σαν άναρχοκομμουνισμός), δη: ο άτακμιστικός ή άναρχοστυλιστικός του παραλλαγής.

Αυτό δέν θά άκουσται σαν κάτι καινούργιο στις φεμινίστριες που είναι έξοικειωμένες μέ τίς άρχές του άναρχισμού — αλλά πολύ λίγες φεμινίστριες είναι. Αυτό είναι κατανοητό, μιά και ή δημοσκόπηση που έχει δοθεί στον άναρχισμό είναι είτε κακή είτε άνόητη. "Αν οι φεμινίστριες ήταν έξοικειωμένες μέ τον άναρχισμό, δέν θά έκριναν πολύ σωληρά τό σοσιαλισμό σά μέσο για νά άγωνιστούν ένάντια στή σεξιστική καταπίεση. Οι φεμινίστριες πρέπει νά βλέπουν μέ σκεπτικισμό οποιαδήποτε κοινωνική θεωρία που έχει ένσωματωμένη μιά σειρά άρχηγών και οπαδών, άνεξάρτητα από τό πόσο «δημοκρατική» όποσδήποτε πώς είναι αυτή ή συγκεντρωτική δομή. Οι γυναίκες από όλες τίς τάξεις, φυλές, και συνθήκες ζωής έχουν βρεθεί για πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα στό περιθώριο τής κυριαρχίας, ώστε νά θέλουν νά αλλάξουν μιά σειρά από άρέντες μέ μιά άλλη. Σέρωμε πούς έχει τή δύναμη και (μέ μερικές μειοψηφικές έξαιρέσεις), δέν είμαστε έμεις που τήν έχουμε.

Μερικές σύγχρονες άναρχοφεμινίστριες έχουν επιστημάνει τούς συνδέσμους ένάντια στον κοινωνικό άναρχισμό και τό ριζοσπαστικό φεμινισμό. "Η Λύν Φάρρουσ είπε ότι: ο «φεμινισμός εφαρμόζει: εκείνο που ο άναρχισμός κηρύσσει». "Η Πέγγυ Κόρνεγκερ πιστεύει ότι «οι φεμινίστριες ήταν χρόνια δλόκληρα άσυνέληπτα άναρχικές και στή θεωρία και στήν πράξη». Και ή Μάριον Λέττον λέει ότι «ή λεπτή διάκριση ένάντια στο ριζοσπαστικό φεμινισμό και τον άναρχοφεμινισμό είναι κατά ένα μεγάλο μέρος τό δίημα πούς τήν συνειδητή θεωρητική άπέκλιση».⁵

Χαίζουμε τήν άυτονομία

Τή διαδικασία τής βλοένα αύξανόμενης σύνλοσης

Γιά κάθε ζωντανό πλάσμα

Διαδίδουμε

Τόν άυθορηγματικό και τή δημιουργία

Μαθαίνουμε τίς χαρές τής ισότητας

Τών σχέσεων

Χωρίς κυριαρχία
'Ανάμεσα στίς έδελφές μας
Κατασφύρομε την κυριαρχία
Σ' όλες της τίς μορφές.

Αυτό τό τραγούδι: ξιφανίστριες στή ριζοσπαστική φεμινιστική έφημερίδα Δέν εϊμ' έγώ μωρό μου, πού στόν υπότιτλό της έγραφε «τέρμα σ' όλες τίς Ιεραρχίες». Δέν ήταν μαρκαρισμένη σάν αναρχική (ή αναρχοφεμινιστική) έφημερίδα, αλλά ή συνάφεια είναι χυπητή. 'Αποτελούσε χαρακτηριστικό δείγμα του τί ήταν τό κίνημα γυναικείας άπελευθέρωσης στά πρώτα χρόνια του ξαναγεννημένου κινήματος. Κι αυτό τό πνεύμα είναι πού θά χαθεί αν ριζώσει τό σοσιαλφεμινιστικό ύβριδιο* αν ή λατρεία της θεάς ή τό έθνος λεσβιών πείσουν τίς γυναίκες νά δημουργήσουν νέες μορφές κυριαρχίας — ύποταξης.

Ριζοσπαστικός φεμινισμός και αναρχοφεμινισμός

*Όλες οι ριζοσπαστικές φεμινίστριες και όλες οι κοινωνικές αναρχοφεμινίστριες ενδιαφέρονται από κοινού γιά ένα σύνολο θεμάτων: τόν έλεγχο πάνω στό σώμα μας, τίς εναλλακτικές λύσεις στήν πυρηνική οικογένεια και τήν έτεροφυλοφιλία, νέες μεθόδους άνατροφής των παιδιών πού θά άπελευθερώσουν γονείς και παιδιά, τόν οικονομικό αυτοκαθορισμό, τόν τεματισμό της δημιουργίας στερεότυπων των φύλων στήν εκπαίδευση, στά μέσα μαζικής επικοινωνίας, και στους χώρους εργασίας, τήν κατάργηση των καταπιεστικών νόμων, τόν τεματισμό της άντρικής εξουσίας, της ιδιοκτησίας, και του έλέγχου πάνω στίς γυναίκες, τόν έφοδιασμό των γυναικών μέ τά μέσα πού χρειάζονται γιά νά άκαυτώξουν τίς Ικανότητές τους και μιά θετική στάση άπέναντι στόν έαυτό τους, τόν τεματισμό των καταπιεστικών συνασθηματικών σχέσεων, και αυτό πού οι Σιτουασιονιστές έχουν όνομάσει «έποικιοποίηση της καθημερινής ζωής».

'Υπάρχουν, λοιπόν, πολλά θέματα πάνω στά όποια συμφωνούν οι ριζοσπαστικές φεμινίστριες και οι αναρχοφεμινίστριες. 'Αλλά οι αναρχοφεμινίστριες ενδιαφέρονται και γιά κάτι άκόμα. 'Επειδή είναι αναρχικές, εργάζονται γιά τήν κατάργηση όλων των εξουσιαστικών σχέσεων, όλων των καταστάσεων όπου οι άνδρικοι μπορούν νά καταπιέσουν ό ένας τόν άλλον. 'Αντίθετα μέ μερικές ριζοσπαστικές φεμ-

* Σ.τ.Μ. Προϊόν διασταθρωσης, έπιμελείας.

νίστριες πού δέν είναι άναρχικές, δέν πιστεύουν ότι άν ή έξουσία βρισκόταν στό χέριο των γυναικών, αυτό θά μπορούσε ίσως νά έδιγηήσει σέ μιά κοινωνία χωρίς καταναγκασμό. Καί αντίθετα από τίς περισσότερες σοσιαλφεμινίστριες, δέν πιστεύουν ότι από ένα μαζικό κίνημα μέ μιά έλίτ άρχηγών μπορεί νά προκύψει τίποτα καλό. Κοστολογίς, ούτε ένα εργατικό κράτος ούτε μιά μητριαρχία θά τεματίσουν τήν καταπίεση τού καθένα. Ό σκεπός, λοιπόν, δέν είναι ή «κατάληψη» τής έξουσίας, όπως άρέσει στους σοσιαλιστές νά παροτρύνουν, αλλά ή κατάργηση τής έξουσίας.

Αντίθετα μέ τή λαϊκή πεποίθηση, όλοι οι κοινωνικοί άναρχικοί είναι σοσιαλιστές. Δηλαδή, θέλουν νά πάρουν τόν πλούτο από τά χέριο των λίγων καί νά τόν άνακαταλείμουν σέ όλα τά μέλη τής κοινότητας. Καί πιστεύουν ότι οι άνθρωποι χρειάζονται τήν συνεργασία μεταξύ τους, σάν κοινότητα, αντί νά ζούν σάν άπομονωμένα άτομα. Για τούς άναρχικούς, όμως, τά κεντρικά ζητήματα είναι πάντα ή έξουσία καί ή κοινωνική ιεραρχία. "Αν ένα κράτος — άκόμα κι ένα κράτος πού άντιπροσωπεύει τούς εργάτες — συνεχίσει νά ύφίσταται, θά επανακαθιέρώσει μορφές κυριαρχίας, καί κάποιοι άνθρωποι δέ θά 'ναι πιά έλεύθεροι. Οι άνθρωποι δέν είναι έλεύθεροι: όταν άπλά επιδιώκουν, ή έχουν έστω οικονομική άνεση. Είναι έλεύθεροι μόνο όταν μπορούν νά έξουσιάζουν οι ίδιοι τή ζωή τους. Οι γυναίκες, άκόμα περισσότεροι άπ' τούς περισσότερους άντρες, πολύ λίγο μπορούν νά έξουσιάζουν τή ζωή τους. Η κατάκτηση αυτής τής αυτονομίας, καί ή άπαίτηση νά τήν έχει ο καθένας, είναι ο πιο σημαντικό στόχος των άναρχοφεμινιστριών.

Έξουσία σέ κανένα καί στον καθένα: Στόν καθένα έξουσία πάνω στη ζωή του/της καί σέ κανέναν άλλου.⁷

Πάνω στην πρακτική

Αυτή είναι ή θεωρία. Τί γίνεται μέ τήν πρακτική; Ξανά ο ριζοσπαστικός φεμινισμός καί ο άναρχοφεμινισμός έχουν πολύ περισσότερα κοινά άπ' ότι έχουν καί οι δύο μέ τόν σοσιαλφεμινισμό.⁸ Καί οι δύο βουλεύουν για νά φτιάξουν έναλλακτικούς θεσμούς, όπως επίσης καί οι δύο αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρά τήν πολιτική τής προσωπικής ζωής. Οι σοσιαλφεμινίστριες είναι λιγότερο διατεθειμένες νά σκέφτονται: ότι αυτά τά δύο έχουν ιδιαίτερα ζωτική σημασία για τήν επαναστατική πρακτική.

Η ανάπτυξη έναλλακτικών μορφών οργάνωσης σημαίνει τή δημιουργία κλιμακών αυτοβοήθειας, αντί τού αγώνα για νά μπει μιά ριζοσπαστική φεμινίστρια στό διοικητικό συμβούλιο ενός νοσοκομείου· σημαίνει όμιλές γυναικών πού νά χρησιμοποιούν βίντεο καί

νά θιάζονται εφημερίδες, αντί της εμπορικής τηλεόρασης και εφημερίδων ζωντανές καλλιτεχνικές, αντί για απομονωμένες πυρηνικές οικογένειες κέντρα για την αντιμετώπιση των διασπαστικών συνεταρσιμικών τροφίμων παιδικούς σταθμούς που νά διοικούνται από τους γονείς· ελεύθερα σχολεία τυπογραφικούς συνεταρσιμικούς, ομάδες εκλλιπτικές ραδιοφωνίας, και πάει λέγοντας.

Άλλά δέν ώφελει και πολύ νά φτιάχουμε εναλλακτικούς θεσμούς, αν οι δομές τους μινούνται τά καπιταλιστικά και ιεραρχικά μοντέλα μέ τά όποια εμιαστε τόσο εξοικειωμένοι. Πολλές ριζοσπαστικές φεμινίστριες τό άντιλήφθηκαν αυτό άρκετά νωρίς: Νά γιατί προσπάθησαν νά επαναπροσδιορίσουν τόν τρόπο που οι γυναίκες καταλαβαίνουν τόν κόσμο και τόν έαυτό τους (μέ τίς διμάδες συνειδητοποίησης) και τίς μορφές των σχέσεων έργασίας και των διαπροσωπικών άλληλεπιδράσεων (μέ τίς μικρές ομάδες χωρίς άρχηγούς, όπου τά καθήκοντα αναλαμβάνονται εκ περισσοπής και οι διάφορες δεξιότητες και γνώσεις γίνονται κτήμα όλων). Προσπάθησαν νά τό κάνουν αυτό μέσα σέ μιά ιεραρχική κοινωνία που τά μόνα μοντέλα που προσφέρει είναι μοντέλα άκρότητας. Μιά γνώση της άναρχικής θεωρίας και μοντέλων οργάνωσης, θά δοτθόσε όπωσδήποτε. Έφοδισμένες μ' αυτή τή γνώση, οι ριζοσπαστικές φεμινίστριες πιθανόν νά είχαν άποφύγει μερικά από τά λάθη που έκαναν — και μπορεί νά ήταν τός Ικανές νά ξεπεράσουν μερικές από τίς δυσκολίες που συνάντησαν, προσπαθώντας νά μεταμρφώσουν ταυτόχρονα τόν έαυτό τους και τήν κοινωνία.

Πάρτε, γιά παράδειγμα, τή συνεχιζόμενη διαμάχη άναρχικά μέ τίς «δυνατές γυναίκες» και τό στενά συγκεραμένο θέμα της ήγρεσίας. Η ριζοσπαστική φεμινιστική θέση μπορεί νά συνοψιστεί άκόλουθα:

1. Οι γυναίκες παραμένουν καταπιεσμένες γιατί είναι απομονωμένες ή μιά άπ' τήν άλλη και ζευγαρώνουν μέ τούς άντρες σέ σχέσεις έξουσίας και ύποταξης.

2. Οι άντρες δέν θά άπελευθερώσουν τίς γυναίκες· οι γυναίκες πρέπει νά άπελευθερώσουν τούς έαυτούς τους. Αυτό δέν μπορεί νά γίνει αν κάθε γυναίκα προσπαθεί νά άπελευθερώσει μονάχα τόν έαυτό της. "Άρα, οι γυναίκες πρέπει νά δουλέψουν από κοινού μέ βάση ένα μοντέλο άλληλοσφίθειας.

3. «Η γυναικεΐα άδελφότητα είναι ισχυρή» αλλά οι γυναίκες δέν μπορούν νά είναι άδελφές, αν άναπαράγουν τά άντρικά πρότυπα κυριαρχίας και ύποταξης.

4. Πρέπει νά άναπτυχθούν νέες μορφές οργάνωσης. Η πρωταρχική μορφή είναι ή μικρή ομάδα χωρίς άρχηγούς· οι υπό σταν-

τικοί τρόποι συμπεριφοράς είναι η λήθη, η άμοιβαία υποστήριξη, και ο επιμεριάζιος δεξιοτήτων και γνώσεων.

"Αν υπάρχουν πολλές γυναίκες που τά δέχτηκαν αυτά, υπάρχουν ακόμα περισσότερες που δεν τά δέχτηκαν. Μερικές ήταν αντίθετες από την άρχή· άλλες διαπίστωσαν από πρώτο χέρι ότι ήταν δύσκολο να τά εφαρμόσουν, και με λύπη τους κατέληξαν ότι ένας τέτοιος ύψαιος ιδεαλισμός δε θά υλοποιούταν ποτέ.

Ίδεολογική κάλυψη σε εκείνες που έπυρριψαν τίς αρχές που διατύπωναν οι «βουνείδητα άναρχικές» δάθιρι από δύο ντοκουμέντα που τό περιεχόμενό τους έγινε πολύ γρήγορα γνωστό διαμέσου τών εφημεριδών και τών οργανώσεων για τή γυναίκα άπελευθέρωση. Τό πρώτο ήταν ο λόγος τής 'Αντζέλια Ντέλ Όλιο στο δεύτερο Συνέδριο για τή Συνένωση τών Γυναικών, που έγινε τό Μάη το 1970, στην Νέα Ύόρκη. Ό λόγος που είχε τίτλο Διχασμός και Αυτόκαταστροφή στό Γυναίκειο Κίνημα: 'Ενα Γράμμα Παράλησης, εξέθετε τούς λόγους για τούς όποιους ή Ντέλ Όλιο άποχωρούσε άπ' τό γυναικειο κίνημα. Τό δεύτερο ντοκουμέντο ήταν 'Η Τυραννία τής 'Αδομικότητας τής Τζό Φρήμαν, που πρωτοεμφανίστηκε τό 1972 στο περιοδικό Δεύτερο Κύμα. Καί τά δύο άνακίνησαν θέματα οργανωτικής και προσωπικής πρακτικής που ήταν, και εξακολουθούν να είναι, τρομερά σημαντικά για τό γυναικειο κίνημα.

*Ήρθα για να άπαγγείλω τό κύκνειο άσμα μου στο γυναικειο κίνημα... Έχω καταστραφεί... Πρίν από τριάμιση χρόνια έμαθα ότι οι γυναίκες ήταν πάντα διασπαρμένες, αυτοκαταστρεφικές, και γεμάτες άνίσχυρη όργη. Ποτέ δεν όνειρεύτηκα ότι θά έβλεπα τή μέρα που αυτή ή όργη, ματκαρεμένη σε ψευτο-ξισωτικό ριζοσπαστικό κάτω από τή «φιλογυναίκα» σημαία, θά μετατρέπóταν σε τρομακτικά κακοήθη αντιδανοουμενίστικο φασισμό τής άριστερας, κι ότι θά χρησιμοποιούταν μέσα στο κίνημα για να κατακερυνώσει αδελφές, που άπομονώνονταν με όλη τή πανουργία και τή δικαιοσύνη ενός αλιμόδρου δικαστηρίου τής Κού Κλούξ Κλάν. 'Αναφέρμαί, θέβαια, στην προσωπική επίθεση, άνοιχτή και ύπουλη, τήν όποια έχουν όποσσει γυναίκες το κινήματος οι όποιες με πολλούς κόπους κατάφεραν να πετύχουν κάτ... 'Αν είσαι... πετυχημένη χαρακτηρισίζεσαι άμέσως σαν όππορτουνίστρια που ψάχνει για συγκλονιστικές έμπειρίες, άνελέγητη μισοφρόνος, που επιδιώκει να κερδίσει τή δόξα και τήν τύχη της πάνω άπ' τά νεκρά σώματα τών άνδιστοελών αδελφών της, που έθωψαν τίς Ικανότητες τους και θυσίασαν τίς φιλοδοξίες τους για τό την μεγαλύτερη δόξα το Φεμινισμού... 'Αν είχες τήν άτυχία να είσαι ελλιχροινή και να διαθέτεις εύχρεία λόγου, κατηγορείσαι ότι είσαι έξουσιομανής, ελιτίστρια, ρατσίστρια, και τέλος

τό χειρότερο επίθετο απ' όλα: ότι ΤΑΥΤΙΖΕΣΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΤΡΕΣ».9

Όταν η Άνσελίμα Ντέλ Όλιο έδωσε αυτό τόν όργισμένο αποχαιρετισμό στο κίνημα, συνέβησαν δύο πράγματα: Σέ μερικές γυναίκες άνακινήθηκε τό έρώτημα πώς μπορούν οι γυναίκες νά δώσουν τέλος στις άσπίστιμες σχέσεις έξουσίας μεταξύ τους, χωρίς νά καταστρέφουν ή μία τήν άλλη. Σέ άλλες συνέβηκε άκριβώς τό αντίθετο— πρόσφερε μιá εύκολη δικαίωση σέ όλες τίς γυναίκες πού έξουσιάζαν άλλες γυναίκες μέ τόν πιό αντιαδελφικό τρόπο. Όποια γυναίκα ήταν άναμνημένη στο κίνημα γυναικείας άπελευθέρωσης εκείνη τήν έποχή, ξέρει ότι ή δήλωση τής Ντέλ Όλιο διαστρεβλώθηκε από μερικές γυναίκες μ' αυτό άκριβώς τόν τρόπο: Θεώρησε τόν έαυτό σου θετικό, δυνατό, ή προικισμένο, και μπορείς έτσι νά έπαναχαρακτηρίσεις άρκετές μορφές άσχημης, άνάσθησης, και καταπιεστικής συμπεριφοράς. Οι γυναίκες πού παρουσιάζονταν σάν τραγικές ήρωίδες, καταστραμμένες από τίς φθονερές ή παράλογες (και άσφαλώς, πολύ λιγότερο προικισμένες) «άδελφές» τους, μπορούσαν νά ύπολογίσουν σέ μιá συμπονετική αντιμετώπιση από μέρος μερικών άλλων γυναικών.

Παρόμοια, οι γυναίκες πού ήταν άναμνημένες εκείνη τήν έποχή στο κίνημα, ξέρουν ότι αυτά για τά όποια μίλησε ή Ντέλ Όλιο πράγματι: σ υ ν έ β η κ α ν, και δέν έπρεπε νά είχαν συμβεί. Ή γνώση τής άναρχικής θεωρίας και τής άρκετής, βέβαια, για τά έμποδίσει τίς άδιάκριτες επιθέσεις στις γυναίκες. Άλλά στόν άγώνα για τήν εκμάθηση νέων τρόπων σχέσεων και συνεργασίας μεταξύ μας μιá τέτοια γνώση μπορεί — μονάχα μπορεί — νά είχε έμποδίσει μερικά απ' αυτά τά καταστροφικά λάθη.

Είναι ειρωνικά τό γεγονός ότι αυτά τά λάθη είχαν σάν κίνητρο τήν απέχθεια των ριζοσπαστικών φεμινιστριών για τίς συμβατικές μορφές έξουσίας, και τίς άπάνθρωπες προσωπικές σχέσεις πού πηγάζανε από τό ότι ένα σύνολο ανθρώπων είχε έξουσία πάνω σ' ένα άλλο. Όταν οι ριζοσπαστικές φεμινίστριες και οι άναρχοφεμινίστριες μιλάνε για κατάργηση τής έξουσίας, έννοούν τήν άπελευθέρωση απ' όλους τούς θεσμικούς, όλες τίς μορφές κοινωνικοποίησης, όλους τούς τρόπους μέ τούς όποιους οι άνθρωποι καταπιέζουν ο ένας τόν άλλο — και δέχονται τήν καταπίεσή τους.

Ένα σημαντικό πρόβλημα γεννήθηκε άναφορικά μέ τόν προσδιορισμό τής φύσης τής καταπίεσης μέσα στο γυναικείο κίνημα. Ή έχθρότητα άπέναντι στη «δυνατή» γυναίκα γεννήθηκε απ' τό γεγονός ότι ήταν κάποια πού μπορούσε, έστω και δύσπληκτά, νά καταπιέσει τίς γυναίκες πού είχαν λιγότερη εύχέρεια λόγου, λιγότερη αλληλεπίδραση, πού ήταν λιγότερο θετικές από κείνη. Ή καταπίεση είναι συνήθως πολύ πιό άνεπαίσθητη από τήν συμβατική δια ή τίς

οικονομικές κυρώσεις. Ένα πρόσωπο μπορεί να καταπιέσει: κάποιο άλλο χωρίς να του πάρει τη δουλειά, ή να το χτυπήσει, ή να το ρίξει στη φυλακή.

Οι δυνατές γυναίκες ξεκινούσαν με ένα τριμερές πλεονέκτημα. Συχνά, ήξεραν περισσότερα. Είχαν αποσπάσει ξεπεράσει από καιρό την ευνουχιστική κοινωνικοποίηση, πού τόνιζε την παθητική, συνεσταλμένη, παθητικά, κομφορμιστική συμπεριφορά — συμπεριφορά πού μάθαινε τις γυναίκες να χαμογέλανε όταν δεν διασκέδαζαν, να ψιθυρίζουν όταν ήθελαν να φωνάξουν, να χαμηλώνουν το βλέμμα όταν κάποιος τις κοίταζε έντονα και επιθετικά. Οι δυνατές γυναίκες δεν φοβόντουσαν να μιλήσουν δημόσια: δεν φοβόντουσαν να αναλάβουν «άνερικά» καθήκοντα, ή να δοκιμάσουν κάτι καινούργιο. Ή τουλάχιστον έτσι έδειχναν.

Βάλε μιά «δυνατή» γυναίκα στην ίδια μικρή ομάδα με μιά «αδύναμη», και άμέσως γίνεται πρόβλημα. Πώς γίνεται να μην έξουσιάζει; Πώς γίνεται να μοιράζεται τις δύσκολα αποκτημένες ικανότητες και την αυτοπεποίθησή της με τις αδελφές της; Από την άλλη μεριά, πώς μαθαίνει ή «αδύναμη» γυναίκα να ενεργεί για λογαριασμό της; Πώς είναι δυνατόν για κάποια έστω και να σκεφτεί την «άλληλο» βοήθεια σε μιά μονόπλευρη κατάσταση; Την «γυναικεία αδελφότητα» όταν το «αδύναμο» μέλος δε νιώθει ίσο με το «δυνατό»;

Αυτά είναι περίπλοκα ερωτήματα και δεν επιδέχονται απλές απαντήσεις. Το περισσότερο πού μπορούμε ίσως να τα πλησιάσουμε είναι με το αναρχικό σύνθημα: «Ένας δυνατός λαός δε χρειάζεται άρχηγους». Όσες/οι από μās έχουν μάθει να επιδιώκουν εξουσιάζοντας άλλες/ους, καθώς και εσσι/ες από μās έχουν μάθει να επιδιώκουν με τό να αποδέχονται την καταπίεση, χρειάζεται να αναδιαπαιδαγωγηθούμε έτσι ώστε να γίνουμε δυνατές/οί χωρίς να παίζουμε παιχνίδια εξουσίας — υποταγής, να ελέγχουμε αυτό πού μās συμβαίνει χωρίς να ελέγχουμε τούς άλλους. Αυτό δεν μπορεί να γίνει εκλέγοντας τούς κατάλληλους ανθρώπους για να αναλάβουν αξιώματα ή ακολουθώντας τη σωστή κομματική γραμμή, ούτε μπορεί να γίνει με τό να καθόμαστε και να συλλογίζόμαστε τις άμαρτίες μās. Συναφτιάζουμε τούς εαυτούς μας και τόν κόσμο μας με τη δραστηριότητα, με τις μικρές επιτυχίες και αποτυχίες, και άλλες ακόμα μερικές επιτυχίες. Και όλο αυτό τό διάστημα γινόμαστε πιά δυνατές και αποκτάμε περισσότερη εμπιστοσύνη στον εαυτό μας.

*Αν ή Άνσέλιμα Ντέλ Όλιο Έκανε κριτική στην προσωπική πρακτική τών ριζοσπαστικών φεμινιστριών, ή Τζό Φρήμαν άνακίνησε μερικά δύσκολα ζητήματα άναφορικά με την οργανωτική δομή. Η Τυραννία της Άδομικότητας¹⁰ έδειξε ότι δεν υπάρχει τίποτα τέτοιο όπως μιά ομάδα «χωρίς δομή»,

καί οι άνθρωποι πού δηλώνουν ότι υπάρχει, κοροϊδεύουν τόν έαυτό τους. "Όλες οι ομάδες έχουν κάποια δομή, ή διαφορά βρίσκεται στό άν αυτή ή δομή είναι σαφής και συγκεκριμένη ή όχι. "Αν δέν είναι σαφής και ύπονοείται, είναι άγούρο ότι θά υπάρξουν κρυφές έλλειψεις πού θά έλέγχουν τήν ομάδα — και έλιες/οι, τόσο οι άρχηγοί όσο και οι μέλη, θά άρνηθούν ή θά μπερδευτούν από τόν έλεγχο πού υπάρχει. Αυτό είναι ή "τυραννία" τής άδομικότητας. Για νά ξεπεραστεί πρέπει οι ομάδες νά δημιουργούν άνοιχτές, σαφείς δομές, πού νά υπόκεινται στόν έλεγχο τών μελών.

Κάθε άναρχοραμνίστρια, νομίζω, θά συμφωνούσε μέ τήν άγάπωση της ως αυτό τό σημείο, και όχι παραπέρα, γιατί ή Τζό Φρήμαν έλεγε επίσης ότι ή λεγόμενη "ομάδα χωρίς δομή και άρχηγούς" είναι άνίκανη νά προχωρήσει από τίς κουθέντες στη δράση. "Όχι μόνο ή έλλειψη άνοιχτής δομής, αλλά και τό μικρό της μέγεθος, και ή έμφραση στόν συνειδητοποίηση (κουθέντα) ήταν μοιραίο νά τήν κάνουν άναποτελεσματική.

"Η Τζό Φρήμαν δέν έλεγε ότι οι ομάδες γυναικών πρέπει νά έχουν ιεραρχική δομή. Στην πραγματικότητα, ζήτησε μιά ήγούσα πού νά είναι "επίτευκτη, εύκαμπτη, άνοιχτή, και προσωρινή" οργανώσεις πού θά έμπεριείχαν τήν ευθύνη, τόν επικριτισμό τής έξουσίας άνάμεσα σε δύο γίνεται περισσότερα πρόσωπα, τήν εκ περιτροπής ανάληψη καθήκόντων, τό μοίρασμα τών έκανοτήτων, και τή διάδοση τής πληροφορησης και τών πηγών. "Όλες τίς καλές οργανωτικές άρχές τού κοινωνικού άναρχισμού. "Αλλά ο τρόπος πού καθόλησε τή διαδικασία συνειδητοποίησης και ή προτίμησή της γιά μεγάλες οργανώσεις, περιφερειακές, και έθνικές, άνήκταν άυστηρά στόν παλιό τρόπο νά κάνει κανείς κάτι, και ύπονοούσε ότι αποδέχεται τή συνέχιση τών ιεραρχικών δομών.

Οι μεγάλες ομάδες οργανώνονται έτσι ώστε ή έξουσία και ή λήψη αποφάσεων νά ανατίθονται σε λίγους — εκτός, βέβαια, άν μιλάει κανείς γιά ένα έριζόντιο συντονισμένο δίκτυο από μικρές κολλεκτίβες, πού όμως δέν τό άπάφει. Πώς γίνεται σε μιά ομάδα σάν τήν ΕΟΓ μέ τίς 60.000 μέλη της τό '75, νά αναλαμβάνονται εκ περιτροπής τά καθήκοντα, νά μοιράζονται οι έκανότητες, και πώς έξασφαλίζεται τό ότι ή πληροφορηση και οι πηγές θά είναι προσιτές σε όλους; Δέν γίνεται, βέβαια. Τέτοιου τύπου ομάδες έχουν πρόεδρο, και διακηρικό συμβούλιο, και έθνικό γραφείο, και μέλη — μερικά από τά όποια βρίσκονται σε τοπικά μέρηματα και μερικά από τά όποια είναι άπομονωμένα. Λίγες τέτοιες ομάδες έχουν άμεση δημοκρατία, και λίγες μαθαίνουν στα μέλη τους νέους τρόπους συνεργασίας και άλληλοσύμβουσης.

Τό άτυχο αποτέλεσμα τής Τυραννίας της Άδομικότητας ήταν ότι συνέθεσε μαζί τήν μεγάλη οργάνω-

νωση, την επίσημη δομή, και την πετυχημένη άμεση δράση, με ένα τρόπο πού φάνηκε λογικός σε πολύ κόσμο. Πολλές γυναίκες ένωσαν ότι μία μεγάλη οργάνωση ήταν αναγκαία γιά ν' αγωνιστούν ενάντια στην κοινωνική καταπίεση, και όσο πιο μεγάλη ήταν, τόσο τό καλύτερο. Ή εικόνα πού προβάλλεται είναι ή αντίπαράθεση δύναμης στη δύναμη. Δέ σκοτώνεις ένας έλέφαντα με άεροβόλο, και δέν άντρέπεις τό παρκαρχικό κράτος με τή μικρή ομάδα. Γιά τίς γυναίκες πού δέχονται τό επίχειρμα ότι τό μεγαλύτερο μέγεθος συνεπάγεται μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα, οι δυνατότητες εκλογής οργανωτικών δομών φαίνεται νά περιορίζονται στις μεγάλες φιλελεύθερες ομάδες σαν τήν ΕΟΓ ή στις σοσιαλιστικές οργανώσεις, πού είναι μαζικές οργανώσεις.

Όπως και τόσα άλλα πράγματα πού φαίνονται ότι έχουν κάποιο νόημα, ή λογική αυτή είναι λαθεμένη. Ή «κοινωνική καταπίεση» είναι μία άντικειμενοποίηση, μία φτιαχτή, παραφουσκωμένη, οντότητα πού μάς παραλύει: και πού είναι: μεγάλη, με τήν έννοια, βασικά, ότι ή ίδια αυτή καταπίεση συμβάλει σε όλους μας. Άλλά τήν καταπίεση, όσο διαδεδομένη και νά είναι και όσο και νά μπορούμε νά τήν προβλέψουμε, σχεδόν πάντα μάς τήν επιβάλλει κάποιος — ακόμα κι άν τό πρόσωπο αυτό δρά σαν όργανο τού κράτους, ή σαν μέλος τής κυρίαρχης φυλής, γένους, ή τάξης. Οι μαζικές έφοδοί τής άστυνομίας στις συγκεντρωμένες δυνάμεις μας είναι άρκετές. Άκόμα και ό άξιωματικός τής άστυνομίας ή τό άφεντικό ή ό σύζυγος πού εκτελεί τό σεξιστικό ή εξουσιαστικό ρόλο πού τού έχει άνατεθεί, διασταυρώνεται μαζί μας σε κάποιο δοσμένο σημείο τής καθημερινής μας ζωής. Ή θεσμποιημένη καταπίεση ύ π ά ρ χ ε ι, δντως, σε μεγάλη κλίμακα, αλλά σπάνια χρειάζεται νά χτυπηθεί (στην πραγματικότητα σπάνια μ π ο ρ ε ι νά χτυπηθεί) από μία μεγάλη ομάδα. Ή αντίρτικη τακτική μιας μικρής ομάδας — καιιά φορά και όνός μονάχα άτομου — μπορεί νά τό καταφέρει πολύ καλά στην επιβολή άναποτών.

Ένα άλλο άτυχο άποτέλεσμα τής νοστορίας τής Τυρανυίας τής Άδομικότητας (άν και όχι άμεσα τού άρθρου) ήταν ότι τροφοδότησε τό στερεότυπο πού έχει ό κόσμος γιά τούς άναρχικούς. (Ό κόσμος, βέβαια, δέν καταπίνει συνήθως τίποτε, εκτός κι άν πεινάει). Οι κοινωνικοί άναρχικοί δέν είναι κατά τής δομής: Δέν είναι ούτε και κατά τής ήγερσίας, στο βαθμό πού δέ συνεπάγεται άνταμιωθή ή προήγμια, και είναι προσωρινή και συγκεκριμένη γιά μία ιδιαίτερη δουλειά. Ήπειυή, όμως, οι άναρχικοί θέλουν νά καταργήσουν τήν ι ε ρ ρ χ ι κ ή δομή, ό κόσμος πιστεύει ότι δέν θέλουν καιιά δομή. Δυστυχώς, ή εικόνα ενός καταδίου από άποδιοργανωμένες, χαοτικές άναρχικές, πού πάνε από δω και από κει χωρίς συγκεκριμένη κατεύθυνση, έπαισε. Λογουχάρη, τό

1975 το περιοδικό "Έρευνα, αναδημοσίευσε ένα διασκευασμένο αντίγραφο μιάς συνέντευξης που είχαν δώσει η Σάρλοτ Μπάντς και η Μπέβεργλυ Φίσερ στο Φεμινιστικό Ραδιοφωνικό Δίκτυο το 1972. Κατά κάποιο τρόπο, το πιο ενδιαφέρον σχετικά με τη συνέντευξη ήταν το ότι οι συντάκτες της "Έρευνας ένοιωθαν ότι το θέμα ήταν ακόμα πολύ επίκαιρο το 1976." («Βλέπουμε την ίδια απόρριψη των αρχηγών και λατρεία της άδομικότητας, που υπήρχε πέντε χρόνια νωρίτερα» (σελ. 13)). "Αλλά εκείνο που είχε να πει τότε η Μπάντς ήταν επίσης εξαιρετικά ενδιαφέρον: Σύμφωνα με τα λεγόμενά της, η έκφραση στη λύση των προβλημάτων της δομής και της ιεραρχίας ήταν μια πολύ ισχυρή επίστημη των αναρχικών. "Ήταν μά ωραία επιθυμία, αλλά δεν ήταν ρεαλιστική» (σελ. 4). Οι αναρχικοί, που συνήθως αποκαλούνται «μη - ρεαλιστές», θα παρατηρήσουν ότι ο φανταστικός χαρακτήρας όλης αυτής της υπόθεσης ερισκόταν προφανώς στα οργανωτικά προβλήματα που αντιμετώπιζε το γυναικείο κίνημα — προβλήματα κρυφής ήγερσης, «αρχηγών» που επιβάλλονταν από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, δυσκολίες αναφορικά με την προσέγγιση γυναικών που ενδιαφέρονταν, αλλά δεν ήθελαν να δεσμευτούν με υποχρεώσεις, δυσανάλογης συμμετοχής γυναικών της μεσοκλάσης που είχαν πολύ ελεύθερο χρόνο στη διάθεσή τους, της αναργανωσίας του κινήματος, της Ελλειψής ομάδων με συγκεκριμένη αποστολή, στις οποίες να μπορούν να συμμετέχουν οι γυναίκες, ή της εχθρότητας απέναντι στις γυναίκες που προσπαθούσαν να επιδείξουν ήγετικές Ικανότητες ή πρωτοβουλία. Βαριά κατηγορία! Κι όμως αυτά τα πολύ πραγματικά προβλήματα δεν δημιουργήθηκαν από τον αναρχισμό, ούτε θα λυθούν με δόσεις θεωρίας της πρωτοπορίας ή ρεφορμισμού. Και χαρακτηρίζοντας αυτές τις οργανωτικές δυσκολίες «αναρχικές», οι φεμινίστριες άγνοούν μια πλούσια αναρχική παράδοση, ενώ ταυτόχρονα προτείνουν λύσεις που είναι — αν κι απ' ότι φαίνεται δεν το ξέρουν — αναρχικές. Η Μπάντς και η Φίσερ σχεδίασαν ένα μοντέλο ήγερσης, όπου όλοι παίρνουν μέρος στη λήψη των αποφάσεων και η ήγερσία είναι συγκεκριμένη για μια ιδιαίτερη κατάσταση και περιορισμένου χρόνου. Η Φίσερ κριτικάρισε την ΕΟΓ για «ιεραρχική ήγερσία που δεν είναι υπόλογη στον τεράστιο αριθμό μελών» (σελ. 9), και η Μπάντς είπε ότι «ήγερσία σημαίνει ο κόσμος να παίρνει την πρωτοβουλία, να διεκπεραιώνει καθήκοντα, να διαί:..ε τις ιδέες και τη φαντασία για ν' αρχίσει κάτι, και να έχει ιδιαίτερες Ικανότητες σε ειδικόρους τομείς» (σελ. 8). Με ποιά τρόπο προτείνουν να κάνουμε να σκεπάσουν οι γυναίκες εκείνες που έχουν σπασμένη ιδέα για την Ισότητα; «Ο μόνος τρόπος που θα σταματήσουν οι γυναίκες να αποπαίρνουν τις γυναίκες που είναι δυνατές είναι να γίνουν εξίσου δυνατές». (σελ. 12). "Ή, όπως είπα προηγουμένα, ένας δυνατός λαός δεν χρειάζεται αρχηγούς." Εμπρός!

Σιτουασιονισμός και άναρχοφεμινισμός

Τό νά μεταμορφώσεις τόν κόσμο και τό ν' αλλάξεις τή δομή τής ζωής είναι ένα και τό αυτό.¹²

Τό προσωπικό είναι τό πολιτικό.¹³

Οι άναρχικοί έχουν συνηθίσει ν' άκούνε ότι τούς λείπει μιá θεωρία πού θά βοηθούσε στην οικοδόμηση μιáς νέας κοινωνίας. Στην καλύτερη περίπτωση, λένε οι δυσσημιστές τους συγκαταβατικά, ό άναρχισμός μäs λέει τί νά μ ή ν κάνουμε. Νά μίν επιτρέψουμε τή γραφειοκρατία ή τήν Ιεραρχική εξουσία; νά μίν άφήσουμε νά παίρνει τίς άποφάσεις ένα κόμμα πρωτοπορίας; νά μίν μέ καταπιέζουν. Νά μίν καταπιέζεται κανένας. Σύμφωνα μέ αυτήν τήν προσωπική, ό άναρχισμός δέν είναι καθόλου θεωρία. Είναι ένα σύνολο άπό πραιοδοποιητικές πρακτικές, οι φωνές μιáς ελευθεριακής συνείδησης — πάντα ούτοπικές, μερικές φορές λίγο άγρες, πού και πού άναρχοιστικές, αλλά άναγκάειες σάν υπεινθύμιση.

Ύπάρχει κάτι περισσότερο άπό ένας πυρήνας άλήθειας σ' αυτή τήν αντίρρηση. Όπως επίσης υπάρχουν ποικιλίες άναρχικής σκέψης, πού μπορούν νά προσφέρουν ένα θεωρητικό πλαίσιο άνάπτυξης τού κόσμου και δράσης για τήν άλλαγή του. Για τίς ριζοσπαστικές φεμινίστριες πού θέλουν νά κάνουν αυτό τό «όθλημα πός τή συνειδητή θεωρητική άνάπτυξη»,¹⁴ τό μεγαλύτερο δυναμικό βρίσκεται ίσως στό Σιτουασιονισμό.

Ή άξία τού Σιτουασιονισμού για μιá άναρχοφεμινίστρια είναι ότι συνδυάζει μιá σοσιαλιστική συνείδηση τού προβαδίσματος τής καπιταλιστικής καταπίεσης μέ μιá άναρχική έκφραση στή μεταμόρφωση δόλοκληρης τής δημόσιας και ιδιωτικής ζωής. Τό σημείο για τήν καταταλιστική καταπίεση είναι σημαντικό: οι άναρχικοί πολύ συχνά φαίνεται νά μίν καταλαβαίνουν ότι τό οικονομικό σύστημα, έκμεταλλεύεται όλους τούς ανθρώπους. Άλλά επίσης πολύ συχνά οι σοσιαλιστές — ειδικά οι Μαρξιστές — παραδέχονται τό γεγονός ότι οι άνθρωποι καταπιέζονται σέ κάθε πλευρά τής ζωής: στή δουλειά, σ' αυτό πού περιγράφεται για ελεύθερος γόνος, στή κουλτούρα, τίς προσωπικές σχέσεις — σ' όλα. Και μονάχα οι άναρχικοί επιμένουν ότι οι άνθρωποι πρέπει οί οί οι να μεταμορφώσουν τίς συνθήκες ζωής τους — δέν γίνεται νά τό κάνουν άλλοι γι' αυτούς. Ούτε τό κόμμα, ούτε τό συνδικάτο, ούτε οι «όργανωτές», ούτε κανένας άλλος.

Δύο βασικές Σιτουασιονιστικές Ιδέες είναι τά «έμπορεύματα» και τό «θέαμα». Ό καπιταλισμός έχει μετατρέψει όλες τίς σχέσεις

σέ εμπορευματικές σχέσεις: 'Η αγορά κυβερνά τὰ πάντα. Οι άνθρωποι δέν είναι μονάχα παραγωγοί και καταναλωτές, μέ τή στενή οικονομική ένγνια, αλλά κι ή ίδια ή δομή τής καθημερινής τους ζωής είναι βασισμένη στις εμπορευματικές σχέσεις. 'Η κοινωνία «καταναλώνεται σάν σ ύ ν ο λ ο — τό σύνολο τών κοινωνικών σχέσεων και δομών είναι τό κύριο προϊόν τής εμπορευματικής οικονομίας».15 Αυτό αναπόφευκτα έχει αποξενώσει τούς ανθρώπους από τή ζωή τους, όχι μονάχα από τή δουλειά τους' ή κατανάλωση τών κοινωνικών σχέσεων κάνει τόν άνθρωπο παθητικό θεατή τής ζωής του. Τό θ έ α μ α, λαπόν, είναι ή κουλτούρα πού πηγάζει από τήν εμπορευματική οικονομία, τό σκητικό είναι στυμένο, ή δράση εκτυλίσσεται, έμεις χειροκροτάμε όταν νομίζουμε ότι είμαστε εύτυχημένοι, χασιουριώμαστε όταν νομίζουμε ότι έχομε βαρεθεί, αλλά δέν μπορούμε νά αποχωρήσουμε από τήν παράσταση, γιατί δέν υπάρχει κανένας κόσμος έξω από τό θέατρο πού νά μπορούμε νά πάμε.

Τόν τελευταίο καιρό, όμως, τό κοινωνικό σκητικό έχει αρχίσει νά καταρρέει, και έτσι υπάρχει ή δυνατότητα νά οικοδομήσουμε ένα άλλο κόσμο έξω απ' τό θέατρο — ένα πραγματικό κόσμο αυτή τή φορά, ένα κόσμο όπου καθένας/μία μας θά συμμετέχει άμεσα σάν ύποκειμένο και όχι σάν αντικείμενο. 'Η σιτουασιονιστική φράση γι' αυτή τήν δυνατότητα είναι «επανεινότηση τής καθημερινής ζωής».

Πώς θά επανεινοηθεί ή καθημερινή ζωή; Δημιουργώντας καταστάσεις πού διατρέσσουν αυτό πού φαίνεται πού είναι ή φυσική τάξη τών πραγμάτων—καταστάσεις πού κάνουν τούς ανθρώπους νά ξεφύγουν από τούς συνηθισμένους τρόπους σκέψης και ζωής. Μόνο τότε θά είναι ικανοί νά δράσουν, νά καταστρέψουν τό κατασκευασμένο θέαμα και τήν εμπορευματική οικονομία — δηλαδή τόν καπιταλισμό σέ όλες του τίς μορφές. Μόνο τότε θά είναι ικανοί νά δημιουργήσουν ελεύθερες και μή έλλοτριωμένες ζωές.

'Η όμοιότητα αυτής τής ακτιβιστικής, κοινωνικής άναρχικής θεωρίας μέ τόν ριζοσπαστικό φεμινισμό είναι χτυπητή. Οι ιδέες του εμπορευματος και του θεάματος ισχύουν ιδιαίτερα στή ζωή τών γυναικών. Στην πραγματικότητα, πολλές ριζοσπαστικές φεμινίστριες τίς έχουν περιγράψει λεπτομερικά, χωρίς νά τίς τοποθετήσουν μέσα στό Σιτουασιονιστικό πλαίσιο.16 'Όταν γίνει αυτό πλαταίνει ή ένάμωση, δεχόμενες ότι ή κατάσταση τών γυναικών αποτελεί ένα οργανικό μέρος τής κοινωνίας σάν σύνολο, αλλά χωρίς νά παύει τήν ίδια στιγμή παιχάδια σοσιαλιστικής άπλοποίησης. 'Η καταπίεση τών γυναικών είναι μέρος τής γενικότερης καταπίεσης τών ανθρώπων από μία καπιταλιστική οικονομία, αλλά δέν είναι λιγότερη από τήν καταπίεση άλλων. Ότε — από Σιτουασιονιστική άποψη — χρειάζεται νά είσαι ένας ιδιαίτερος τύπος γυναίκας γιά νά καταπιέσεις: δέν χρειάζεται νά ήγήρεις στό προλεταριάτο, είτε κυριολε-

κτικά, σάν ἐργάτρια βιομηχανίας, είτε μεταφορικά σάν κάποια πού δέν είναι οικονομικά ανεξάρτητη. Δέν χρειάζεται νά περιμένεις μέ κομμένη τήν ανάσα νά σοῦ πουν τά σοσιαλεμμινιστικά μανιφέστα δι-
τι διαθέτεις τά τυπικά προσόντα—σάν νοικοκυρά (ἀναπαράγοντας τήν ἐπίμενη γενιά ἐργαζομένων), σάν υπάλληλος, σάν φρεϊττέρα, ἢ σάν ἐπαγγελματίας μέσου ἐπιπέδου στήν ὑπηρεσία τοῦ κράτους (κι ἐπο-
μένως σά μέρος τῆς «νέας ἐργατικῆς τάξης». Δέν χρειάζεται νά ἀνή-
κεις στόν Τρίτο Κόσμο, ἢ νά εἶσαι: λεσβία, ἢ ἡλικιωμένη, ἢ νά παίρ-
νεις ἐπίδομα ἀπορίας. *Ὅλες αὐτές οἱ γυναῖκες εἶναι ἀντικείμενα μέ-
σα στήν ἐμπορευματική κοινωνία· ὅλες εἶναι παθητικά θεατές τοῦ
θεάματος. Προφανῶς, οἱ γυναῖκες σέ ὀρισμένες καταστάσεις εἶναι
παύ χειρότερα ἀπό ἄλλους. Ἀλλά, ταυτόχρονα, κανείς δέν εἶναι ἐ-
λεύθερος σέ κάθε πλευρά τῆς ζωῆς του.

Οἱ γυναῖκες καί ἡ ἐμπορευματική οἰκονομία

Οἱ γυναῖκες ἔχουν μιά διπλή σχέση μέ τήν ἐμπορευματική
κοινωνία — καί καταναλώνουν καί καταναλώνονται. Σάν νοικοκυ-
ρές, καταναλώνουν ἀγαθά τοῦ νοικοκυριοῦ, πού ἀγοράζονται μέ λε-
φτά πού δέν εἶναι δικά τους, ἐπειδή δέν τά «κέρδισαν» οἱ ἴδιες. Αὐ-
τό μπορεί νά τοῦς προσφέρει μιά κάποια ἀγοραστική δύναμη ἀλλά τοῦς
δίνει πολύ λίγη ἐξουσία πάνω σέ ὁποιαδήποτε πλευρά τῆς ζωῆς
τους. Σάν νεαρές, ἀνύπαντρες ἐτεροφυλόφιλες, οἱ γυναῖκες εἶναι ἀ-
γοραστῆς ἀγαθῶν σχεδιασμένων νά τίς κάνουν νά ἀποκτήσουν ὕψηλὴ
τιμὴ στό νυφοπέλαρο. Μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἰδιότητα — σά λεσβίες,
ἢ γεροντοκόρες, ἢ γυναῖκες αὐτάρκειες μέ «καριέρα» — ἡ σχέση τῶν
γυναικῶν μέ τήν ἀγορά σάν καταναλωτές, δέν εἶναι καί τόσο βεκά-
θαρη. Ἀναμένεται νά ἀγοράσουν (καί ὅσο πῶς εὐπορες εἶναι, τόσο
περισσότερο ἀναμένεται νά ἀγοράσουν), ἀλλά γιά μερικές κατηγο-
ρίες γυναικῶν, ἡ πρόβλεψη τῆς ἀγορᾶς δέν προορίζεται πρωταρχικά
γιά νά γεμίσει κάποια πλευρά τοῦ γυναικείου ρόλου.

Τί ἄλλο, λοιπόν, εἶναι καινούργιο; Ἡ ἰδέα τῆς γυναίκας σάν
παθητικοῦ καταναλωτῆ, πού ἐπηρεάζεται ἀπό τά μέσα μαζικῆς
ἐπικοινωνίας καί «προστατεύεται» ἀπὸ γλοιώδεις ἄντρες τῆς Λευφό-
ρου Μάντισον, δέν εἶναι: ἓνα ὑπερβολικὸ κλισιὸ τοῦ κινήματος; Καί
ναί καί ὄχι. Μιά Σιτωασιονιστικὴ ἀνάλυση συνδέει τήν κατανά-
λωση οικονομικῶν ἀγαθῶν μέ τήν κατανάλωση ἰ δ ε ο λ ο γ ι κ ῶ ν
ἀγαθῶν, καί ὕστερα μᾶς λέει νά δημιουργήσουμε καταστάσεις (ἀν-
τάκτικες δραστηριότητες σέ πολλὰ ἐπίπεδα) πού θά διαλύσουν ἐκεῖνο
τὸ πρότυπο τῆς κοινωνικοπατημένης ἀποδοχῆς τοῦ κόσμου ὅπως εἶ-
ναι. Χωρὸς ἐνοχῆς, χωρὸς κριτικὴ τῶν γυναικῶν πού ἔχουν «ἀγορά-
σει» τήν καταναλωτικὴ προοπτικὴ. Γιατί πράγματι τὴν ἔχουν ἀ-
γ ο ρ ᾶ σ ε ι : Τοῦς τὴν πούλησαν σάν ἓνα τρόπο ἐπιβίωσης ἀπὸ τίς

πίο πρώιμες στιγμές της ζωής. Ἀγόρασε αὐτό: Θά σέ κάνει ωραία καί ἀξιαγάπητη. Ἀγόρασε ἐκεῖνο: Θά κρατήσῃ τήν οἰκογένειά σου ὀγιή. Νιώθεις κατάθλιψη; Χάρισε στόν ἑαυτό σου ἓνα ἰπόμευμα στό ἴσκιότιστο καλοσύνης ἢ ἓνα καινούργιο φέρεμα.

Ἡ ἐνοχή ὀδηγεῖ στήν ἀδράνεια. Μονάχα ἡ δράση, γιά νά ἐπανεπινοήσουμε τήν καθημερινότητά καί νά τήν κάνουμε κάτι ἄλλο, θά ἀλλάξῃ τίς κοινωνικές σχέσεις.

Οἱ γυναῖκες δέν εἶναι μονάχα καταναλωτές στήν ἐμπορευματική οἰκονομία· καταναλώνονται καί τάν ἐμπορεύματα. Γιά αὐτό μιλάει τό ποίημα τῆς Ὀουλς, καί αὐτό εἶναι πού ἔχει ὀνομάσει ἡ Τάξ «γυναίκεα σχιζοφρένεια». Ἡ Τάξ φτιάχνει: ἓνα ἐσωτερικό μονόλογο γιά τή νοκκοκωρά - ἐμπόρευμα: «Δέν εἶμαι τίποτα δταν εἶμαι μόνη μου. Μόνη μου δέν εἶμαι τίποτα. Ξέρω δτι ὑπάρχω μονάχα ἐπειδή μέ χρειάζεται κάποιος πού εἶναι πραγματικός, ὁ σύζυγός μου, καί τά παιδιά μου».18

Ὄταν αἱ φεμίνιστριες περιγράφουν τήν κοινωνικοποίηση στό ρόλο τοῦ γυναικεῶς φύλου, ὅταν δείχνουν τά χαρακτηριστικά πού υἰοθετοῦν διά μέσου τῆς διδασκαλίας τά κοριτσάκια (συναισθηματική ἐξάρτηση, παιδικότητα, δειλία, ἐνσχόληση μέ τήν ὀμορφιά, ὕπακοή, παθητικότητα κλπ.) μιλάνε γιά τήν προσεκτική παραγωγή ἓνός ἐμπορεύματος — ἄν καί συνήθως δέν ὀνομάζεται ἔτσι. Ὄταν περιγράφουν τόν καταπιεστικό χαρακτήρα τῆς σεξουαλικῆς ἀντικειμενοποίησης, ἢ τῆς ζωῆς στήν πυρηνική οἰκογένεια, ἢ τοῦ νά εἶσαι μιά Ὑπερμητέρα, ἢ τοῦ νά δουλεύεις σέ ὑποδεέστερες, κακοπληρωμένες δουλειές πού θρέσκουν αἱ περισσότερες γυναῖκες μέσα στή πλαίσια τῆς μισθωτῆς ἐργατικῆς δύναμης, περιγράφουν ἐπίσης τή γυναῖκα σάν ἐμπόρευμα. Οἱ γυναῖκες καταναλώνονται ἀπό τοῦς ἄντρες πού τίς χρησιμοποιοῦν σάν σεξουαλικά ἀντικείμενα· καταναλώνονται ἀπό τά παιδιά τους (τά ὅποια ἔχουν παράγει!) δταν υἰοθετοῦν τό ρόλο τῆς Ὑπερμητέρας· καταναλώνονται ἀπό τοῦς ἐξουσιαστικούς συζύγους, πού περιμένουν ἀπ' αὐτές νά εἶναι ὑποτακτικές ὀπηρετίες· καί καταναλώνονται καί ἀπό τά ἀρεντικά τους, πού τίς ἐντάσσουν καί τίς θγάζουν ἀπό τήν ἐργατική δύναμη καί πού ἀντλοῦνε ἀπ' αὐτές τό μέγιστο τῆς δουλειᾶς γιά τήν ἐλάχιστη πληρωμή. Καταναλώνονται ἀπό τοῦς λατρικούς ἐρευνητές, πού δοκιμάζουν πάνω τους νά καί ἀνασφαλή ἀντισυλληπτικά. Καταναλώνονται ἀπό τοῦς ἄντρες πού ἀγοράζουν τά σῶματά τους στό δρόμο. Καταναλώνονται ἀπό τήν ἐκκλησία καί τό κράτος, πού περιμένουν ἀπ' αὐτές νά παράγουν τήν ἐπόμενη γενιά γιά τή δόξα τοῦ θεοῦ καί τῆς πατρίδας· καταναλώνονται ἀπό τίς πολιτικές καί κοινωνικές ὀργανώσεις, πού περιμένουν ἀπ' αὐτές νά προσφέρουν «ἐθελοντικά» τήν ὄρα τους καί τήν ἐνεργητικότητά τους. Ἐχουν μικρή ἐπίγνωση τοῦ ἑαυτοῦ τους, γιάτὶ ὁ ἑαυτός τους ἔχει πωληθεῖ σέ ἄλλους.

Τό Δ ὠ ρ ο

Ναμίζοντας πώς αὐτὴ ἦταν τὸ δῶρο
ἄρχισαν νωρὶς νὰ τὸ περιτυλίγουν,
κέρωσαν τὸ χαριόγελο του
χαμηλῶσαν τὰ μάτια του,
συντόνησαν τ' αὐτιά του στὸ τηλέφωνο,
κατσάρωσαν τὰ μαλλιά του
ἰσιώσαν τὰ δόντια του,
τοῦ ἔμαθαν νὰ θάβει τὸ κοκκαλάκι τῆς νυχτερίδας
ἔχυσαν μέλι στὸ λαϊμό του
τὸ ἔκαναν νὰ λέει ναι, ναι, καὶ ναι,
κάθησαν στοὺς ἀντίχειρές του.
Αὐτὸ τὸ κομμάτι ἔχει πάνω τ' ὄνομά μου
εἶπε ὁ ἄντρας. Εἶναι γιὰ μένα.
Καὶ δὲν νιώσανε ἐκπλητῆξη.
Δίνοντας φιλιὰ καὶ κλείνοντας τὸ μάτι
τὸ πήρε σίτι. Τὸ ἀκούμητησε στὸ τραπέζι
γιὰ νὰ τὸ ἐξετάσουν οἱ φίλοι του
λέγοντας χόρευε, λέγοντας γρήγορα.
Βούτηξε βαθιὰ μέσ' στήν τρύπα του
γράφοντας τὸ ὄνομά του βαθύτερα.
Ἄργότερα τὸ ἔβαλε στήν πλατφόρμα
κάτω ἀπ' τὰ φῶτα Κλήρη
λέγοντας σπρώξε, λέγοντας κι ἄλλο
λέγοντας ἀκριβῶς αὐτὸ πού ἤθελα
μοῦ ἔδωσες ἓνα γιό.

Κάρολ *Οουλς.17

Οἱ γυναῖκες καὶ τὸ θέαμα

Εἶναι δύσκολο νὰ κατακλιωθοῦν ἄνθρωποι πού ἀγωνίζονται,
πού ἀντιστέκονται στὴ διάλυση τοῦ σώματός τους, τῆς σκέψης τους,
τῆς καθημερινῆς τους ζωῆς. Λίγοι ἄνθρωποι καταφέρνουν ν' ἀντι-
σταθοῦν, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι δὲν ἀντιστέκονται ἀποτελεσματικῶς,
γιατὶ δὲν μποροῦν. Εἶναι δύσκολο νὰ ἐντοπίσουμε τὸ βασανιστὴ μας,
ἐπειδὴ εἶναι τόσο διάχυτος, τόσο οικεῖος. Τὸν ξέρομε σ' ὅλη μας
τὴ ζωή. Εἶναι ἡ κουλτούρα μας.

Οἱ αὐτοαυτιστικές χαρακτηρίζουν τὴν κουλτούρα μας θ έ α

μ α. Τό θέαμα μᾶς μεταχειρίζεται όλους σάν παθητικούς θεατές ἐκείνου πού μᾶς λένε ὅτι ἀποτελεῖ τή ζωή μας. Καί ἡ κουλτούρα σά θέαμα καλύπτει τά πάντα: Γενικώμαστε μέσα σ' αὐτή, κοινωνικοποι- ούμαστε ἀπ' αὐτήν, πάμε σχολεῖο μέσα σ' αὐτή, δουλεύουμε καί ξε- κομραζόμαστε καί σχετιζόμαστε μέ ἄλλους ἀνθρώπους μέσα σ' αὐτή. Ἀκίμια κι ὅταν ἐπαναστατοῦμε ἐναντίον της, ἡ ἐξέγερση καθορίζεται συχνά ἀπό τό θέαμα. Θά ἐνδιαφερόταν κανένας νά ὑπολογίσει τόν ἀριθμό τῶν εὐαίσθητων ἀλλοτριωμένων ἀρσενικῶν ἐργῶν, πού πρῖν ἀπό μιὰ γενιά διαμόρφωσαν τή συμπεριφορά τους μέ πρότυπο τόν Τζαίηρις Ντὴν στό Ἐ π α ν α σ τ ᾶ τ η ς Χ ω ρ ῖ ς Α ἰ τ ῖ α; Μιλᾶω γιά μιὰ τ α ἰ ν ῖ α πού οἱ καπιταλιστές παραγωγοί της καί ὁ ἥθοσός της ἐθῶλαν πολλὰ λεφτά ἀπ' αὐτήν.

Οἱ πράξεις ἐξέγερσης, λοιπόν, τείνουν νά εἶναι πράξεις ἀ ν- τ ῖ θ ε σ η ς στό θέαμα, ἀλλά σπάνια εἶναι τόσο διαφορετικές ὥστε νά ξεπερνᾶνε τό θέαμα. Οἱ γυναῖκες ἔχουν ἓνα σύνολο τρόπων συμ- περιφοράς πού δείχνουν ευσταρέσκεια μέ τό νά εἶναι ἀντίθετοι ἀπό κείνους πού ἀναμένονται. Ταυτόχρονα, οἱ πράξεις αὐτές εἶναι κλισιέ ἐξέγερσης, καί ἔτσι ἀποτελοῦν σιεδόν προκαθορισμένες ἀσφαλιστι- κές δικλιεῖδες οἱ ὁποῖες δέν ἀλλάζουν τό θέατρο τῆς ζωῆς μας. Ὅλες μας μπορούμε νά ξεχωρίζουμε αὐτούς τούς τρόπους συμπεριφοράς — ἐμφανίζονται σέ κάθε ἐφημερίδα, σέ ὕρες ἀχιμῆς στήν τηλεόραση, στή λίστα τῶν μᾶσπ - σέλλερ, στό λαϊκά περιοδικά. Καί, φυσικά, στήν καθημερινή ζωή. Τί ὑποτίθεται ὅτι πρέπει νά κάνει μιὰ ἐξε- γερμένη γυναίκα; Σέ ἓνα σκηνικό πού ἐκτιμᾶει τό τέλειο νοικο- κυριό, μπορεῖ νά εἶναι ἀξεστη· σέ μιὰ ὑποκουλτούρα πού ἐκτιμᾶει τίς μεγάλες ὀκωγένειες, μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ νά κάνει παιδιά. Ἄλ- λες προβλεπόμενες ἐξεγέρσεις; Μπορεῖ νά ἀμφισβητήσῃ τό διπλό σεξουαλικό πρότυπο γιά τίς παντρεμένες γυναῖκες μέ τό νά ἔχει μιὰ ἐξώγαμη ἐρωτική σχέση (ἢ ἀρκετές)· μπορεῖ νά πίνει, ἢ νά γρη- σιμοποεῖ αὐτό πού ὀκμαίνεται «γλώσσα τῆς ἀγορᾶς» ἢ, νά πάθει νευρική κατάπτωση ἢ — ἂν θρῖσκεται στήν ἐρηθεία — μπορεῖ νά «ποκρηθεῖ» (μιὰ ἀποκαλυπτική φράση!) φεύγοντας ἀπό τό σπίτι καί κἀνοντας ἔρωτα μέ πολλούς ἄντρες.

Ὅποιοδήποτε ἀπό αὐτά μπορεῖ νά κάνει τή ζωή μᾶς γυναῖκας πιά ὑποφερτή (συχνά τήν κάνει λιγότερο ὑποφερτή)· καί ὅλα εἶναι οἴγουρο ὅτι θά κάνουν τούς συντηρητικούς νά κομπάζουν ὅτι ἡ κοι- νωνία καταρρεῖ. Ἄλλά αὐτές οἱ προδιπγραμμένες ἐξεγέρσεις δέν τήν ἔχουν κάνει ἀκόμα νά καταρρεῦσει, καί εἶναι μάλλον ἀπίθανο νά τό καταφέρουν ἀπό μόνες τους. Ὅτιδήποτε λιγότερο ἀπό μιὰ ἀμεση ἐπίθεση ἐγάντια σέ ὅλες τίς συνθήκες τῆς ζωῆς μας δέν εἶ- ναι ἀρκετό.

Ὅταν οἱ γυναῖκες μιλάνε γιά ἀλλαγὴ τῆς καταστροφικῆς κοινωνικοποίησης τῶν κοριτσιῶν στόν ρόλο τοῦ φύλου τους, διαλέγουν

μά από τρεις πιθανές λύσεις: (α) τὰ κορίτσια ποίπει νά ἀνατρέφονται λίγο πολύ σάν τά αγόρια, μαθαίνοντας νά εἶναι ἀνεξάρτητα, ἀνταγωνιστικά, ἐπιθετικά, κλπ. Κοιτολογία, ὁ κόσμος ἀντρίε σούς ἄντρες, ἔσα ἡ γυναίκα πού θέλει νά προσαρμωστῆι σ' αὐτόν πρέπει νά εἶναι «ἕνα ἔπ' τ' αγόρια». (β) Θά πρέπει: νά ἐκθειάσουμε τόν γυναικίω ρόλο, καί νά συνειδητοποιήσουμε ἔτι αὐτό πού ἔχουμε ὀνομάσει ἀδυναμία, στήν πραγματικότητα εἶναι δύναμη. Πρέπει νά εἴμαστε περιήφανες πού εἴμαστε μητρικές, περιποιητικές, εὐαίσθητες, συνασθηματικές, κλπ. (γ) Τό μόνο ὄχιές ἄτιμο εἶναι τό ἀρσενικοθήλυκο: Πρέπει νά ξεριζώσουμε τόν τεχνητό διαχωρισμό τῆς ἀνθρωπότητας σέ «ἀρσενικά» καί «θηλυκά», καί νά βελτιώσουμε καί τά δύο φύλα νά γίνουν ἕνα κράμα τῶν καλύτεριων χαρακτηριστικῶν τοῦ καθένα.

Μέσα στά πλαίσια αὐτῶν τῶν 3 μοντέλων, οἱ προσωπικές λύσεις στά πρόβλήματα τῆς σεξιστικῆς καταπίεσης καλύπτουν ἕνα μεγάλο φάσμα: Μείνε ἀνύπαντρη· ζῆσε σέ κοινόχο (μέ ἄντρες καί γυναῖκες, ἡ μόνο γυναῖκες). Μήν κάνεις παιδιά· μήν κάνεις ἀρσενικά παιδιά· κάνε ἔτι παιδιά θέλεις ἀλλά πρόσεξε ἡ φροντίδα τους νά ἐλέγχεται ἀπό τούς γονεῖς καί τούς εργαζόμενους. Πρὸς μιά δουλειά· ἔρες μιά καλύτερη δουλειά· ἀσκήσε πίεση γιά θετική δράση. Γίνε πληροφόρημένη καταναλωτριά· κάνε μιά δικαστική ἀγωγή· μάθε κεράσε· μάθε νά φέρσαι θετικά. Σύτηνε τῆ λεοδία μέσα σου. Ἀνάπτυξε τήν προλεταριακή σου ταυτότητα. Ὅλα αὐτά ἔχουν νόημα σέ ὀρισμένες καταστάσεις, γιά ὀρισμένες γυναῖκες. Ἀλλά ὀλιες τους εἶναι ἐπιμέρους λύσεις σέ πολύ πλατύτερα πρόβλήματα, καί καμιά ἀπ' αὐτές δέν ἀπαιτεῖ ἀναγκαστικά νά δεῖς τόν κόσμο μέ ἕναν ποσοτικά διαφορετικό τρόπο.

Ἔτσι, λοιπόν, προχωρήσε ἀπό τίς πιό εἰδικές λύσεις στίς πιό γενικές. Καταστρέψτε τόν καπιταλισμό. Δώστε ἕνα τέλος στήν πατριαρχία. Συντρίψτε τό σεξισμό. Ὅλα αὐτά εἶναι προφανῶς ἀναγκαῖα καθήκοντα γιά τήν οἰκοδόμηση ἑνός νέου καί ἄληθινά ἀνθρώπινου κόσμου. Μαρξιστές, ὀλλοι σοσιαλιστές, οἱ κοινωνικοί ἀναρχικοί, οἱ φεμινίστριες — θά συμφωνήσαν ὀλοι. Ἀλλά αὐτό πού παραλείπουν οἱ σοσιαλιστές, καί ἀκόμα καί μερικῆς φεμινίστριες, εἶναι τό ἀκόλουθο: Πρέπει νά συντρίψουμε κάθε μορφῆ κυριαρχίας. Αὐτό δέν εἶναι ἀπλῶς ἕνα σύνθημα, εἶναι τό δυσκολότερο καθήκον ἀπ' ὀλα. Σημαίνει πῶς πρέπει νά δοῦμε μέσα ἀπ' τό θέαμα, νά καταστρέψουμε τά σκιητικά, νά μάθουμε ἔτι ὀλλοι τρόπα νά κάνουμε κάτι. Σημαίνει ἔτι πρέπει νά κάνουμε κάτι παραπάνω ἀπ' τό νά ἀντιδρῶμε μέ προγραμματισμένες ἐξεγέρσεις — πρέπει νά δράσουμε. Καί οἱ πράξεις μας θά γίνουν συλλογικά, ἐνῶ τό κάθε ἔτιμο θά ἔρα αὐτόνομο. Ἀκούγεται ἀνταρκτικό; Δέν εἶναι ἀλλά θά εἶναι πολύ δύσκολο γιά νά γίνει. Τό ἄτιμο δέν μπορεῖ νά ἀλλάξει

και πάρα παλλά· γι' αυτό τό λόγο πρέπει νά δουλέψουμε μαζί. 'Αλλά αὐτή ἡ δουλειά πρέπει νά γίνει χωρίς ἀρχηγούς, ὅπως τοὺς ξέροουμε, και χωρίς νά μεταθεβάσουμε κανένα ἀπ' τὰ δικαιώματά μας ἐλέγχου πάνω στό τί κάνουμε και τί θέλοουμε νά ἀποβαλήσουμε.

Μποροῦν νά τό κάνουν αὐτό οἱ σοσιαλιστές; "Ἢ οἱ μητριάρχες; "Ἢ ἐκεῖνες πού τή βρίσκουν μέ τόν πνευματισμό; "Ἢ οἱ ξέρετε τήν ἀπάντηση σ' αὐτό. Δουλέψτε μαζί τους ὅταν ἔχει νόημα, ἀλλά μήν κάνετε καμιά παραχώρηση. Μήν παραχωρήσετε τίποτα, ὅτε σ' αὐτοὺς οὔτε σέ κανέναν ἄλλον.

Τό παρελθόν ἐδηγεῖ σέ μᾶς
ἐν τό ἐναγκάσουμε νά τό κάνει.
'Αλλιῶς μᾶς ἔχει μέσα
στό δίχως ἐξώπορτες ἀσυλό του.
Φτιάχνομε τήν ἱστορία ἡ
μᾶς φτιάχνει αὐτή.¹⁹

ΚΑΡΟΛ ΕΡΛΙΧ

(25ῃ ἔρευνα τῆς Α' ὁμάδας ἔρευνας Λευφόρος Μέρυλαντ 2743,
Βαλτιμόρη, Md 21218, ΕΠΛΑ, Γενάρης '77).

Σημειώσεις:

1) Μπάρμπαρα Ἐρενράιχ, «Τί εἶναι ὁ Σοσιαφεμινισμός»; Περιοδικό WIN, 3 Ἰούνη, 1976, σ. 4.

2) Τά καλύτερα ἀπ' τὰ ἐπιχειρήματα πού ἀντιμετώπισα εἶναι τό, «Σοσιαφεμινισμός: Μιά Στρατηγική γιά τό Γυναικεῖο Κίνημα», ἀπ' τό Τμήμα τοῦ Χάιντ Πάρκ, τῆς ἔνωσης Γυναικεῖας Ἀπελευθέρωσης τοῦ Σικάγου, 1972, και τό «Τά ὄργανα τῆς Μεταρρύθμισης, τῆς Σάφροτ Μπάντς, "Ε ρ ε υ ν α 1:1, Καλοκαίρι 1974, σ. 37-61.

3) Ἀνταποκρίσεις τῆς Ἄνας Πόλλυ, Κίνα Τριοήπιαντ, Κ. Κόρντεϊ και Σ. Τάφτς, T H E F I F T H E S T A T E, Μάης, 1976, σ. 13, 16. Ἡ «Ἐπανάσταση» ἀπότυχε. Ἡ FEN κι ἡ Λέσχη τῆς διαλύθηκαν.

4) Ἐκεῖνοι πού ἐνδιαφέρονται νά διαβάσουν ἀνταποκρίσεις ἀπό κεινο τό Συνέδριο, θά τίς βροῦν σχεδόν σέ ὅποιαδήποτε φεμινιστική ἢ σοσιαλιστική ἐφημερίδα πού κυκλοφόρησε ἕνα περίπου μῆνα μετά τήν 4ῃ Ἰούλη. Ὁμιλίες τῆς Μπάρμπαρα Ἐρενράιχ, τῆς Μισέλ Ράσελ και τῆς Γυναικεῖας Ἐ-

νωσης του Μπέρκλεϋ - "Όκλαντ, αναδημοσιεύονται στη Σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ή 'Ε π α ν ά σ τ α σ η, Νο 26, 'Οκτώβρης - Δεκέμβρης 1975' κι ή ήμιλιζ της Σάρλοτ Μπάντς, «'Όχι μόνο για Λεσβίες», δημοσιεύτηκε στήν Ε ρ ε υ ν α 2 2, Φθινόπωρο τού 1975. "Ένα ντοκιμαντιέρ διάρκειας 30 λεπτών σέ βιντεοκα-σέτα, διατίθεται άπ' τή GREAT ATLANTIC RADIO CONSPIRACY, Λεω-φέρος Μέρυλαντ 2743, Βαλτιμώρη, Μέρυλαντ 21218.

5) Φάρρουσ, «'Ο Φεμινισμός σάν 'Αναρχισμός», A U R O R A, 4, 1974, σ. 9 Κόρνεγκερ, «'Αναρχισμός - 'Η Φεμινιστική Σύνδεση», SECOND WAUE, 4:1 'Ανοιξη 1975, σ. 31, Λέιτον, «'Ο 'Αναρχοφεμινισμός κι ή Λουίς Μισέλ», BLACK ROSE, 1, 'Απρίλης 1974, σ. 14.

6) 1 Δεκέμβρη 1970, σ. 11.

7) Τό Μανιφέστο της Αλιθ, άπ' τήν "Ένωση Γυναικείας Πλειοψηφίας τού Σήατλ, 1969. 'Αναδημοσιεύτηκε στό βιβλίο τού Ρόμπιν Μόργκαν (έκδ.), 'Η Γ υ ν α ι κ ε ί α 'Α θ ε λ φ ό τ η τ α ε ί ν α ι 'Ι σ χ υ ρ ή, Ν. Υ. RANDOM HOUSE, 1970, σ. 529.

8) 'Η καλύτερη και πιό λεπτομερές περιγραφή τών ήμοιοτήτων ανάμει-σος στό ριζοσπαστικό φεμινισμό και τόν αναρχοφεμινισμό, δρίσκεται: στό κεί-μενο της Κόρνεγκερ.

9) 'Η ήμιλιζ είναι τώρα διαθέσιμη στό KNOW, INC

10) Τό «Δεύτερο Κόμμα», 2 1, 1972.

11) «Τ' Μέλλον έχει ή 'Ηγεσία», Ε ρ ε υ ν α, 2 4, 'Ανοιξη 1976, σ. 2 - 13.

12) Σιτουασιονιστές τού Στρασβούργου, Κ ά π ο τ ε π ο ύ τ ά Π α ν ε π ι σ τ ή μ ι α ή τ α ν Σ ε β α σ τ ά, 1968, σ. 38.

13) Κάρολ Χάνιςτς, «Τό Προσωπικό είναι Πολιτικό» Σημειώσεις άπ' τό Δεύτερο χρόνο, Ν. Υ. Ριζοσπαστικός Φεμινισμός, 1970, σ. 76 - 78.

14) Λέιτον.

15) POINT-BLANK', «'Η 'Αλλαγή Φρουράς», στό POINT-BLANK, 'Οκτώβρης 1972, σ. 16.

16) Για μιά άπ' τίς πιό λαμπρές άπ' αυτές τίς πρώιμες αναλύσεις, βλέ-πε Μέρνιθ Τάξ, «'Η 'Ιστορία της Καθημερινής Ζωής», Βοστώνη: 'Εκδόσεις BREAD AND ROSES, 1970.

17) Κάρολ "Όουλς, «Τό Δάφο», στό 13TH MOON, 11:1, 1974, σ. 39.

18) Τάξ, Έργο άναφ., σ. 13.

19) Μάρτζυ Πιέρου, άπόσπασμα άπ' τό «Συνεισφορά στό Μουσείο μας», στό LIVING IN THE OPEN. Ν.Υ. KNOPF, 1976. σ. 83 - 75.

Η ΤΥΡΑΝΝΙΑ ΤΗΣ ΤΥΡΑΝΝΙΑΣ

Ένα άρθρο με τίτλο, «Η Τυραννία της Άδραμικότητας» στο οποίο δόθηκε μεγάλη προσοχή απ' τούς κύκλους του γυναικείου κινήματος (στά περιοδικά «MS», «Δεύτερο Κύμα», κλπ.) σπρέφεται ενάντια στην τάση για ομάδες χωρίς αρχηγούς και επίσημη δομή, σάν τήν κυριώτερη — αν όχι τήν μοναδική — μορφή οργάνωσης του κινήματος, επειδή σύμφωνα μέ τό άρθρο, ή τάση αυτή οδηγεί σέ άδιέξοδο. Παρόλο πού γράφτηκε και έγινε δεχτό καλόπιστα, σάν ένα βοήθημα για τό κίνημα, τό άρθρο αυτό είναι καταστροφεικό μέ τόν τρόπο πού διασπρεβλώνει και κακολογεί μέ έγκυρη, συνειδητή στρατηγική για τή δημιουργία ενός επαναστατικού κινήματος. Είναι πιά καιρός νά αναγνωρίσουμε τήν κατεύθυνση στην όποια οδηγούν αυτές οι τάσεις, σάν μέ πραγματική εναλλακτική πολιτική στην ιεραρχική οργάνωση, αντί νά προσπαθούμε νά τήν καταπνίξουμε στη γένεσή της.

Υπάρχουν δύο (τουλάχιστον) διαφορετικά μοντέλα για τή δημιουργία ενός κινήματος, από τά όποια ή Τζό Φρήμαν αναγνωρίζει μονάχα τό ένα: μέ μαζική οργάνωση μέ ισχυρό, συγκεντρωτικό έλεγχο, έπως ένα κέμμα. Τό άλλο μοντέλο, τό όποιο εδραιώνει τή μαζική ύποστηρίξη μονάχα σάν ανάγκη για χαριστική βολή, βασίζεται σάς μικρές ομάδες πού συνεργάζονται έθελοντικά.

Η μεγάλη ομάδα λειτουργεί σάν ένα άθροισμα τών μερών από τά όποια αποτελείται, κάθε μέλος λειτουργεί σάν μονάδα, σάν γρανάζι στό μηχανισμό της μεγάλης οργάνωσης. Τό άτομο άλλωστεώνεται από τό μέγεθος της ομάδας ξεθεύει, λογουχάρη, ένέργεια για νά αναγνωριστει μέ άποφή του.

Οι μικρές ομάδες, από τήν άλλη μεριά, πολλαπλασιάζουν τή δύναμη κάθε μέλους. Μέ τή συλλογική δουλειά λίγων ατόμων, ή μικρή ομάδα αξιοποιεί τίς διάφορες συνεισφορές κάθε προσώπου στο έπακρο, πρέφοντας και αναπτύσσοντας αυτά πού προσφέρει τό κάθε άτομο, έτσι νά τά διασκορπίζει στην ανταγωνιστική επίβιωση του έκανότερου /έξυπνότερου/ εύφυότερου πνεύματος της μεγάλης οργάνωσης.

Η Τζό Φρήμαν συσχετίζει τήν άνοδο τών μικρών ομάδων μέ

τήν φάση συνειδητοποίησης του γυναικείου κινήματος, αλλά συμπεραίνει ότι, με τή μετατόπιση του επίκεντρου τής προσοχής πέρα από τήν έλλαγή τής άτομικής συνείδησης στη δημιουργία ενός μαζικού έπαναστατικού κινήματος, οι γυναίκες πρέπει ν' άρχίσουν νά δουλεύουν γιά τήν οικοδόμηση μις μεγάλης οργάνωσης. Είναι πράγματι άλθθεια, κι αυτό ίσχυει εδώ και κάμποσο καιρό, ότι πολλές γυναίκες πού ήταν γιά ένα διάστημα σέ ομάδες συνειδητοποίησης κώθουν τήν ανάγκη νά επεκτείνουν τίς πολιτικές τους δραστηριότητες πέρα από τό επίπεδο τής ομάδας και βρίσκονται σέ άμηχανία άναφορικά μέ τό πώς νά προχωρήσουν. Είναι, όμως, έξίσου άλθθινό ότι κι άλλοι κλάδοι τής άριστεράς βρίσκονται σέ παρόμοια άμηχανία άναφορικά μέ τό πώς νά συντηρήσουν τήν καπιταλιστική, ζυπεριαλιστική, μισοφασιστική Άμερική.

Άλλά ή Τζό Φρήμαν δέν καταφέρνει νά προσδιορίσει τί έννοια λέγοντας γυναικείο κίνημα, πράγμα πού είναι άναγκαία προϋπόθεση γιά μιá συζήτηση τής στρατηγικής ή τής κατεύθυνσης. Τό φεμινιστικό κίνημα, μέ τήν πού διακληρωμένη του έννοια, δηλαδή σάν ένα κίνημα μέ σκοπό τή συντριβή τής πατριαρχίας, είναι ένα κίνημα έπαναστατικό και σοσιαλιστικό, πού τοποθετείται κάτω από τήν όμπρέλλα τής άριστεράς. Ένα σημαντικό πρόβλημα γιά τίς γυναίκες πού καθορίζουν τή στρατηγική του γυναικείου κινήματος είναι: τό πώς νά συνδεθούν μέ τήν άντικειμενική άριστερά; δέν θέλουμε νά υιοθετήσουμε τό δικό τους τρόπο λειτουργίας, γιατί τόν θεωρούμε συνέχεια τών πατριαρχικών, και τώρα τελευταία, τών καπιταλιστικών αξιών.

Παρόλο πού κάναμε ότι μπορούσαμε γιά νά αποκτήσουμε και νά άποσυνδεθούμε από τήν άντικειμενική άριστερά, οι ένέργειές μας ύπερξαν άκαρπες. Οι άντρες έχουν τήν τάση νά οργανώνονται μέ τόν τρόπο πού γαμίανε, μιá μεγάλη έξόμηση, και ύστερα εκείνο τό γνωστό κριπάι, μοπάι, εύχαριστώ κυρά μου». Έμείς οι γυναίκες πρέπει: νά οικοδομήσουμε τό κίνημά μας μέ τόν τρόπο πού κάναμε έρωτα—σταδιακά, μέ συγκρατημένη συμμετοχή, άπερίοριστη όπασιονή — και, φυσικά, πολλαπλούς εργασιούς. Άντί τώρα νά αποθαρρυνόμαστε και νά άπομονώμαστε θά 'πρεπε νά δρυσκόμαστε στίς μικρές ομάδες μας — συζητώντας, σχεδιάζοντας, δημιουργώντας, και προκαλώντας άναστατώνση. Πρέπει πάντα νά δημιουργούμε προβλήματα στην πατριαρχία και πάντα νά υποστηρίζουμε τίς γυναίκες — πρέπει πάντα νά συμμετέχουμε ενεργά στη φεμινιστική δραστηριότητα και νά τή δημιουργούμε, γιατί όλες μας άναπτυσσόμαστε μέσα σ' αυτή. όταν δέν υπάρχει φεμινιστική δραστηριότητα οι γυναίκες παίρνουν ήρεμιστικά, πρελλαίνονται, και αυτοκτονούν.

Τό άλλο άκρο από τήν αδράνεια πού φαίνεται νά μισοίξει: τί πολιτικά δραστήρια άτομα, είναι ή υπερανάμηση, πού όδήγησε, γύ-

ρω στά τέλη της δεκαετίας του '60 σε μία γενιά μπαουχιτισμένων ριζοσπαστών. Μία φιλή φαινομένη σχολάσε κάποτε δι, γιά αὐτήν, «τό νά εἶναι στό γυναικεῖο κίνημα» σήμαινε νά ξεθεύει περίπου τό 25% τοῦ χρόνου τῆς γιά νά συμμετέχει σέ ἐμαδικές δραστηριότητες, καί πὸ 75% γιά νά ἀναπτύσσει τόν ἑαυτό τῆς». Αὐτή εἶναι μιά πραγματικὴ σημαντικὴ κατανομή τοῦ χρόνου καί θά ἔπρεπε νά τὴν σκεφτοῦν οἱ γυναῖκες τοῦ «κινήματος». Τό ἀντρικό κίνημα μᾶς ἔμαθε δι ὁ ἀνθρώπινα τοῦ «κινήματος» πρέπει νά ἀφιερώνουν εἰκοσιτέσσερες ὥρες πὸ εἰκοσιτετράωρο στόν Ἄγωνα, τό ὁποῖο συμπύπτει μὲ τόν τρόπο πού κοινωνικοποιεῖται οἱ γυναῖκες στήν αὐτοθεσία. *Ὅποια κι ἂν εἶναι ἕως ἡ πηγῆ τῆς ἀνιδιοτελείας μας, ἔχουμε τὴν τάση νά πέφτουμε μὲ τὰ μοῦτρα στίς δραστηριότητες τῆς ὀργάνωσης, παραμελῶντας τὴν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς μας, ὡς τὴν μέρα πού ἀνακαλύπτουμε ὅτι δὲν ξέρουμε τί ἀκριβῶς κάναμε καί γιά ποιανὸ τό ὄφελος, καί μισοῦμε τόν ἑαυτό μας ὅπως τό κάναμε πρὶν μποῦμε στό κίνημα. (Ἡ ἀντρικὴ ὑπερανάμειξη, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἀσχετῆ προφανῶς μὲ ὁποιοδήποτε χαρακτηριστικὸ αὐτοθεσίας πού συνδέεται μὲ τὸ φύλο, μυρίζει ἐντονα Προτεσταντικὴ/Ἑβραϊκὴ/ἠθικὴ δουλειᾶς/ ἐπιτυχίας, καί ἀκρία πρὸ σκανδαλιστικά, τὸ «ορθολογιστικὸ», ψυχρὸ, ἀπαθὲς προσωπεῖο μὲ τὸ ὁποῖο τὸ ἄρρενικὸ πρότυπο καταπνίγει τὰ συναίσθηματά τῶν ἀντρῶν).

Αὐτὲς οἱ αἰώνες παγίδες τῶν ἀνθρώπων τοῦ κινήματος, πού ἰσοδυναμοῦν μὲ μιά ἀπόθνηγη ἀδύσσο γιά τὸ κίνημα, ἐρημηνοῦνται ἀπὸ τὴ Τζὸ Φρήμαν ὡς μέρος τῆς «Τυραννίας τῆς Ἀδομικότητας», ἡ ὁποία εἶναι ὡς ἐπὶ ἀπείρο, ἀπὸ τὴν ἀποψη δι βλέπει ἕνα ἔθνος ἀπὸ μισοραμπιτοποιημένα ἀνθρώπινα πλάσματα πού ἀγωνίζονται νά διατηρήσουν μιά εἰκονικὴ ἀταμικότητα ἐνάντια σέ μιά μετατεχνολογικὴ στρατιωτικοδιομηχανικὴ μπουλντζα. Αὐτὸ πού σίγουρα ΔΕΝ χρειαζόμαστε, εἶναι περισσότερες δομὲς καί κανόνες, πού θά μᾶς προσφέρουν εὐκαλες ἀπαντήσεις, προκατασκευασμένες ἐναλλακτικὲς λύσεις, καί δὲν θά μᾶς ἀφήσουν χωρὶ μῆσα στόν ὁποῖο νά δημιουργήσουμε τὸ δικὸ μας τρόπο ζωῆς. Ἐκεῖνο πού ἀπειλεῖ τὴ γυναικεῖα ἀριστερά, κι ἀκρία περισσότερο τοὺς ἄλλους κλάδους, εἶναι ἡ «τυραννία τῆς τυραννίας», πού μᾶς ἔχει ἐμποδίσει νά ἀναπτύξουμε σχέσεις μὲ ἄτομα ἢ νά δημιουργήσουμε ὀργανώσεις μὲ τρόπους πού δὲν ἐξαφανίζονται τὴν ἀταμικότητα μὲ προκαθορισμένους ρόλους, ἢ νά ἀπελευθερωθῶμε ἀπὸ τὴν καπιταλιστικὴ ὀχμῆ.

Ἀντίθετα, λοιπόν, μὲ τὴν ὑπόθεση τῆς Τζὸ Φρήμαν, ἡ φάση συνειδητοποίησης τοῦ κινήματος ΔΕΝ ἔχει τελειώσει. Ἡ συνειδητοποίηση εἶναι μιά ζωνικὴ διαδικασία πού πρέπει νά συνεχιστεῖ, μεταξὺ αὐτῶν πού ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κοινωνικὴ ἀλλαγῆ, μὲ στόχο τὴν ἐπακτοατικὴ ἀπελευθέρωση, καί διαμέσου αὐτῆς. Τὸ ν' ἀναπτύξουμε τὴ συνειδητὴ μας, πού σημαίνει νά βοηθήσουμε ἢ μιά τὴν

Άλλη για να απελευθερωθούμε από τα πανάρχαια δεσμά μας— είναι ο βασικός τρόπος με τον οποίο οι γυναίκες θα μετατρέψουν την προσωπική τους όργη σε δημιουργική ενέργεια, και θα μπουν στον αγώνα. Η συνειδητοποίηση, όμως, είναι ένας χαλαρός όρος — ένα κενό τίποτα, ο' αυτό το σημείο — και χρειάζεται να προσδιοριστεί. Μια ένοχλητική διαφήμιση στην τηλεόραση μπορεί ν' ανεβάσει τη συνείδηση μιας γυναίκας, καθώς σιδερώνει τα ποικίλα στο συζύγου της, μονάχη της στο σπίτι· μπορεί να της θυμίσει αυτό που ήδη ξέρει, ότι δηλαδή είναι παγιδευμένη, ότι η ζωή της δεν έχει νόημα, ότι είναι βαρετή, κλπ., αλλά πιθανότατα δεν θα την ενθαρρύνει να παρατήσει τη μπουγάδα και να οργανώσει μια απεργία των νοικοκυρών. Η συνειδητοποίηση, εάν επακαστατική στρατηγική, πρέπει να συνεπάγεται το να δοτηόουμε τις γυναίκες να μετατρέψουν την προσωπική τους δυσκαρσία σε ταξική συνείδηση και να κάνουν τις οργανωμένες γυναίκες προσιτές σε όλες τις γυναίκες.

Προτεινοντας το επόμενο βήμα μετά από τις ομάδες συνειδητοποίησης να είναι η δημιουργία ενός κινήματος, η Τζό Φρήμαν δεν υποκει μονάχα μια ψεύτικη διχασμένη αντίθεση στο ένα και το άλλο, αλλά παραδέχεται επίσης μια σημαντική διαδικασία του φεμινιστικού κινήματος, εκείνη της δημιουργίας μιας γυναίκας κουλτούρας. "Αν και, τελικά, μια μαζική δύναμη γυναικών (και μερικώς αντρών) θα είναι αναγκαία για να συντριβεί η κρατική εξουσία, ένα μαζικό κίνημα δεν μπορεί να κάνει από μόνο του μια επανάσταση. Αν ελπίζουμε να δημιουργήσουμε μια κοινωνία απαλλαγμένη από την αντρική υπεροχή, όταν πιά θα έχουμε συντριβεί τον καπιταλισμό και εγκαθιδρύσει τον διεθνή σοσιαλισμό, είναι καλύτερα ν' αρχίσουμε να δουλεύουμε γι αυτό τώρα άμέσως, γιατί μερικοί από τους καλύτερους αντικαπιταλιστές φίλους μας θα μας φέρουν σε πολύ δύσκολη θέση. Πρέπει να αναπτύσσουμε μια εμφανή γυναικεία κουλτούρα, μέσα στην οποία εμείς οι γυναίκες να μπορούμε να δρίσουμε και να εκφράσουμε τον εαυτό μας έξω από τα πατριαρχικά πρότυπα, και η οποία θα ικανοποιήσει τις ανάγκες των γυναικών εκεί όπου έχει αποτύχει η πατριαρχία.

Η κουλτούρα είναι ένα ούσιαστικό μέρος ενός επακαστατικού κινήματος — και είναι επίσης και ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία της αντεπαναστασης. Πρέπει να προσέξουμε πολύ στο να καθορίσουμε σαφώς ότι η κουλτούρα για την οποία συζητάμε είναι επακαστατική, και να αγωνιζόμαστε διαρκώς για να σιγουρευόμαστε ότι παραμένει ριζικά αντίθετη με την πατρική κουλτούρα.

Η κουλτούρα μιας καταπιεσμένης ή αποκλεισμένης τάξης ή κλάσας δεν είναι αναγκαστικά επακαστατική. Η Αμερική εμπειριέχει — και με την έννοια του «έχει» και με την έννοια του ότι εμπροδίζει την εξάπλωσή τους— πολλές «υποκουλτούρες» οι οποίες, παρόλο

πού αυτοορίζονται σάν διαφορετικές από την πατριαρχική κουλτούρα, δέν απειλούν τό στάτους κδό. Στην πραγματικότητα, αποτελούν μέρος τών «πλουραλιστικών», Αμερικάνικων κοινωνικο - εθνικών κουλτουριών πού αποτελούν μέά μεγάλη χαρούμενη οικογένεια, τής «άντικουλτούρας! Είναι αναγνωρισμένες, καταξιωμένες, υλοθετημένες καί αποστασιζμένες από τή μεγάλη κουλτούρα.

Η γυναικεία κουλτούρα αντιμετώπιζει τώρα αυτόν ακριβώς τόν κίνδυνο, από ένα επαναστατικό, νέο, απελευθερωτικό κοσό ως τό περιοδικό «MS» καί τήν ταινία «Τό ήμερολόγιο μιάς τρελής νοικοκυράς». Η Νέα Γυναίκα, δηλαδή ή μεσοαστή, κολλεγιακή μόρφωση, πού προσεταιρίζεται στους άντρες — μπορεί νά πάρει τό κωμικό της από τήν Αμερικάνικη Πίττα. Ακούγεται πολύ απολαυστικό αλλά μέ τήν επανάσταση τί γίνεται; Πρέπει νά επανεκτιμούμε συνέχεια τή θέση μας, γιά νά βεβαιωθούμε ότι δέν μιάς απορροφάνε τά πάντα άνοιχτά χέρια του θείου Σάμι.

Τό ζήτημα τής γυναικείας κουλτούρας, παρόλο πού διαφημίστηκε από τήν υπεροπτική καί τυρλή άντρική άριστερά, δέν είναι αναγκαστικά ρεβιζιονιστικό. Η πώλυση μεταξύ άντρικού καί γυναικείου ρόλου, όπως όρίζονται καί ελέγχονται από τήν άντρική κοινωνία, δέν έχει μονάχα υποτάξει τίς γυναίκες, αλλά έχει κάνει επίσης όλους τούς άντρες, ανεξαρτήτως τάξης καί φυλής, νά νιώθουν άνώτεροι από τίς γυναίκες — αυτή ή αίσθηση άνωτερότητας, πού άντικρούει τό άντικαπιταλιστικό συναίσθημα, είναι ή πηγή ενέργειας του συστήματος. Ο σκοπός τής φεμινιστικής επανάστασης γιά μιάς τίς γυναίκες είναι νά αποκτήσουμε τήν ολοκληρωμένη άνθρώπινη φύση μας, πού σημαίνει νά καταστρέψουμε τούς άντρικούς καί γυναικείους ρόλους πού κάνουν καί τίς γυναίκες καί τούς άντρες μούσους άνθρώπους. Η δημιουργία μιάς γυναικείας κουλτούρας είναι τό μέσο μέ τό οποίο θά αποκαταστήσουμε τή χαμένη μας άνθρωπιτιά.

Τό ζήτημα τής χαμένης μας άνθρωπιτιάς φέρνει στην επιφάνεια τό θέμα πού έχουν παραμελήσει στην άνάλυσή τους οι χυδαίοι Μαρξιστές κάθε απόχρωσης, εδώ καί παραπάνω από έναν αιώνα — τά ψυχοσεξουαλικά στοιχεία, τής χαρακτηριστικής κάθε άτομου, πού ενεργούν σάν προσωπικός μπάσος μέσα σέ κάθε μέλος τής κοινωνίας. Ο Βίλχελμ Ράιχ άρχισε νά περιγράφει μέ στενή, έτεροφυλόφιλη, άντρικά προκατειλημένη μορφή, τή χαρακτηριστική του κάθε άτομου πού κάνει τούς άνθρώπους καλούς φασίστες, ή στην κοινωνία μας, απλώς καλούς πολιτες. Οι γυναίκες βιώνουν καθημερινά αυτό τό φαινόμενο, τά άπωθημένα αίσθήματα, πού είναι ιδιαίτερα φανερά άκόμωσα στους άρσενικούς φίλους μας, οι οποία βρίσκουν τόσο δύσκολο νά εκφράσουν ή απλώς νά «επιθέσουν» τά αίσθήματά τους μέ ειλικρίνεια. Ο ψυχικός ευνουχισμός τόν όποιο ή καπιταλιστική ψυχολογία μιάς άναγκάζει νά πιστέψουμε ότι είναι πρόβλημα τών

ατόμων, είναι μία μαζική κοινωνική συνθήκη που υποδοθεί τη συνοχή της αναπτυσσόμενης καπιταλιστικής κοινωνίας. Ο ψυχικός ευνουχισμός των πολιτών της, τους κάνει να πηγαίνουν στη δουλειά, να πολεμάνε, να καταπιέζονται τις γυναίκες, τους εγχρωμούς, και όλους τους αντικοιφορμιστές που είναι εδωλόθητα στην καταπίεση. Στην μεταεπιχειρηματική μας κοινωνία, που κάθε μέλος της την αναγνωρίζει σαν την πιο εξελιγμένη κουλτούρα, ο ψυχικός ευνουχισμός είναι επίσης ο πιο εξελιγμένος — υπάρχουν περισσότερα σκατά μέσα απ' τα όποια πρέπει να περάσει η ψυχή, απ' το Γλάρο Τζόνσθαν Λίβινγκστον και την πολιτική του «Είσαι Όχι, Είμαι Όχι», για να μην αναφέρω τους μετα - νεο - φροϊδιστές και τους ψυχοχειρουργούς.

Ας ελπιωθεί για πολλοστή φορά ότι αν δεν εξετάζουμε τα εσωτερικά ψυχικά δομά μας, την ίδια στιγμή που μελετάμε τις εξωτερικές πολιτικές δομές και τη σχέση ανάμεσα στα δύο, δεν θα καταφέραμε να δημιουργήσουμε μία δύναμη για να προκαλέσουμε τον έχθρό μας στην πραγματικότητα, ούτε καν θα μάθουμε ποιος είναι ο έχθρός μας. Η άριστερά έχει ξυλέψει άπειρες ώρες και τόμους προσπάθειας να δώσει την άρχουσα τάξη ή άρχουσα τάξη έχει αναπροσώπου - γουρούνα μέσα στο κεφάλι κάθε μέλους της κοινωνίας — να ποιά είναι η λογική που κρύβεται πίσω απ' την λεγόμενη παράνοια. Η Τυραννία της Τυραννίας είναι ένας έχθρός πολύ βαθιά έδραιωμένος.

Όκει που ο ψυχολογικός αγώνας διασταυρώνεται με την πολιτική ανάμιξη, είναι στη μικρή ομάδα. Νά γιατί είναι τόσο σημαντικό αυτή τη στιγμή το ζήτημα της στρατηγικής και της τακτικής και των οργανωμένων μεθόδων. Η άριστερά επί δεκαετίας προσπαθεί να κατεβάσει τον κόσμο στους δρόμους, πάντα προσδοπάρζον άριστερά για να καταφέρουν ένα χτύπημα. Όπως έδειξε και η Ι. Φ. Στόουν, δεν μπορείς να κάνεις την επανάσταση όταν τα τέσσερα πέμπτα των ανθρώπων είναι ευνουχισμένα. Όταν και πρέπει να περιμένουμε ως όσον ο καθένας να 'ναι έτοιμος να γίνει ριζοσπάστης' ενώ από τη μία μεριά πρέπει συνεχώς να προτείνουμε έναλλακτικές λύσεις στον καπιταλισμό, με τους συνεταιρισμούς τροφίμων, αντικοιφορμιστικές πράξεις, και πράξεις προσωπικής εξέγερσης, πρέπει παράλληλα να παλεύουμε ενάντια στις καπιταλιστικές ψυχικές δομές και τις αξίες και τα πρότυπα ζωής που πηγαίνουν απ' αυτές. Δαιμός, πρόεδροι, άρχηγοί, ρητορική — όταν μία συνάντηση μας άριστερης ομάδας γίνεται με όμοιο τρόπο όπως και μία συνέντευξη της άμερικάνικης Γερουσίας, δεν θά 'πρεπε να γελάμε μ' αυτό, αλλά να επανεκτιμήσουμε τη δαη που κρύβεται πίσω από αυτό τον τρόπο, και να αναγνωρίσουμε έναν αντιπρόσωπο του έχθρου.

Η αιτία της προτίμησης για μικρές ομάδες μέσα στο γυναι-

κειο κίνημα — κι όταν λέω μικρές ομάδες, εννοώ τις πολιτικές κουλκτικές — ήταν, όπως εξηγεί η Τζό Φρήμαν, μία αντίδραση στην υπερβατημένη ιεραρχική οργάνωση της κοινωνίας γενικά, και στις ομάδες της άντρικής άριστερας ειδικά. 'Αλλά κείνο πού ο κόσμος δέν μπόρεσε νά καταλάβει είναι ότι αναδρούμε στη γραφειοκρατία έπειδή μās σπερεί τόν Ελεγχο, όπως και ή ύπόλοιπη κοινωνία' και αντί νά αναγνωρίσουμε τόν παραλογισμό της συμπεριφοράς μας, έπιστρέφοντας στό δομημένο μαντρί, έμεις πού επαναστατούμε ενάντια στη γραφειοκρατία, θά πρέπει νά δημιουργήσουμε μία εναλλακτική λύση στην γραφειοκρατική οργάνωση. 'Ο λόγος πού οικοδομούμε ένα κίνημα πάνω σέ μία θέση από κουλκτικές, είναι ότι θέλουμε νά φτιάξουμε μία επαναστατική κουλτούρα πού νά συμφωνεί μέ τις ιδέες μας γιά τή νέα κοινωνία' είναι κάτι παραπάνω από αντίδραση' ή μικρή ομάδα είναι μία λύση.

'Επειδή τό γυναικείο κίνημα κλίνει πρός τις μικρές ομάδες και επειδή αυτή τήν εποχή δέν έχει μία συγκεκριμένη κατεύθυνση, μερικά άνθρωποι συμπεραίνουν ότι γιά αυτή τήν έλλειψη κατεύθυνσης εϋθύνονται οι μικρές ομάδες. Κραδαίνουν τό ξιβλήμα της «δομής» σαν λύση στό στρατηγικό ζήτησο, λές και ή δομή θά μās πρόσφερε θεωρητική διαρακτικότητα ή θά μās ανακούφιζε από τά προσωπικά μας άγχη. Μπορεί νά μās έδνε μία δομή μέσα στην οποία νά «οργανώσουμε» ή νά ενσωματώσουμε περισσότερες γυναίκες, αλλά εξαιτίας της έλλειψης μās πολιτικής στρατηγικής, μπορεί νά δημιουργήσουμε μία Καρλική ειρηνία, όπου τή θέση της έδκτης παίρνει μία ανέλευση.

'Η έλλειψη πολιτικής ενεργητικότητας πού μās καταδιώνει άθέατη τά τελευταία χρόνια, λιγότερο στό γυναικείο κίνημα παρά στην άντρική άριστερά, έχει πιθανότατα άμεση σχέση μέ τήν αίσθηση προσωπικής μηδαμότητας, πού μās τυραννεί όλες και όλους. 'Αν δέν αντιμετωπίσουμε άμεσα αυτή τήν αίσθηση και δέν τήν μεταχειριστούμε μέ τήν ίδια σοβαρότητα πού σκεπτάμε τό βαρβαρικό του 'Αντί, ή παράλυση πού προκαλεί ή πρώτη θά μās έμποδίσει νά κάνουμε αποτελεσματικά αντίποινα γιά τό δεύτερο. 'Αντί νά άπειτούμε τήν αντικατάσταση των μικρών ομάδων μέ δομημένες μεγαλύτερες ομάδες, πρέπει νά ενθαρρύνουμε ή μία τήν άλλη νά αμειτάσουμε σέ μικρές ομάδες χωρίς ιεραρχικές δομές, πού αναγνωρίζουν και εκθειάζουν τήν αξία του άτομου. Οι φίλιες, περισσότερο από οποιαδήποτε είδους θεραπείες, ανακουφίζουν άμέσως τήν αίσθηση της προσωπικής μηδαμότητας — ή επανάσταση πρέπει νά οικοδομηθεί μέ θέση τό μοντέλο της φίλιας.

Τό πανταχού παρόν πρόβλημα πού αντιμετωπίζει ή Τζό Φρήμαν, τό πρόβλημα των έλλε, δέν λύνεται μέ τό σχηματικό δομών. 'Αντίθετα μέ τήν πεποίθηση ότι ή έλλειψη συγκεκριμένης δομής δ-

δηγεί σε ύπουλες, άδρατες δομές βασισμένες σε έλιτ, ή άπουσία συγκεκριμένης δομής σε μιá μικρή ομάδα βασισμένη στην άμεσάία εμπιστοσύνη, παλαιάει τόν έλιτισμό στο θεμελιώδες επίπεδο — τό επίπεδο της προσωπικής δυναμικής, στο όποιο τό άτομο πού αντίδράει στην άνοσφάλεια με επιθετική συμπεριφορά, δεσπάζει πάνω στο πρόσωπο πού ή άνοσφάλειά του τό κρατείε δουδ. Ή μικρή ομάδα, όπου υπάρχει προσωπική συμμετοχή τών ατόμων, μαθαίνει, πρώτα, νά αναγνωρίζει αυτές τίς διαφορές στο στυλ του κάθε ατόμου, και ύστερα νά τίς εκτιμάει και νά συζιδιάζεται μαζί τους' αντί νά προσπαθεί είτε νά άγνοήσει είτε νά ξεουδετερώσει τίς διαφορές στο προσωπικό στυλ, ή μικρή ομάδα, μαθαίνει νά τίς εκτιμάει και νά τίς αξιολογεί, εκσχύοντας έτσι την προσωπική δύναμη κάθε ατόμου. Δοσμένου ότι ή καθεμά/ένας από μιάς έχει κοινωνικοποιηθεί σε μιá κοινωνία όπου ό άταμικός ανταγωνισμός με κάθε άλλο άτομο είναι τρόπος ζωής, δέν πρόκειται νά εξαλείψουμε τό προσωπικό στυλ σάν έξουσία, παρά μόνο με τή συνεχή αναγνώριση αυτών τών διαφορών, και μαθαίνοντας νά άφήνουμε τίς διαφορές του προσωπικού στυλ νά συνυπάρχουν. Στο βαθμό πού δέν είμαστε ό έχθρός αλλά τά θέματα, πρέπει νά υποδοηθούμε αντί νά καταστρέφουμε ή μιá τήν άλλη. Τά καταστρεπτικά στοιχεία θά ύποχωρήσουν σιγά σιγά όσο γινόμεστε δυνατώτερες. Άλλά στο μεταξύ πρέπει νά φυλαγόμεστε από καταστάσεις πού ανταμοιβούν τό προσωπικό στυλ με έξουσία. Οι συνελείσεις προσφέρουν βραβεία σιούς πιδ επιθετικούς, ρητορικούς, παλαυταύχους, εύγλωττους (σχεδόν πάντα άντρες).

Ή αναλογιζόμενοι πόσο πολύ διασύρονται από δω κι από κεί τά διάφορα παράγωγα του δρου «Ήναρχισμός», έλάχιστοι άνθρωποι μέσα στις τάξεις της άριστερās, έχουν μελετήσει με κάποια σοβαρότητα τόν άναρχισμό. Για τούς ανθρώπους πού χαμαρώνουν για τόν κινισμό τους άπέναντι στα κοινωνικά ταμπού, έμεις στα σίγουρα έχουμε άπορροφηθεί από τά ταμπού ενάντια στον άναρχισμό. Όπως και ή μαλακία, ό άναρχισμός είναι κάτι πού μιάς έχουν μάθει νά τό φοβόμαστε, παράλογα και άνατόρητα, γιατί τό νά μήν τόν φοβόμαστε, μπορεί νά μιάς ώδηγήσει στο νά τόν διερευνήσουμε, νά τόν μάθουμε, και νά μιάς άρέσει. Για όποιον έχει ποτέ σκεφτεί ότι ή μαλακία πιθανόν νά προσφέρει περισσότερα καλά από τήν τρέλα, μιá μελέτη του άναρχισμού συνιστάται έξαιρετικά, ανατρέχοντας πίσω στην εποχή του Μάρξ, όταν ό Μπακούνιν ήταν ό πιδ ριζοσπαστικός σοσιαλιστής αντίπαλός του... ό πιδ ριζοσπαστικός, επειδή ήταν ένα πελώριο θήμα στη διαλεκτική πέρα από τόν Μάρξ, φέροντας εμπιστοσύνη στις ανθρώπινες άρετίες για τή σωτηρία της άνθρωπότητας.

Γιατί ή άριστερά έχει σχεδόν άγνοήσει τόν άναρχισμό; Ήως επειδή οι άναρχικοί ποτέ δέν διατήρησαν μιá επαναστατική νίκη.

Ο Μαρξισμός θριαμβεύσει, καθώς επίσης και ο καπιταλισμός. Τι άλλο αποδεικνύει αυτό, ή τί άλλο υπονοεί πέρα από το ότι ο νικημένος, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, ανήκει στην πλευρά μας; Οι Ρώσοι άναρχικοί αντιστάθηκαν σκληρά σ' αυτή την ίδια ρεβιζιονιστική τυραννία των Μπολσεβίκων, την οποία ή νέα άριστερά θά έφτανε να περιγελώσει με την άνασθησία δευτεροετών μπροστά στους πατέρες τους της παλιής άριστεράς, στη δεκαετία του '60. Είναι σίγουρο ότι ή παλιά γενιά των άριστερών Άμερικάνων ήταν τόσο στενοκέφαλη, ώστε να μή μπορεί να δει ότι ο καπιταλισμός ξαναγεννώταν στη Ρωσία; αλλά τό δράμα - λούκι, με τό όποιο έχουμε χαρτογραφήσει ένα μονοπάτι του Μαρξιστικού - Λενινιστικού δόγματος, είναι επίσης κάτι για τό όποιο δέν μπορούμε να περηφανευόμαστε.

Οι γυναίκες, βέβαια, έχουν όγει από τό λούκι νωρίτερα από πολλούς άντρες, γιατί βρεθήκαμε στα σκοτάδια, να όδηγούμαστε από τους τυφλούς άντρες της νέας άριστεράς, και χωριστήκαμε. Νοκοκυρά για την επανάσταση ή πόρνη για τό προλεταριάτο; Είναι εκπληκτικό τό πόσο γρήγορα αποκαταστάθηκε ή άναθεώρησή μας. Σε όλόκληρη τή χώρα άρχισαν να λειτουργούν ανεξάρτητες ομάδες γυναικών χωρίς τή δομή, τους άρχηγούς, και τους άλλους όπηρετές γενικών καθηρόντων της άντρικής άριστεράς, δημιουργώντας, ανεξάρτητα και ταυτόχρονα, οργανώσεις παρόμοιες με εκείνες των άναρχικών πολλών δεκαετιών και τόπων. Κι αυτό δέν είναι τυχαίο.

Τό στίλ, ή τόλμη της Έμμα Γκόλντμαν έχουν αποτελέσει πρότυπο μίμησης για πολλές γυναίκες που δέν θεωρούν τους εαυτούς τους άναρχικές... γιατί ή Έμμα είχε τόσο δίκιο. Λίγες γυναίκες έχουν τρομοκρατήσει τόσους πολλούς άντρες για τόσο μεγάλο διάστημα όσο ή Έμμα Γκόλντμαν. Φαίνεται λογικό να μελετήσουμε την Έμμα, όχι για να υποθετήσουμε κάθε σκέψη της, αλλά για να ανακαλύψουμε την πηγή της δύναμής της και της άγάπης της για τή ζωή. Και δέν είναι τυχαίο ότι ή αποκαλούμενη Κόκκινος Τρόμος, Έμμα, ήταν επίσης όπαδός του ελεύθερου έρωτα τον όποιο και εφάρμοξε αφήρησε θαρραλέα περισσότερο καπιταλιστικά δεσμά από όποιονδήποτε Μαρξιστή της εποχής της.

Κάθυ Λήβατ

(Black Rose, No 1, Φθινόπωρο 1974)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α'

Ἡ Τυραννία τῆς Ἀδομικότητας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αὐτὴ ἡ μπροσοῦρα γράφτηκε ἀπ' τὴ Τζό Φρημαν καὶ πρωτο-εκδόθηκε ἀπ' τὸ κίνημα γυναικείας ἀπελευθέρωσης στὶς Ε.Π.Α. στὴ 1970. Ἀναδημοσιεύτηκε στὸ Περιοδικὸ Κοινωνιολογίας τοῦ Μπέρκλεϋ, κι ὕστερα κυκλοφόρησε σὰ μπροσοῦρα ἀπ' τὴν Ἀγκιτιπρόπ στὴ 1972. Τὶ νόημα ἔχει τότε ἡ ἐπανεκδόσή της;

Νιώθουμε ἐπὶ αὐτὴ ἡ μπροσοῦρα εἶναι πραγματικὰ καλὴ — ἐπισημαίνει τὰ ὅρια τῆς «ἀδομικότητας» μ' ἕνα ἐλόγετο εὐθὺ κι ἀπείριτο τρόπο. Εἶναι χρήσιμη ὄχι μόνον γιὰ τὶς ἐμάδες τοῦ κινήματος γυναικείας ἀπελευθέρωσης, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλες τὶς λεγόμενες ἐμάδες «χωρὶς ἡγεσία», ὅπως οἱ ἐνώσεις ἐνοικιαστῶν, οἱ ἐμάδες γιὰ τὰ δικαιώματα τῶν φυλακισμένων, οἱ ἐμάδες οἰκολογικῆς δράσης, οἱ ἐμάδες τῶν σκουῶτερ* καὶ πολλὰ ἄλλα τοπικὰ παραδείγματα.

Ἡ ἀρχικὴ μας σκέψη ἦταν νὰ φθάσει αὐτὴ ἡ μπροσοῦρα αὐτοῦσια στὴ χέ-ρια σου τὸ δυνατό περισσότερων ἀνθρώπων, προστιθεμένης μόνον μιᾶς σύντομης εἰσαγωγῆς ποὺ νὰ τὴ συνδέει μὲ τὴν κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ στὴν Ἀγγλία. Ὑστερα ἀρχίσαμε νὰ ἐλέγουμε τὰ ὅρια αὐτῆς τῆς μπροσοῦρας. Ὑπάρχουν δύο βασικὰ μειονεκτήματα. Πρῶτον, ἡ μπροσοῦρα ἀναφέρεται οὐσιαστικὰ μὲν οὐ στὴν ὀργάνωση* δὲ δείχνει καθαρὰ τὴν ἐνταξὴ τῆς ὀργάνωσης μιᾶς ἐμάδας μέσα στὴ πλαίσια τῆς πλατύτερης πολιτικῆς τῆς θεωρίας καὶ συνακόλουθα, τῆς πρακτικῆς τῆς λειτουργίας. Ἡ ἀμοιβαία ἀλληλεπίδραση ἀνάμεσα στὴ θεωρία, τὴν πρακτικὴ καὶ τὴν ὀργανωτικὴ μορφή εἶναι τόσο ἰσχυρὴ, ποὺ

* Σ.τ.Ε. SQUATTER: Ἐκεῖνος ποὺ ἐγκαθίσταται παράνομα σὲ ἐγκαταλειμμένα οἰκίτια ἢ χωράφια, πληρώνοντας, μερικές φορές, ἕνα συμβολικὸ ποσό.

είναι αδύνατο να συζητήσεις για κάθε μία απ' αυτές ξεχωριστά. Ή αποδιοργάνωση του γυναικείου κινήματος, κι άλλων ομάδων, ο' αλήτη τη χώρα, προέρχεται από μία άρχικη έλλειψη ανάλυσης της κοινωνίας ή ενός ρεαλιστικού όραματος για το μέλλον. Ή συνακόλουθη έλλειψη οργάνωσης τείνει τότε να έμποδίζει την ανάπτυξη μιας ανάλυσης και τη μετάφρασή της σε συγκεκριμένη δουλειά. Δεύτερον, η προσοχή δεν κριτικάει έξισου έκτακταμένα την άλλη πλευρά του νομίσματος της άδομικότητας — τις παραρχικές μορφές οργάνωσης και τη θεωρία και την πρακτική που τις συνοδεύει π.χ. τις Λεβινιστικές ομάδες, τα τωρινά Έργατικά Συνδικάτα τα δημοτικά συμβούλια κλπ.

Αποφασίσαμε να γράψουμε μία εισαγωγή που να καλύπτει αυτές τις δυο παραλείψεις. Αφού την έπεξεργαστήκαμε για κάμποσο καιρό, άρχισαμε να συνειδητοποιήσουμε ότι η δεύτερη απ' αυτές τις παραλείψεις θα χρειαζόταν από μόνη της τουλάχιστον άλλη μία προσοχή, κι ότι η τελευταία δύσκολα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν εισαγωγή στη προσοχή της Τζό Φρημαν! Έτσι αποφασίσαμε να εκδώσουμε τη προσοχή της Τζό, με μία σύντομη εισαγωγή, που να τη συνδέει με την έμπειρία μας απ' το Βρετανικό Κίνημα Γυναικείας Απελευθέρωσης, σόν αλήτη τη σημείωση που έξηγει ότι αντίλαμβανόμαστε τα όρια της προσοχής της κι ένα συμπλήρωμα στο τέλος.

Άναρχική Έργατική Ένωση (KINGSTON)

Τό Βρετανικό Κίνημα Γυναικείας Απελευθέρωσης

Τό ξεκίνημα του γυναικείου κινήματος στή Βρετανία χρονολογείται γύρω στα 1968. Είναι δύσκολο να γίνει ένας πιά άκριθής προσδιορισμός, γιατί έμφανίστηκαν τοπικές ομάδες με διαφορετικές προσεγγίσεις και ιδέες, απ' τις όποιες άλλες ήταν αποκλειστικά γυναικείες κι άλλες μικτές. Ένα κίνημα με άνόπαρκτη συνοχή. Στο διάστημα αυτό έμφανίστηκαν πολλές ομάδες και χαρακτηρίστηκαν σταδιακά απ' τα μέσα μαζικής επικοινωνίας σαν ομάδες για τη γυναικεία απελευθέρωση. Άλλά, αναπτυσόμενες ξεχωριστά, άκολούθησαν τελείως διαφορετικούς δρόμους κι οδήγησαν στην τωρινή κατάσταση, όπου τό γυναικείο κίνημα άποτελεί ένα κίνημα - όμπρέλλα, καλύπτοντας ιδέες τόσο άνταγωνιστικές όσο ο ριζοσπαστικός φεμινισμός, ο φιλελευθερισμός κι ο σοσιαλισμός. Οι ριζοσπαστικές φεμινίστριες πιστεύουν ότι η θεμελιακή πηγή καταπίεσης είναι τό γεγονός ότι η κοινωνία έξουσιάζεται απ' τους άντρες κι ότι παλεύοντας σά γυναίκες, ενάντια στην άρσενική κυριαρχία, θα καταστρέψουν ταυτόχρονα τόν καπιταλισμό. Οι σοσιαλίστριες πιστεύουν ότι η καταστροφή του καπιταλισμού κι η άντικατάστασή του από μία κοινωνία άρσισμένη στη συλλογική ιδιοκτησία κι έργασία, πρέπει να πραγματοποιηθεί από όλες τις έκμεταλλευόμενες ομάδες της κοινωνίας, που άγωνιστούν από κοινού ενάντια σέ κάθε πλευρά της καπιταλιστικής κοινωνίας

π.χ. τήν παρηνική οικογένεια, τίς άνισες άμοιβές κλπ. Οί φιλελεύθερες πιστεύουν σέ περιορισμένες άλλαγές τής τωρινής κοινωνίας και δέν έχουν κανένα επαναστατικό όραμα γιά τό μέλλον. Μόλο πού αϋτές οί 3 τίοσις είναι πολύ συγκεκριμένες, τά πλαίσιά τους είναι άκαθόριστα, γιατί δέν υπάρχει καμιά όσμη πού νά βοθηήσει στό νά ξεκαθαριστούν, νά γίνουν άποδεκτές ή ν' άπορριφτούν ή ν' άναπτυχτούν και νά εφαρμοστούν.

Προκειμένου νά δείξουμε πού μπορεί νά όδηγήσει ή έλλειψη όργάνωσης, θά δώσουμε ένα παράδειγμα άπ' τό δικό μας κίνημα. Τό Μάρτη τοσ 1971 έγινε στό Λονδίνο μιá διαδήλωση έπ' ευκαιρία τοσ διεθνούς έορτασμοσ τής Μέρας τής Γυναίκας (6 Μάρτη). Διάφορες ομάδες τοσ Λονδίνου κατασκευάσαν άφίσις πού χρειάζονταν γι' αϋτή τή διαδήλωση. Σ' αϋτές τίς άφίσις ήταν γραμμένα τά 4 αίτήματα τοσ κινήματος, πάνω στό όποια είχαν συμφωνήσει οί διάφορες ομάδες πού είχαν πάρει μέρος στό πρώτο έθνικό συνέδριο, ένα χρόνο νωρίτερα. Αϋτά τά αίτήματα ήταν: ίσος άμοιβός, ίσοτιμία στόν εκπαιδευση και στό δουλειά, παιδικόι σταθμοί πού νά λειτουργούν σέ 24ωρη βάση, κι έλευθερία τών έκτρώσεων και τής χρήσης άντισυλληπτικών μέσων. Μόλο πού προσχώρησαν στό κίνημα πολλές γυναίκες, μιετά άπ' αϋτή τή μικρή συνέλευση, έξαιτίας τής έλλειψής μιás έθνικής επικοινωνίας ανάμεσα στις συνελύσεις, έλάχιστες μπορούσαν νά καταλάβουν τί σημαίνουν πραγματικά αϋτά τά συνθήματα. Αϋτό είναι άπλώς ένα άπ' τά πολλά σχετικά παραδείγματα όπου ο άποτελεσματικός έθνικός συντονισμός θ' άντικατόπτριζε τίς συλλογικές άπόψεις τοσ κινήματος κι ή έλλειψη του επέτρεφε σέ άνέπιστες ήγετικές ομάδες (συνειδητά ή άσυνειδητα) νά έχουν βυσανάλογη έπίρροή. Δέν όπάρχει τρόπος γιά νά άποτραπει αϋτό, όπως έχουν τά πράγματα.

Τά 4 αίτήματα έχουν από τότε έγκαταλειφτεί, αλλά δέν τά έχει άντικαταστήσει τίποτα συγκεκριμένο. Ή τελευταία έθνική συνέλευση, πού έγινε τό Νοέμβριο τοσ 1972, ένώ είχε όργανωθεί πολύ καλά, άναφορικά μέ τή διατροφή και τό ζήτημα τοσ όπνου, δέν πέτυχε τίποτα άναφορικά μέ τήν έθνική όργάνωση κι άνάλυση: οί ομάδες έξακολουθοσν νά 'ναι άπομονωμένες κι άναποτελεσματικές όπως ήταν πάντα. Τώρα δέ διαθέτουμε τίποτα, όστε καν συνθήματα πού νά μιá ένώνουν.

Είναι πιθανό ν' αλλάξουν τά πράγματα; Αϋτό εξαρτάται άπ' τίς ίδιες τίς γυναίκες — άν επιθυμούμε νά 'μαστε μέλη ενός ίκανοσ κινήματος, πού νά μπορεί νά έργαστεί γιά νά πραγματοποιήσει συγκεκριμένες άλλαγές, τότε οί γυναίκες πρέπει νά διαδάουν αϋτή τή μιπροσούρα, νά τή συσχετίσουν μέ τίς τοπικές τους ομάδες και νά έργαστοσν γιά νά τίς αλλάξουν. Πάνω άπ' όλα, πρέπει νά συνειδητοποιήσουμε ότι μέχρι νά τό κάνουμε, τό γυναικείο κίνημα θά παραμείνει έξίσου άναποτελεσματικό πολιτικά, όσο είναι σήμερα.

ΟΕΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΟΥ LEEDS.

(Όργάνωση Έπαναστατών Άνδρικών)

Η ΤΥΡΑΝΝΙΑ ΤΗΣ ΑΔΟΜΙΚΟΤΗΤΑΣ

Στη διάρκεια των χρόνων που διαμορφωνόταν το κίνημα γυναικείας απελευθέρωσης, μιά μεγάλη έμφραση είχε δοθεί σ' εκείνο που ονομάζουμε ομάδα χωρίς ήγεςία, χωρίς δομή, σαν τή κύρια, άν δχι τή μοναδική, οργανωτική μορφή του κινήματος. Πιγρή αυτής τής ιδέας ήταν μιά φυσική αντίδραση ενάντια στην υπερβατημένη κοινωνία που μέσα της βρεθήκαμε, στη δυνατότητα έλέγχου που αναπόφευκτα αυτή πρόσφερε σέ άλλους πάνω στη ζωή μας, και τό συνεχιζόμενο έλιτισμό των άριστερών κι άλλων παρόμοιων ομάδων, ανάμεσα σέ κείνους που υποτίθεται ότι πολέμου άν τήν υπερδδ-μηση.

Η ιδέα τής «άδομικότητας», όμως, παύοντας ν' αποτελεί μιά ύγιη αντίδραση σ' αυτές τές τάσεις, έχει καταλήξει: νά γίνει αυτοσκοπός. Αυτή ή ιδέα έχει εξεταστεί τόσο λίγο όσο ό δρος έχει παραχρησιμοποιηθεί, αλλά έχει γίνει αόρατικό κι αναμφισβήτητο μέρος τής ιδεολογίας του γυναικείου κινήματος. Για τήν πρώτη άνάπτυξη του κινήματος αυτό δέν είχε και μεγάλη σημασία. Καθόρισε από νωρίς τό βασικό του στόχο και τή βασική του μέθοδο, τή σ υ ν ε ι - δ η τ ο π ο ί η σ η, κι ή «άδομική ομάδα κρούσης» ύπηρεξε ένα θαυμάσιο μέσο για τήν επίτευξη αυτού του στόχου. Η χαλαρή κι άνεπισημη ύφή της, ενθάρρυνε τή συμμετοχή στη συζήτηση κι ή συχνά ευχάριστη ατμόσφαιρα ύποβοηθούσε τήν προσωπική έπαφή και γνωριμία. Τό άν αυτές οι ομάδες δέν είχαν κανένα άλλο, πδ συγκριμένο, αποτέλεσμα, δέν είχε και τόσο σημασία, γιατί ό σκοπός τους περιόριζταν μόνο σ' αυτή τήν προσωπική γνωριμία.

Τά βασικά προβλήματα εμφάνιστηκαν μόνον όταν οι ξεχωρι-στές ομάδες κρούσης εξάντλησαν τά καλά τής συνειδητοποίησης κι αποφάσισαν ότι ήθελαν νά κάνουν κάτι πιο συγκεκριμένο. Σ' αυτό τό σημείο συνήθως βρίσκανε δυσκολίες, γιατί οι περισσότερες ομάδες ήταν απρόθυμες ν' αλλάξουν τή δομή τους, όταν έλλαζαν τά καθήκοντά τους. Οι γυναίκες είχαν αποδεχτεί πλήρως τήν ιδέα τής «άδομικότητας», δίχως νά συνειδητοποιήσουν τά έρια τής γνησιοποίησης της. Προσπαθούσαν νά χρησιμοποιήσουν τήν ομάδα «χωρίς

δομή» και την ανεπίσημη επαφή, για σκοπούς που ήταν ακατάλληλες, κινούμενες απ' την τυρλή πίστη ότι οποιαδήποτε άλλο μέσο δεν μπορούσε παρά να 'ναι καταπιεστικό.

Αν τό κίνημα πρόκειται να προχωρήσει πέρα απ' αυτά τά στοιχειώδη στάδια ανάπτυξης, θά πρέπει: ν' απαλλαγεί από μερικές προκαταλήψεις του για την εργάνωση και τή δομή. Δέν υπάρχει τίποτα έμφυτο κακό και στά δύο. Μπορεί να γίνει, και συχνά γίνεται κατάχρηση και των δύο, αλλά τό να τ' απορρίψουμε απλά και μόνο επειδή χρησιμοποιούνται κακά, είναι σά ν' αρνούμαστε στους έαυτούς μας τά απαραίτητα εργαλεία για ν' αναπτυχθούμε παραπέρα. Χρειάζεται να καταλάβουμε γιατί δέ λειτουργεί ή «άδομηκότητα».

Επίσημες κι ανεπίσημες δομές

Αντίθετα μ' αυτό που θά θέλαμε να πιστεύουμε, δέν υπάρχει κάτι τέτοιο όπως μιά ομάδα «χωρίς δομή». Άνθρωποι που για κάποιο χρονικό διάστημα ενώνονται επιδιώκοντας κάποιο στόχο, σχηματίζουν αναπόφευκτα μιά ομάδα, που ανεξάρτητα απ' τή φύση της, θ' αποκτήσει οπωσδήποτε μιά δομή. Αυτή ή δομή μπορεί να 'ναι εύκαμπτη, μπορεί να μεταβάλλεται με τό πάροδο του χρόνου, μπορεί να καταναίει εξέισυ ή όχι τά καθήκοντα, τήν εξουσία, και τούς πόρους, ανάμεσα στά μέλη της ομάδας. Άλλά θά σχηματιστεί ανεξάρτητα απ' τίς Ικανότητες, τίς προσωπικότητες και τίς προθέσεις των ανθρώπων που συμμετέχουν. Τό ίδιο ακριβώς τό γεγονός ότι εμείς τε άποια με διαφορετικά χαρακτηριστικά, προδιαθέσεις κι όπόβαθρα, κάνε αυτό τό γεγονός αναπόφευκτο. Μόνον αν άρνηθούμε να έχουμε οποιαδήποτε σχέση ή άλληλεπίδραση, θά μπορούσαμε να πληγάζουμε τήν «άδομηκότητα», αλλά αυτό αντίκειται στη φύση μας ανθρώπινης ομάδας.

Αυτό σημαίνει ότι τό ν' αγωνίζεσαι να φτιάξεις μιά ομάδα «χωρίς δομή», είναι εξέισυ χρονομιο κι άπατηλό, με τό ν' αποβλέπεις σ' ένα «άντικειμενικό» ρεπορτάζ, σέ μιά κοινωνική ή επιστήμη που δέ θά 'ναι φορτισμένη Ιδεολογικά ή σέ μιά «ελεύθερη» οικονομία. Μιά ομάδα που κάνει ότι θέλει είναι τόσο ρεαλιστική όσο και μιά κοινωνία που κάνει ότι θέλει· ή Ιδέα αυτή χρησιμεύει σάν πρόφαση στους Ισχυρούς ή τούς τυχερούς, προσιεμένου να εγκαθιδρυσουν μιάν άναμφισβήτητη ήγεμονία πάνω στους άλλους. Αυτή ή ήγεμονία μπορεί εύκολα να εγκαθιδρυθεί, γιατί ή Ιδέα της «άδομηκότητας» δέν έμποδίζει τό σχηματισμό ανεπίσημων δομών, αλλά μόνο επίσημων. Παράδοξα, ή φιλοσοφία του οικονομικού φιλελευθερισμού δέν

εμπόδισε τους οικονομικά ισχυρούς να εγχαθιδρύσουν τον Ελεγχό τους πάνω στους μισθούς, τις τιμές και τη διανομή των αγαθών· απλώς εμπόδισε την κυβέρνηση να τό κάνει η ίδια. "Ετσι η «αδσμικότητα» γίνεται ένας τρόπος συγκάλυψης της δύναμης και μέσα στα πλαίσια του γυναικείου κινήματος, εκείνες που συνηγορούν συνήθως υπέρ αυτής είναι οι πιο δυνατές (ανεξάρτητα απ' τό αν έχουν ή όχι συνείδηση της δύναμής τους). Οι κανόνες για τόν τρόπο που παρνοονται οι αποφάσεις είναι γνωστοί μόνο σε μερικές κι ή επίγνωση της δύναμης περιορίζεται σε κείνες που ξέρουν τους κανόνες, στο βαθμό που ή δομή της ομάδας είναι ανεπίσημη. Κείνες που δέν ξέρουν τους κανόνες και δέν έχουν επιλεγεί να μιηθούν σ' αυτούς, πρέπει να παραμείνουν συγχυσιμένες, ή να υποφέρουν από άπατηλές ψευδαισθήσεις ότι συμβαίνει κάτι για τό οποίο δέν είναι άρκετά ενημερωμένες.

Γιά να έχει κάποια την εύκαιρία να γίνει μέλος μιας δοσμένης ομάδας και να πάρνει μέρος στις δραστηριότητες της, ή δομή θά πρέπει να 'ναι σαφής, κι έχει να υπονοείται. Οι κανόνες που καθορίζουν τόν τρόπο λήψης αποφάσεων πρέπει να 'ναι προσιτοί σε όλες, κι αυτό μπορεί να γίνει μόνο αν πάρουν μια συγκεκριμένη μορφή. Αυτό δέ σημαίνει ότι ή επιστημοποίηση της δομής μιας ομάδας θά καταστρέψει την ανεπίσημη μορφή της. Συνήθως δέ συμβαίνει αυτό. 'Εμποδίζει όμως την ανεπίσημη μορφή να έχει τόν κυρίαρχο Ελεγχο, και προσφέρει μερικά μέσα για να χτυπηθεί. 'Η «αδσμικότητα» είναι οργανωτικά αδύνατη. Δέν μπορούμε ν' αποφασίσουμε αν θά έχουμε μια δομημένη ομάδα, ή μια ομάδα χωρίς δομή· αλλά μόνο για τό αν ή δομή της θά 'ναι έπισημη. 'Επομένως, ό όρος «αδσμικότητα», δέ θά ξαναχρησιμοποιηθεί παρά μόνο στο βαθμό που αναφέρεται στην ιδέα που αντιπροσωπεύει. 'Η λέξη ά ν ο ρ γ ά ν ω τ η θά αναφέρεται σ' εκείνες τις ομάδες που δέν έχουν δομηθεί συγκεκριμένα, μ' έναν δομημένο τρόπο, ενώ ή λέξη ό ρ γ α ν ω μ έ ν η σ' εκείνες που έχουν. Μια οργανωμένη ομάδα έχει πάντα μια έπισημη δομή, αλλά μπορεί να 'χει και μια ανεπίσημη. Μια άνοργανωτη ομάδα έχει πάντα μια άνεπισημη ή κρυφή δομή. Αυτή ακριβώς ή ανεπίσημη δομή είναι κείνη που σχηματίζει τη βάση για τις διάφορες έλιτ, ιδιαίτερα στις άνοργανωτες ομάδες.

Ή φύση του έλιτισμού

'Η λέξη «'Ελιτισμός» είναι ίσως εκείνη που έχει υποστεί τη μεγαλύτερη κατάχρηση μέσα στα πλαίσια του κινήματος γυναικείας απελευθέρωσης. Χρησιμοποιείται τόσο συχνά, και για τους

Γόσιους λόγους, όπως η λέξη «μειριοπαθής» στη δεκαετία του '50. Ποτέ δε χρησιμοποιείται σωστά. Μέσα στο κίνημα, αναφέρεται συνήθως σε άτομα, παρόλο που τα προσωπικά χαρακτηριστικά κι οι δραστηριότητές τους μπορεί να διαφέρουν κατά πολύ. "Ένα άτομο, σόν άτομο, δέν μπορεί νά 'ναι ποτέ «έλιτ», γιατί ή μόνη γνωστή εφαρμογή τού όρου είναι σέ ομάδες. Κανένα άτομο, όσο γνωστό κι 'ναι είναι τό «ποιόν» του, δέν μπορεί ποτέ νά είναι «έλιτ».

Μέ τή σωστή της έννοια, ή έλιτ αναφέρεται σέ μιá μικρή ομάδα ανθρώπων που έλέγχουν μιá μεγαλύτερη ομάδα της οποίας είναι μέρος, συνήθως χωρίς νά 'χει άμση εϋθύνη γιά κείνη τή μεγαλύτερη ομάδα, και συχνά χωρίς ή τελευταία νά τό ξέρει ή νά συμφωνεί. "Ένα άτομο γίνεται έλιτιστής, μέ τό νά παίρνει μέρος ή νά υποστηρίζει τήν κυριαρχία μιás τέτοιας ομάδας, ανεξάρτητα άπ' τό 'ναι αυτό τό άτομο είναι γνωστό ή έντελώς άγνωστο. Τό νά 'ναι κάποιος πασίγνωστος δέ σημαίνει πώς είναι και έλιτιστής. Οι πιό θπουλες έλιτ αποτελούνται συνήθως από ανθρώπους που είναι τελείως άγνωστοι σόν πολύ κόσμο. Οι έξυπνοι έλιτιστές είναι συνήθως άρκετά εύφρεις ώστε ν' άπορύγουν νά γίνουν πολύ γνωστοί. "Όταν γίνονται γνωστοί, προσελκύουν τήν προσοχή, κι ή μίστσα που κρύβει τή δύναμή τους κινδυνεύει νά πάσει.

Τό ότι οι έλιτ είναι άνεπίσημες δέ σημαίνει ότι είναι κι άρατες. Σέ οποιαδήποτε συγκέντρωση μιás μικρής ομάδας, κάποιος που τό μάτι του κίβει και τ' αυτό του πιάνει, μπορεί νά ξεχωρίσει ποιός επηρεάζει ποιόν. Τά μέλη μιás φιλικής ομάδας θά συνδεθούν περισσότερο μεταξύ τους, παρά μέ άλλους ανθρώπους. Άκούει μέ μεγαλύτερη προσοχή και δικτύπτουν λιγότερο. Έπιαναλαιδιάνουν τό καθένα τίς άπόψεις τού άλλου και ύπογορωδν φιλικά. "Έχουν τήν τάση ν' άγνωσν τους «άπέξω» ή ν' άρπάζονται μαζί τους. "Η έγκριση των «άπέξω» δέν είναι άπαραίτητη γιά τή λήψη μιás άπόφασης, είναι όμως άπαραίτητο οι «άπέξω» νά τά 'χουν καλά μέ τους «μέσα». Βέβαια, οι διαχωριστικές γραμμές δέν είναι τόσο ξεκάθαρες όσο τίς χάραξα.

Πρόκειται γιά άπογοιώσεις άλληλεπίδρασης, κι όχι γιά προδιαγραφές. "Αλλά γίνονται αισθητές και φέρνουν άποτέλεσμα. "Απ' τή στιγμή που κάποιος ξέρει τίος τή βοήθεια χρειάζεται γιά νά «έλέγξει» πριν νά παρθεί μιá άπόφαση, και τίος ή έγκριση αποτελεί σφραγίδα άποδοχής, γνωρίζει καλά ποιός κινεί τά νήματα.

Οι έλιτ δέν είναι συνωμοσίες. Σπάνια σχηματίζεται μιá μικρή ομάδα ανθρώπων και προσπαθεί νά επιβληθεί σέ μιá μεγαλύτερη ομάδα, γιά τούς δικούς της σκοπούς. Οι έλιτ δέν είναι τίποτα παραπάνω και τίποτα λιγότερο από ομάδες φίλων που τυχαίνει, επίσης, νά συμμετέχουν στίς ίδιες πολιτικές δραστηριότητες. Πιθανότατα θά συνέχιζαν τή φιλία τους, ανεξάρτητα άπ' τό 'ναι ή όχι συμμετείχα.

σέ πολιτικές δραστηριότητες, και πιθανότατα θά συμμετείχαν σέ πολιτικές δραστηριότητες, ανεξάρτητα απ' τό αν ή εχει συνέχιζαν τή φιλία τους. Ή σύμπτωση αὐτῶν τῶν δυῶ φαινομένων εἶναι κείνη πού δημιουργεῖ ἐλίτ σέ ὁποιαδήποτε ἐμάδα και κάνει τόσο δύσκολη τή διάλυσή τους.

Αὐτές οἱ φιλικές ἐμάδες λειτουργοῦν σά δίχτυα ἐπικοινωνίας, ἔξω απ' τά πλαίσια ὁποιοῦνδήποτε κανονικῶν καναλιῶν μιᾶς ἐπικοινωνίας, πού μπορεί νά 'χε δημιουργήσει κάποια ἐμάδα. Ἄν δέν ἔχουν δημιουργηθεῖ τέτοια κανάλια, τότε λειτουργοῦν σάν τά μ ὀ ν α δίχτυα ἐπικοινωνίας. Οἱ ἄνθρωποι πού εἶναι ἀναμυρμένα σ' αὐτά τά δίχτυα ἔχουν μεγαλύτερη δύναμη μέσα στήν ἐμάδα απ' ἐπὶ ἐκεῖνοι πού δέν εἶναι, ἐπειδή ὄντας φίλοι, ἔχουν συνήθως τίς ἴδιες ἀξίες και προαναπολιτισμούς κι ἐπειδή συζητοῦνε μεταξύ τους και συμβουλευοῦνται ὁ ένας τόν ἄλλο, ὅταν πρέπει νά παρθοῦν κοινές ἀποφάσεις. Καί ὅσῳ ἰσχυρῶς ὑπάρχει ἐμάδα πού νά μή διαμορφώνη κάποια ἀνεπίσημα δίχτυα ἐπικοινωνίας, διαμέσου τῶν φίλων πού δημιουργοῦνται μέσα στοῦς κόλπους της.

Μερικές ἐμάδες, ἀνάλογα μέ τό μέγεθός τους, μπορεί νά ἔχουν περισσότερα ἀπό ἕνα τέτοια ἀνεπίσημα δίχτυα ἐπικοινωνίας. Τά δίχτυα αὐτά μπορεί ἀκόμα και νά συμπέτουν. Ὅταν ὑπάρχει μόνο ἕνα τέτοιο δίχτυο, τότε ἀποτελεῖ τήν ἐλίτ μιᾶς κατά τ' ἄλλα ἰσχυρῶντες ἐμάδας, ἀνεξάρτητα απ' τό αν αὐτό πού συμμετεῖχουν θέλουν νά εἶναι ἐλιτιστές ή όχι. Ἄν εἶναι τό μόνο τέτοιο δίχτυο μέσα σέ μιᾶ ὀργανωμένη ἐμάδα, μπορεί νά 'ναι ή νά μήν εἶναι ἐλίτ, ἀνάλογα μέ τή σύνθεση και τή φύση τῆς ἐπίσημης δομῆς της. Ἄν ὑπάρχουν δυῶ ή περισσότερα τέτοια δίχτυα φίλων, μπορεί νά συναγωνίζονται γιά τό πού θά ἐπιβληθεῖ μέσα στήν ἐμάδα, σχηματίζοντας ἔτσι φράξιες, ή μπορεί ἕνα απ' αὐτά νά ἐγκαταλείψει θεληματικά τόν ἀνταγωνισμό, ἀφήνοντας τό ἄλλο ή τά ἄλλα νά 'ναι ή ἐλίτ. Συχνά αὐτή εἶναι ή πιό ὀρθή κατάσταση. Τά ἄλλα μέλη εἶναι σέ θέση νά κάνουν τό διατηρητή ἀνάμεσα στοῦς δυῶ ἰσχυροῦστές και μποροῦν ἔτσι νά προβάλλουν ἀξιώσεις πάνω στήν ἐμάδα, στήν ὅποια προσωρινά ὀπακοῦν.

Ἄφοῦ οἱ ἐμάδες τοῦ κινήματος δέν ἔχουν πάρε συγκεκριμένες ἀποφάσεις ἀναφορικά μέ τό πούσ ὀ ἄσκει ἔξωσά μέσα σ' αὐτές, χρησιμοποιοῦνται πολλά διαφορετικά κριτήρια, σ' ὀλη τή χώρα... Καθώς τό κίνημα ἔχει ἀλλάξει μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου, ὁ γάμος ἔχει πάψει ν' ἀποτελεῖ ἕνα καθολικό κριτήριο ἀποτελεσματικῆς συμμετοχῆς, μολονότι ὀλες οἱ ἀνεπίσημες ἐλίτ ἐξακολουθοῦν νά καθιερωῦν κριτήρια, σύμφωνα μέ τά ὀποια μποροῦν νά γίνουν μέλη μόνο γυναίκες πού διαθέτουν ὀρισμένα ὀλικά ή προσωπικά χαρακτηριστικά. Αὐτά τά κριτήρια περιλαμβάνουν συχνά: τό νά προ῀φρασαι κάποια απ' τή μεσαία τάξη (παρόλη τή ρητορική γύρω απ'

τις σχέσεις με την εργατική τάξη), τό νά 'ναι παντρεμένη, τό νά 'ναι ανύπαντρη αλλά νά συζεί με κάποιον, τό νά 'ναι ή νά προσποιείται πώς είναι λεσβία, τό νά 'ναι μεταξύ 20 και 30 χρονών, τό νά 'χει τελειώσει ή τουλάχιστον νά 'χει παρακολουθήσει κάποια σχολή, τό νά 'χιπιτζει, τό νά μή χιπιτζει, τό ν' ακολουθεί κάποια πολιτική γραμμή ή νά ταυτίζεται με τούς «ριζοσπαστικούς», νά 'χει δριζιένα «θηλυκά» χαρακτηριστικά στην προσωπικότητά της όπως π.χ. τό νά 'ναι «ευχάριστη», νά ντύνεται σωστά (είτε με τό παραδοσιακό, ή με τό αντιπαραδοσιακό στυλ) κλπ. Υπάρχουν, επίσης, μερικά χαρακτηριστικά πού σχεδόν πάντα χαρακτηρίζουν κάποια σάν «παρέκκλιση» (άπ' τό πρότυπο) και πού δέ θά 'πρεπε ο άλλος νά έχουν σχέσεις μαζί της. Αύτά συμπεριλαμβάνουν: τό νά είναι κάποια πολύ προχωρημένης ηλικίας, τό νά εργάζεται κοινωνικά (ειδικά, αν είναι άρρωστη ή ενεργητικά σέ μία «καρέρα»), τό νά μήν είναι «ευχάριστη», και τό νά 'ναι άπροσέλυτα μοναχή (δηλαδή, ούτε ενεργά έτεροφυλόφιλη, ούτε δημοφύλιη).

Θά μπορούσαν νά συμπεριληφθούν κι άλλα κριτήρια, αλλά τό θέμα τους είναι κοινό. Ο! χαρακτηριστικές προσηυθέσεις γιά τή συμμετοχή κάποιος στίς άνεπίσμηες έλίτ τού κίνηματος και, συνακόλουθα, γιά νά άσκήσει εξουσία, σχετίζονται με τό κοινωνικό περιβάλλον άπ' τό οποίο προέρχεται, τήν προσωπικότητά της, ή τόν καταμερισμό τού χρόνου της. Δέν περιλαμβάνουν τήν ικανότητά της, τήν άρρωσή της στό φεμινισμό, τά χαρίσματά της ή τήν έδωδεχόμενη προσφορά της στό κίνημα. Τά πρώτα είναι κριτήρια πού βάζει κάποιος γιά ν' άπορραίσει ποιό θά 'ναι ο φίλος του. Τά δεύτερα είναι κριτήρια πού βάζει κάθε κίνημα ή εργάνωση, αν πρόκειται νά είναι πολιτικά άποτελεσματική.

...Μολοντά αύτή ή διχοτόμηση τής διαδικασίας σχηματισμού έλίτ μέσα στίς μικρές ομάδες είχε άπορασιτική σημασία προσωπικά, δέν έγινε πιστεύοντας ότι αυτές ο άνεπίσμηες δομές είναι άναπόφευκτα κακές, αλλά άπλώς ότι είναι άναπόφευκτες. "Όλες ο ομάδες δημιουργούν άνεπίσμηες δομές εξαιτίας τών άλληλεπιδράσεων ανάμεσα στά μέλη. Αύτές ο άνεπίσμηες δομές μπορούν νά κάνουν πολύ χρήσιμα πράγματα. Άλλά μόνο ο άνοργάνωτες ομάδες κυβερνιούνται άποκλειρωτικά άπ' αυτές. "Όταν ο άνεπίσμηες ομάδες συνδυάζονται μ' ένα μύθο «έδαμκότηας», τότε δέν μπορεί νά γίνει καμιά προσπάθεια νά μπουνι δρια στή χρήση τής εξουσίας, πού παίρνει μιά ιδιότροπη μορφή.

Αυτό έχει δύο δυνατικά άρνητικές συνέπειες πού πρέπει νά ξερούμε. Ή πρώτη είναι ότι ή άνεπίσμηη δομή τής λήψης άπορασεων θά 'ναι σά μιά (γυναίκα) άδελφότητα: μιά δομή έπου ο γυναίκες άκούνε άλλες έπειδή τούς άρέσουν, κι έχει έπειδή λένε σημαντικά πράγματα. Στο μέτρο πού τό κίνημα δέν κάνει σημαν-

τικά πράγματα, αυτό δεν πειράζει και τόσο. 'Αλλά για να μην καθηλωθεί η ανάπτυξη του σ' αυτό το προκαταρκτικό στάδιο, αυτή η τάση θα πρέπει ν' αλλάξει. 'Η δεύτερη είναι ότι οι ανεπίσημες δομές δεν έχουν καμιά υποχρέωση να 'ναι υπεύθυνες απέναντι στην ομάδα γενικά. Την εξουσία τους δεν τους την έδωσε κανείς, κι επομένως κανείς δεν μπορεί να τους την πάρει πίσω. 'Η έπιρροή τους δε βασίζεται σ' αυτό που κάνουν για την ομάδα, επομένως δεν μπορούν να επηρεαστούν άμεσα απ' αυτήν. Αυτό δε σημαίνει αναγκαστικά ότι οι ανεπίσημες δομές είναι ανεύθυνες. 'Εκείνες που τίς απασχολεί να διατηρήσουν την έπιρροή τους, θα προσπαθούν, συνήθως, να 'ναι υπεύθυνες. 'Η ομάδα άπλως δεν μπορεί να επιβάλλει μιá τέτοια υπευθυνότητα: αυτή εξαρτάται απ' τὰ συμφέροντα των έλιτ.

Τό σύστημα τών «άστέρων»

'Η ιδέα της «άδμικότητας» έχει δημιουργήσει τό σύστημα τών «άστέρων». Ζούμε σέ μιá κοινωνία που περιμένει απ' τίς πολιτικές ομάδες να παίρνουν αποφάσεις και να επιλέγουν ανθρώπους που θά μεταφέρουν αυτές τίς αποφάσεις στό πλατύ κοινό. 'Ο τύπος και τό κοινό δεν έχουν μάθει ν' αντιμετώπιζουν σοβαρά κάθε γυναίκα σά γυναίκα, θέλουν να ξέρουν πώς αισθάνεται ή ομάδα. Για να καθοριστεί ή μαζική γνώμη της ομάδας έχουν ως τώρα αναπτυχθεί μόνο 3 τεχνικές: ή ψηφοφορία ή τό δημοψήφισμα, τό έρωτηματολόγιο συστηματίστης της κοινής γνώμης, κι ή έπιλογή ομάδας έμιλητών σέ κατάλληλες συγκεντρώσεις. Τό κίνημα γυναικείας άπελευθέρωσης δεν έχει χρησιμοποιήσει καμιά απ' αυτές για να επικοινωνήσει μέ τό κοινό. Ούτε τό κίνημα σά σύνολο, ούτε οι περισσότερες απ' την πληθώρα τών ομάδων μέσα σ' αυτό, έχουν καθιερώσει κάποιο μέσο για να εξηγήσουν τη θέση τους πάνω σέ διάφορα θέματα. 'Αλλά τό κοινό έχει έθιστεί στό ν' αναζητάει εκπροσώπους.

Παρόλο που τό κίνημα δεν έχει επιλέξει σκευητά εκπροσώπους, έχει αναδείξει πολλές γυναίκες, που για διάφορους λόγους έχουν γίνει γνωστές στό κοινό. Οι γυναίκες αυτές δεν εκπροσωπούν καμιά συγκεκριμένη ομάδα ή επιβεβαιωμένη γνώμη, κι αυτό τό ξέρουν και συνήθως τό λένε. 'Αλλά επειδή δεν υπάρχουν έπίσημοι εκπρόσωποι, ούτε κανένα σώμα που να παίρνει αποφάσεις, απ' τό οποίο θά μπορούσε να πάρει συνέντευξη ο τύπος όταν θέλει να μάθει την θέση του κινήματος πάνω σέ κάποιο θέμα, αυτές οι γυναίκες θεωρούνται αόθαιρα σάν εκπρόσωποι. 'Ετσι, είτε θέλουν είτε όχι, τόσο αυτές όσο και τό κίνημα, οι γυναίκες που προσελούουν

τήν προσοχή τῶν κοινῶν, παίρνουν τὸ ρόλο τοῦ εκπαιδευτικοῦ ἀπὸ σπῆντα.

Αὐτὸς εἶναι κι ἓνας ἀπ' τοὺς λόγους τῆς ἀντιπάθειας πού αἰσθάνεται συχνά κάποιος γιὰ τίς γυναῖκες πού θεωροῦνται «ἀπέρρες». Οἱ γυναῖκες ἐκπρόξενον τῆς δυσαρέσκειά τους ἀπέναντι σ' αὐτές, διὰν ὁ τύπος παίρνει σὰ δοξιμένο ὅτι μιλάνε γιὰ λογαριασμό τοῦ κινήματος, ἐπειδὴ ἀκριβῶς δὲν ἐπιλέχθηκαν ἀπ' τίς γυναῖκες τοῦ κινήματος γιὰ νὰ ἐκπροσωπήσουν τίς ἀπόψεις του... Ἔτσι, ἡ ἐχθρική ἀντιδράση ἀπέναντι στοῦ σύστημα τῶν «στέρων», ἐνθαρρύνει, οὐσιαστικά, ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ εἶδος τῆς ἀτομικιστικῆς ἀνευθυνότητας πού τὸ κίνημα καταδικάζει. Ἀπομακρύνοντας μιά ἀδελφή σάν «στέρη», τὸ κίνημα χάνει ὀψιδοθήποτε ἔλεγχο θὰ μπορούσε νὰ εἶχε πάνω σ' αὐτή, ἢ ὅποια μετὰ εἶναι ἐλεύθερη νὰ διαπράξει ὅλα τὰ ἀτομικιστικά ἁμαρτήματα γιὰ τὰ ὅποια εἶχε κατηγορηθεῖ.

Πολιτικὴ ἀνικανότητα

Οἱ ἀνοργάνωτες ἑμάδες μπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ ἀποτελεσματικές στὸ νὰ κάνουν τίς γυναῖκες νὰ μιλάνε γιὰ τὴ ζωὴ τους, δὲν εἶναι ἕως ἱκανῶς στὰ πρακτικὰ καθήκοντα. Ἄν δὲν ἀλλάξουν τὸν τρόπο λειτουργίας τους, οἱ ἑμάδες «καλλῶνε», σὲ σημεῖο πού νὰ κουράζεται ὁ κόσμος ἀπ' τὰ λόγια καὶ νὰ θέλει νὰ κάνει κάτι περισσότερο. Ἐπειδὴ στίς μεγάλες πόλεις τὸ κίνημα γενικά εἶναι τόσο ἀνοργάνωτο ὥς κι οἱ μικρὲς ἑμάδες, δὲν εἶναι πιὸ ἀποτελεσματικὰ ἀπὸ κάθε μικρὴ ἑμάδα ξεχωριστά, ἀναφορικά μὲ συγκεκριμένα καθήκοντα. Ἡ ἀνεπίσημη δομὴ σπάνια εἶναι τόσο κοντὰ ἢ ἔχει ἀρκετὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν κόσμο, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ λειτουργεῖ ἀποτελεσματικὰ. Δυστυχῶς, οἱ συνέπειες ὅλης αὐτῆς τῆς κίνησης δὲν εἶναι τόσο ἀδύνατοι ὥς τ' ἀποτελέσματα, καὶ τὸ θῆμα τους εἶναι τὸ ἴδιο τὸ κίνημα.

Μερικὲς ἑμάδες ἔχουν ἀρροισιωθεῖ στὴν τοπικὴ δράση, κι αὐτὲς εἶναι, κυρίως, ἐκεῖνες πού δὲν ἔχουν πολλὰ μέλη, καὶ βουλεύουν σὲ μικρὴ κλίμακα. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ μορφή περιορίζει τὴ δράση τοῦ κινήματος σὲ τοπικὸ ἐπίπεδο: δὲν μπορεῖ νὰ ἐπεκταθεῖ σὲ περιφερειακὸ ἢ ἔθνικὸ ἐπίπεδο. Ἐπίσης, γιὰ νὰ λειτουργήσουν καλά, οἱ ἑμάδες πρέπει νὰ περιοριστοῦν, ἀπὸ ἀποψη μελῶν, σ' ἐκείνη τὴν ἀνεπίσημη ἑμάδα φίλων, πού ξεκίνησαν τὴ δουλειά στὴν ἀρχή. Αὐτὸ ἀποαλείει: τὴ συμμετοχὴ πολλῶν γυναικῶν. Στὸ μέτρο πού ὁ μόνος τρόπος, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ πάρουν οἱ γυναῖκες μέρος στὸ κίνημα, εἶναι νὰ γίνουν μέλη μιᾶς μικρῆς ἑμάδας, ἐκεῖνες πού δὲν εἶναι πολὺ κοινωνικὲς, βρίσκονται σὲ καθαρά μειονεκτικὴ θέση. Ὅσο οἱ ἑμάδες φίλων ἀποτελοῦν τὸ κύριον μέσον ὀργανωτικῆς δραστηριότητας, ὁ ἐλιτισμὸς θεσμοποιεῖται.

Γιὰ κείνες τίς ομάδες πού δέν μπορούν νά βροῦν κάποιο σχέδιο τοπικῆς δράσης γιά ν' ἀποκωθοῦν, τό γεγονός καί μόνο ὅτι δέ διαλύονται, γίνεται ἡ αἰτία τῆς διατήρησής τους. Ὅταν μιὰ ομάδα δέν ἔχει κανένα συγκεκριμένο καθήριον (καί τέτοιο εἶναι ἀκόμα κι ἡ συνειδητοποίηση), τά μέλη τῆς συγκεντρώνουν τήν ἐνεργητικότητά τους στό νά ἐλέγξουν ἄλλους μέσα στούς κόλπους τῆς. Αὐτό δέ ὀφείλεται τόσο πολύ στήν κακόβουλη ἐπιθυμία τους νά χειραγωγήσουν τοὺς ἄλλους (ἔν καί καμιά φορά συμβαίνει), ὅσο στό ὅτι δέν μπορούν νά βροῦν τίποτα καλύτερο γιά νά ἐξισοτιήσουν τά χαρίσματά τους. Ἄνθρωποι ἱκανοί, μέ ἀρκετό χρόνο στή διάθεσή τους κι αἰσθανόμενοι τήν ἀνάγκη νά δικαιολογήσουν τό ὅτι βρίσκονται μαζί, δισχετεύουν τίς προσπάθειές τους στόν προσωπικό ἐλεγχό, καί ξεθεύουν τό χρόνο τους κριτικάροντας τίς προσωπικότητες τῶν ἄλλων μελῶν τῆς ομάδας. Ἡ μέρα περνάει μέ καθγάδες καί ἀπόπειρες προσωπικῆς ἐπιβολῆς. Ὅταν μιὰ ομάδα εἶναι ἀπασχολημένη μέ κάποιο συγκεκριμένο καθήριον, τά μέλη μαθαίνουν νά δέχονται τοὺς ἄλλους ὅπως εἶναι καί νά ὑποτάσσουν τίς προσωπικές ἀντιπάθειες στούς πλατύτερου στόχους. Ὑπάρχουν ὄρια στήν ἐσωτερική παράφρηση καί πλάθουμε τήν εἰκόνα τοῦ ἄλλου σύμφωνα μέ τή δική μας ἰδέα γιά τό πῶς θά πρέπει νά 'ναι.

Τό τέλος τῆς διαδικασίας συνειδητοποίησης ἐφῆνε τά μέλη στό κενό κι ἡ ἔλλειψη δομῶν, τά κάνει νά μὴν ξέρουν πού νά πάνε. Οἱ γυναῖκες τοῦ κινήματος εἶτε σπρέφονται στόν ἑαυτό τους καί στίς ἀδελφές τους ἢ ἀναζητοῦν ἄλλες ἐναλλακτικῆς μορφῆς δράσης. Ἄλλά λίγες μόνο τέτοιες προσφέρονται. Μερικῆς γυναῖκες κάνουν, ἀπλά, αὐτό πού θέλουν. Αὐτό ἔμως μπορεῖ νά ὀδηγήσει σ' ἕνα ὄργανισμό ἀτομικῆς δημικωργικότητας, ἀρκετῆ ἀπ' τήν ὅποια εἶναι χρήσιμη γιά τό κίνημα, ἀλλά αὐτή δέν εἶναι βιώσιμη ἐναλλακτικὴ λύση γιά τίς περισσότερες γυναῖκες κι ὁποδήποτε δέν προῦθει ἕνα πνεῦμα συνεργασίας στίς προσπάθειες τῆς ομάδας. Ἄλλες γυναῖκες φεύγουν τελείως ἀπ' τό κίνημα γιατί ἀπ' τή μιὰ δέ θέλουν ν' ἀναπτύξουν κάποιο ἀτομικό σχέδιο κι ἀπ' τήν ἄλλη δέν ἔχουν βρεῖ τρόπο γιά ν' ἀνακαλύψουν, ν' ἀρχίσουν ἢ νά πάρουν μέρος σέ σχέδια τῆς ομάδας πού νά τίς ἐνδιαφέρουν.

Πολλές σπρέφονται σέ ἄλλες πολιτικῆς ὀργανώσεις γιά νά βροῦν τό εἶδος τῆς ὀργανωμένης ἀποτελεσματικῆς δραστηριότητας πού δέν μπόρεσαν νά βροῦν στό γυναικεῖο κίνημα. Ἔτσι, ἐκείνες οἱ πολιτικῆς ὀργανώσεις πού βλέπουν τή γυναικεῖα ἐπελευθέρωση σάν ἕνα μόνο θέμα μεταξύ πολλῶν ἄλλων, βρίσκουν στό γυναικεῖο κίνημα ἕνα ἀπέραντο πεδίο γιά τή στρατολογία νέων μελῶν. Αὐτές οἱ ὀργανώσεις δέ χρειάζονται νά «διδασκοῦν μέ ὑπόγειες μεθόδους» (ἔν κι αὐτό δέν ἀποκλείεται). Ἡ ἐπιθυμία γιά μιὰ ἐξέλιξη πολιτικῆς δραστηριότητας, πού ἔχει γεννηθεῖ στίς γυναῖκες μέ τό νά γί-

νον μέλη τῷ κινήματος γυναικείας ἀπελευθέρωσης, εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ τίς κάνει νὰ στραφοῦν σὲ ἄλλες ὀργανώσεις. Τὸ ἴδιο τὸ κίνημα δὲν προσφέρει διεξόδους στὶς νέες τοὺς ἰδέες καὶ ἐραστῆς-τινες.

Οἱ γυναῖκες ἐκείνες πού γίνονται μέλη ἄλλων πολιτικῶν ὀργανώσεων, ἐνῶ παραμένουν στὸ κίνημα γυναικείας ἀπελευθέρωσης, ἢ πού προσχωροῦν στὸ κίνημα, ἐνῶ παραμένουν μέλη ἄλλων πολιτικῶν ὀργανώσεων, γίνονται, μὲ τὴ σειρά τους, ὁ σκελετὸς νέων ἀνεπίστων δομῶν. Αὐτὰ τὰ δίχτυα φίλων ἐσπίζονται μᾶλλον στὶς καινές, μὴ φεμινιστικές, πολιτικές τοὺς ἰδέες, παρά στὰ χαρακτηριστικά πού συζητήσαμε προηγουμένα· τὸ δίχτυο, ἕμεις, λειτουργεῖ μὲ τὸν ἴδιο περίπου τρόπο. Ἐξαιτίας τοῦ ὅτι αὐτές αἱ γυναῖκες ἔχουν κοινές ἰδέες, ἀξίες, καὶ πολιτικούς προσανατολισμούς, γίνονται κι αὐτές ἀνεπίστωνες, ἀπροσχεδιαστές, μὴ ἐκλεγμένες, ἀνεύθυνες ἑλίτ — εἶτε τὸ θέλουν εἶτε ὄχι.

Αὐτές αἱ νέες ἀνεπίστωνες ἑλίτ θεωροῦνται συχνά σάν ἀπειλή ἀπ' τὶς παλιές ἀνεπίστωνες ἑλίτ, πού ἀντιπύχθηκαν προηγουμένα μέσα σὲ διάφορες ἐπιπέδες τοῦ κινήματος. Αὐτὴ ἡ ἀίσθησις εἶναι σωστὴ. Τέτοια δίχτυα μὲ πολιτικὸ προσανατολισμὸ σπάνια εἶναι πρόθυμα νὰ παραμείνουν ἀπλῶς «ἀδελφότητες», ἐπεὶ ἦταν πολλὰ ἀπ' τὰ παλιά, καὶ θέλουν νὰ προσηλυτίσουν τίς ἄλλες τόσο στὶς φεμινιστικές ὅσο καὶ στὶς πολιτικές τοὺς ἰδέες. Αὐτὸ εἶναι κάτι φυσικὸ, ἀλλὰ οἱ συνέπειές του γιὰ τὴ γυναικεία ἀπελευθέρωση δὲν ἔχουν ποτὲ συζητηθεῖ ὅπως πρέπει. Οἱ παλιές ἑλίτ σπάνια εἶναι πρόθυμες νὰ φέρουν στὴ φῶς τέτοιες ἀντιγνώμιες, γιατί ἔτσι θὰ ἔπρεπε νὰ θγάλουν στὴ φόρα τὴ φύση τῆς ἀνεπίστωνης δομῆς τῆς ἐπιπέδας. Πολλές ἀπ' αὐτές τίς ἀνεπίστωνες ἑλίτ κρύβονται πίσω ἀπὸ τὴ σημαία τοῦ «ἀντιεπιτακιοῦ» καὶ τῆς «ἐδομητικότητας». Γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν ἀποτελεσματικὰ τὸν ἀνταγωνισμὸ κάποιας ἄλλης ἀνεπίστωνης δομῆς, θὰ ἔπρεπε νὰ γίνουν γνωστές κι αὐτὴ ἡ πιθανότητα κρύβει πολλές ἐπικίνδυνες συνέπειες. Γιὰ νὰ διατηρήσουν λοιπὸν τὴν ἐξουσία τους, εἶναι πιὸ εἰκόλο νὰ ἐκλογικεύσουν τὸν ἀποικισμὸ τῶν μελῶν τῆς ἄλλης ἀνεπίστωνης δομῆς μὲ μέσα ὅπως: καταγγρόντας τα ὅτι εἶναι κομμουνιστές, ρεφορμιστές, λεσβίες ἢ «βουλευμένοι». Ἡ μόνη ἐναλλακτικὴ λύσις εἶναι νὰ δομηθεῖ ἐπίσημα ἡ ἐπιπέδα μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ θεσμοποιηθεῖ ἡ ἀρχικὴ ἐξουσία. Αὐτὸ δὲν εἶναι πάντα δυνατό. Ἄν οἱ ἀνεπίστωνες ἑλίτ ἦταν καλὰ ὀργανωμένες κι εἶχαν ἐπικτήσῃ ἕνα σημαντικὸ βαθμὸ ἐξουσίας στὸ παρελθόν, ἕνας τέτοιος στόχος εἶναι ἐφικτός. Ἡ ἱστορία αὐτῶν τῶν ἐπιπέδων δείχνει ὅτι ὑπῆρξαν πολιτικὰ ἀρκετὰ ἀποτελεσματικὲς στὸ παρελθόν, καθὼς ἡ στεγανότητα τῆς ἀνεπίστωνης δομῆς ἀποδείχθηκε ἱκανοποιητικὸ ὅργανο τῆς ἐπίστωνης δομῆς. Ἡ ἐπίστωνη ὀργάνωσή τους δὲν ἐλάττει καὶ πολὺ τὸν τρόπο λειτουργίας τους, παρὸς πὺ ἢ θεσμιο-

ποίηση της δομής εξουσίας αποτελεί μία πρόκληση για να οργανωθούν επίσημα. Οι ομάδες εκείνες που χρειάζονται περισσότερο μία επίσημη δομή, είναι συχνά εκείνες που είναι λιγότερο ικανές να τη δημιουργήσουν. Οι ανεπίσημες δομές τους δεν έχουν και τόσο καλά διαμορφωθεί κι η προσκόλλησή τους στην ιδεολογία της «αδομικότητας», τις κάνει απρόθυμες ν' αλλάξουν τακτική. "Όσο πιο άνοργάνωτη είναι μία ομάδα, τόσο μεγαλύτερη ελλείψη ανεπίσημων δομών έχει· όσο περισσότερο προσκαλιέται στην ιδεολογία της «αδομικότητας», τόσο περισσότερο κινδυνεύει να ελέγχεται από κάποια ομάδα πολιτικών συντρόφων.

Άφου τό κίνημα γενικότερα είναι εξίσου άνοργάνωτο μέ τίς περισσότερες άπ' τίς ομάδες που τό άποτελούν, είναι παράμοια εύδύο σέ έμμεσες έπιρροές. Άλλά αυτό τό φαινόμενο εκδηλώνεται διαφορετικά. Οι περισσότερες ομάδες μπορούν νά λειτουργήσουν αυτόνομα σέ τοπικό επίπεδο, αλλά οι μόνες ομάδες που είναι σέ θέση νά οργανώσουν μία δραστηριότητα σέ έθνικό επίπεδο είναι εκείνες που είναι οργανωμένες σ' αυτό τό επίπεδο. Έτσι, είναι συχνά οι οργανωμένες φεμινιστικές οργανώσεις που δίνουν κατευθύνσεις στή φεμινιστική δραστηριότητα σ' έθνικό επίπεδο, κι αυτές οι κατευθύνσεις καθορίζονται άνάλογα μέ τίς προτεραιότητες αυτών των οργανώσεων. Ομάδες όπως ή Έθνική Οργάνωση Γυναικών (ΕΟΓ) και ή Ένωση Δράσης για τήν Ίσότητα των Γυναικών (ΕΔΙΓ) και μερικές γυναικείες οργανώσεις της παραδοσιακής άριστερας, είναι οι μόνες που μπορούν νά οργανώσουν μία εκστρατεία σέ έθνικό επίπεδο. Η πληθώρα των άνοργάνωτων ομάδων του κινήματος γυναικείας άπελευθέρωσης μπορούν νά ύποστηρίξουν ή όχι τίς έθνικές εκστρατείες, αλλά είναι άνίκανες νά οργανώσουν μία δική τους. Έτσι τά μέλη τους γίνονται τά στρατεύματα που βρίσκονται κάτω άπ' τήν ήγερσία των οργανωμένων επίσημα οργανώσεων. Δέν έχουν καν τον τρόπο για νά καθορίσουν τίς προτεραιότητες.

Όσο πιο άνοργάνωτο είναι ένα κίνημα, τόσο λιγότερο έλεγχο μπορεί ν' άσκει πάνω στις κατευθύνσεις που ακολουθεί και τίς πολιτικές δραστηριότητες που εμπλέκεται. Αυτό δέ σημαίνει ότι οι ιδέες του δέ διαδίδονται. Άν δείχτει κάποιο ένδιαφέρον άπ' τά μέσα μαζικής επικοινωνίας κι οι κοινωνικές συνθήκες είναι κατάλληλες, οι ιδέες του θά έχουν πλατιά διάδοση. Άλλά ή διάδοση των ιδεών δέ σημαίνει ότι εφαρμόζονται· σημαίνει μόνο ότι συζητιούνται. Έτσι, στό βαθμό που ενεργούν μέ βάση αυτές τά άπομια, εφαρμόζονται αντίθετα, στό βαθμό που ή εφαρμογή τους άπαιτεί αντιστοιχημένη πολιτική δύναμη, δέν εφαρμόζονται.

Όσο τό κίνημα γυναικείας άπελευθέρωσης παραμείνει προσκολλημένο σέ μία μορφή οργάνωσης που δίνει έμφαση στις μικρές άδρανείς ομάδες συζήτησης μεταξύ φίλων, τά χειρότερα προβλήματα

τα της ελλειψής οργανωτικών δομών δε θά γίνονται αισθητά. Ἄλλὰ αὐτό τὸ εἶδος ὀργάνωσης ἔχει τὰ ἑξῆς τοῦ εἶναι πολιτικά ἀνεπαρκές, περιοριστικό, καὶ δημιουργεῖ διακρίσεις σὲ θάρος τῶν γυναικῶν ἐκείνων πού δέν εἶναι ἢ πού δέν μποροῦν νά ἐνταχθοῦν στὰ φιλικὰ δίκτυα. Ἐκείνες πού δέν ταυρίζουν σέ ὅτι ἤδη ὑπάρχει ἐξαιτίας τῆς φυλῆς, τῆς τάξης, τοῦ ἐπαγγέλματος, ἐπειδὴ εἶναι μητέρες ἢ παντρεμένες, ἢ ἐξαιτίας τῆς προσωπικότητάς τους, θ' ἀποθαρρυνθοῦν ἀναπόφευκτα ἀπ' τὸ νά προσπαθήσουν νά πάρουν μέρος. Ἐκείνες πού ὄντως ταυρίζουν, θ' ἀποκτήσουν πάγια ἀμφέροντα γιὰ νά διατηρήσουν τὰ πράγματα ὅπως εἶναι.

Τὰ πάγια ἀμφέροντα τῶν ἀνεπίσημων ἐμάδων θά ὑποστηρίχων ἀπ' τίς ἀνεπίσημες δομές πού ὑπάρχουν, καὶ τὸ κίνημα δέ θά 'χει κανένα τρόπο γιὰ ν' ἀπορροήσει παῖς θ' ἀσκει ἐξουσία μέσα σ' αὐτό. Ἄν τὸ κίνημα συνεχίσει σκόπια νά μὴν ἐπιλέγει ἐκείνες πού θ' ἀσκῶν ἐξουσία, αὐτὸ δέ σημαίνει ὅτι τὸ κίνημα καταργεῖ τὴν ἐξουσία. Τὸ μόνο πού κάνει εἶναι νά παραιτεῖται ἀπ' τὸ δικαίωμα ν' ἀπαρτῆ ἀπὸ κείνες πού ἀσκῶν ἐξουσία καὶ ἐπάρση, νά 'ναι ὑπεύθυνες γι' αὐτό. Ἄν τὸ κίνημα συνεχίσει νά διατηρεῖ τὴν ἐξουσία ὅσο τὸ δυνατό πῶς ἀποκεντρωμένη, ἐπειδὴ ξέρεαι ὅτι δέν μπορεῖ ν' ἀπαρτῆσει ὑπευθυνότητα ἀπ' αὐτές πού τὴν ἔχουν, ἐπιποδίζει ὄντως τὴν ἀπόλυτη κυριαρχία ὁποιοῦδήποτε ἀτόμου ἢ ἐμάδας. Ἄλλὰ, συνάμα, ἐξασφαλίζει τὴν ὅσο τὸ δυνατό μεγαλύτερη ἀναποτελεσματικότητα πού κινήματος. Κάποια μέση λύση ἐνάντια στὴν κυριαρχία καὶ τὴν ἀναποτελεσματικότητα μπορεῖ καὶ πρέπει νά βρεθεῖ.

Αὐτὰ τὰ προβλήματα κορυφώνονται αὐτῇ τὴν ἐποχῇ, γιὰτὶ ἀλλάζει ἀναγκαστικά ἡ φύση τοῦ κινήματος. Ἡ συνειδητοποίηση, σὴν κύρια λειτουργία τοῦ κινήματος γυναικείας ἀπελευθέρωσης, σιγά σιγά ἀχρηστεύεται. Χάρη στὴν ἔντονη δημοσιότητα ἀπ' τὸν τύπο, καὶ τὰ ἀμέτρητα κείμενα βιβλία καὶ ἄρθρα πού κυκλοφοροῦν τώρα, ἡ γυναικεία ἀπελευθέρωση ἔχει γίνει πιά μὴ ἀκείνη λέξη. Τὰ ζητήματα πού συνδέονται μ' αὐτὴ συζητοῦνται καὶ σχηματίζονται ἀνεπίσημες ἐμάδες ἀνθρώπων, πού δέν ἔχουν σαφῆ σύνδεση μὲ καμιά ἀπ' τίς ἐμάδες τοῦ κινήματος.

Ἡ καθαρὰ ἐκπαιδευτικὴ δουλειά δέν ἀποτελεῖ πιά μὴ πειστικὴ ἀνάγκη. Τὸ κίνημα πρέπει ν' ἀσχοληθεῖ μὲ ἄλλα καθήκοντα. Πρέπει τώρα νά καθορίσει τίς προτεραιότητές του, νά συναρθώσει τοὺς στόχους του καὶ νά ἐκτελέσει τὰ σχέδιά του μ' ἓνα συντονισμένο τρόπο. Γιὰ νά γίνει αὐτὸ πρέπει νά ὀργανωθεῖ σὲ τοπικό, περιφερειακό καὶ ἐθνικὸ ἐπίπεδο.

Άρχες της δημοκρατικής οργάνωσης

Μόλις τό κίνημα πάψει νά προσκολλητάι επίμονα στην ιδεολογία της «αδελμικότητας», θά 'ναι ελεύθερο ν' αναπτύξει έκείνες τίς μορφές οργάνωσης πού ταιριάζουν καλύτερα στην υγιή λειτουργία του. Αυτό δέ σημαίνει πώς πρέπει νά υιοθετήσουμε τήν άλλη άκραιο λύση και νά μειωθούμε τυφλά τίς παραδοσιακές μορφές οργάνωσης. Ούτε, βεβαιώς, πρέπει νά τίς απορρίψουμε όλες στά τυφλά. Μερικές απ' τίς παραδοσιακές τεχνικές θ' αποδειχτούν χρήσιμες, αν κι όχι τέλειες. Άλλες πάλι θά μās βοηθήσουν νά δοθίμε τί δέν πρέπει νά κάνουμε γιά νά πετύχουμε ορισμένους στόχους, μέ τίς μικρότερες θυσίες γιά τ' άξια του κινήματος. Κυρίως, θά πρέπει νά πειραματιστούμε μέ διάφορα είδη οργανωτικής δομής και ν' αναπτύξουμε μέ ποικιλία τεχνικών, πού νά μπορούν νά χρησιμοποιηθούν σέ διάφορες καταστάσεις. Τό «σύστημα του κλήρου» είναι μία τέτοια ιδέα πού εγγύησε μέσα απ' τό κίνημα. Δέν μπορεί νά λειτουργήσει σέ κάθε κατάσταση, αλλά είναι χρήσιμο σέ μερικές. Χρειάζονται άλλες ιδέες αναφορικά μέ τήν οργάνωση. Άλλά προτού προχωρήσουμε στόν έξυπνο πειραματισμό, θά πρέπει νά δεχτούμε τήν ιδέα ότι δέν υπάρχει κανένα έμφυτο κακό στην ίδια τή δομή, αλλά μόνο στην υπερβολική χρήση της. Κι ενώ εμπλεκόμεστε σ' αυτή τή διαδικασία εμπειρικής αναζήτησης, θά πρέπει νά έχουμε στό νού μας ότι είναι επίσης αναγκαία γιά τή δημοκρατική οργάνωση και τήν πολιτική αποτελεσματικότητά:

1. Η μεταβίβαση συγκεκριμένης εξουσίας σέ συγκεκριμένα άτομα γιά συγκεκριμένα καθήκοντα, διαμέσου δημοκρατικών διαδικασιών. Τό νά επιτρέπεται σ' ορισμένες από μās ν' αναλαβαίνουν δουλειές ή καθήκοντα έρήμεν των άλλων, σημαίνει μονάχα πώς αυτά δέν πρέπει νά εκπληρωθούν υπεύθυνα. "Αν επωλεχτούν εκείνες πού θά κάνουν κάποια δουλειά, κατά προτίμηση αφού εκδηλώσουν κάποιο ενδιαφέρον ή προθυμία, αναλαμβάνουν, τότε, μέαν υποχρέωση πού δέν μπορούν εύκολα νά τήν άρνηθούν.

2. Η απαίτηση από όλες εκείνες, στις οποίες έχει μεταβιβάσει εξουσία, νά 'ναι υπεύθυνες απέναντι σ' αυτές πού τίς διάλεξαν. Νά πώς μπορεί νά έλέγχει ή ομάδα τούς ανθρώπους πού κατέχουν θέσεις εξουσίας. Μπορεί τά άτομα νά ζοκούν εξουσία, αλλά ή ομάδα είναι πού θά πει τήν τελευταία λέξη γιά τό πώς θ' άσκειται αυτή ή εξουσία.

3. Η κατανομή της εξουσίας σέ όσο περισσότερα άτομα είναι λογικά δυνατό. Αυτό έμποδίζει τή μονοπώληση της εξουσίας κι

άπαιτεί από κείνες πού κατέχουν θέσεις εξουσίας, νά συμβουλευόνται πολλές άλλες στή διαδικασία άσκησης της. Προσφέρει, άκόμα, σέ πολύ κόσμο τήν εύκαιρία ν' αναλάβει ύπευθυνότητα γιά συγκεκριμένα καθήκοντα και ν' αποκτήσει έτσι διάφορες Ικανότητες.

4. Ή εκ περιτροπής άσκηση τών καθηόντων. Ύπευθυνότητες πού τίς διατηρεί ένα άτομο γιά πολύ καιρό, επίσημα ή ανεπίσημα, καταλήγουν νά θεωρούνται «ϊσοκτησία» του και δέν εγκαταλείπονται εύκολα άπ' αυτό, ούτε έλέγχονται άπ' τήν ομάδα. Άντίθετα, άν αυτή ή έναλλαγή τών καθηόντων γίνεται πολύ συχνά, τό άτομο δέ θά 'χει άρκετό καιρό γιά νά μάθει καλά τή δουλειά του και ν' αποκτήσει μιά αισθητή Ικανοποίηση ότι έκανε καλή δουλειά.

5. Ή κατανομή τών καθηόντων σύμφωνα μέ λογικά κριτήρια. Ή έπιλογή κάποιου γιά μιά θέση επειδή τή συμπαθεί ή ομάδα ή ή ανάθεση σ' αυτή μιάς δύσκολης δουλειάς επειδή τήν άντιπαθεί, δέν έξυπηρετεί μακροπρόθεσμα ούτε τήν ομάδα ούτε τό άτομο.

Ή Ικανότητα, τό ενδιαφέρον κι ή ύπευθυνότητα πρέπει νά 'ναι τά κύρια κριτήρια γιά μιά τέτοια έπιλογή. Πρέπει νά δίνεται στά άτομα ή εύκαιρία νά αποκτήσουν Ικανότητες πού δέν έχουν, αλλά αυτό μπορεί νά γίνει καλύτερα διαμέσου κάποιου είδους προγράμματος «μαθητείας» μάλλον, παρά μέ τή μέθοδο του «πάρτο και κόψε τό λαϊμό σου». Τό νά 'ναι κάποια ύπεύθυνη γιά κάτι τό όποιο δέν μπορεί νά χειριστεί καλά, της ρίχνει τό ήθικό. Άντίθετα, τό ν' αποκλείεται κάποια από κάτι πού μπορεί νά κάνει καλά, δέν τήν ενθαρρύνει καθόλου ν' ανεπαύξει τίς Ικανότητές της. Οι γυναίκες έχουν τιμωρηθεί άρκετά γιά τήν Ικανότητά τους στή διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους της ανθρώπινης Ιστορίας, ώστε τό κίνημα δέ χρειάζεται νά έπαναλαμβάνει τήν ίδια διαδικασία.

6. Ή διάδοση τών πληροφοριών σέ όλους, όσο πιο συχνά γίνεται. Ή πληροφορηση είναι έξουσία. Ή δυνατότητα πληροφορησης κάποιου, ένισχύει τήν έξουσία της. Όταν ένα ανεπίσημο δίχτυο διαδίδει νέες Ιδέες και πληροφορίες άνάμεσα στά μέλη του, έξω άπ' τά πλαίσια της ομάδας, τότε τά μέλη του βρίσκονται στή φάση του σχηματισμού μιάς γνώμης, χωρίς τή συμμετοχή της ομάδας. Όσο πιο πολλά ξέρει κανείς γιά τό πώς λειτουργούν τά πράγματα, τόσο πιο πολιτικά αποτελεσματικός μπορεί νά γίνει.

7. Ή ίση πρόσβαση στους πόρους πού χρειάζεται ή ομάδα. Αυτό δέν είναι πάντοτε άπόλυτα δυνατό, αλλά θά πρέπει: νά προσπαθούμε νά τό πετύχουμε. Κάποιο μέλος πού μονοπωλεί ένα πόρο πού χρειάζεται ή ομάδα, (π.χ. ένα τυπογραφικό μηχάνημα ή ένα σκοτεινό θάλαμο, πού άνήκει σέ κάποιο σύζυγο) μπορεί νά επηρεάσει, χωρίς νά πρέπει, τή χρήση αυτού του μέσου. Οι Ικανότητες κι οι

πληροφορίες είναι επίσης πόροι. Οι ικανότητες κι οι πληροφορίες των μελών προαφέρονται έξωσου, μόνον όταν τά μέλη είναι πρόθυμα νά διδάξουν στα ξέρουν τίς βλίδες.

Όταν εφαρμόζονται αυτές οι αρχές, εξασφαλίζουν τό ότι, όποιοσδήποτε όμιός κι άν άναπτυχτούν από διάφορες ομάδες τοσ κινήματος, θά ελέγχονται καί θά 'ναι υπεύθυνες άπέναντα στην ομάδα. Ή ομάδα ανθρώπων πού κατέχουν θέσεις έξουσίας θά 'ναι διεσπαρμένη, εύκαμπτη, άνοιχτή, καί προσωρινή. Δέ θά 'ναι εύκολο νά θεματοποιήσουν τήν έξουσία τους, γιατί οι τελικές αποφάσεις θά παίρνονται άπ' τήν ομάδα σά σύνολο. Ή ομάδα θά 'χει τή δύναμη νά καθορίσει ποιά θ' άσκήσει έξουσία μέσα στους κόλπους της.

ΤΖΟ ΦΡΗΜΑΝ

Παράρτημα Β'

ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

Β. Ι. Λένιν

•Ή εργατική τάξη, βασισμένη άποκλειστικά στις δικές της προσπάθειες, είναι ικανή ν' άναπτύξει μόνο συνδικαλιστική συνείδηση... ή σοσιαλιστική συνείδηση μπορεί νά γεννηθεί μόνο διαμέσου μιας βαθιάς έπιστημονικής γνώσης».

•Οι φορείς της έπιστήμης δέν είναι οι προλετάριοι, αλλά οι άστοι διανοούμενοι. Ό σύγχρονος σοσιαλισμός είναι γέννημα τοσ μυαλοσ των μελών άυτοσ τοσ (κοινωνικόσ) στρώματος».

•Ή Κεντρική Έπιτροπή θά δώσει διαταγές κι οι τοπικές οργάνώσεις θά τίς εκτελέσουν, συζητώντας βασικά τό πώς θά εκτελέσουν καλύτερα αυτές τίς διαταγές. Ή Κεντρική Έπιτροπή θά 'χει τήν έξουσία νά έγκρινει ή νά άπορρίπτει τά μέλη των έπιτροπών καθοδήγησης κάθε περιοχής. Ή Κεντρική Έπιτροπή θά προσπαίζει τήν καθαρότητα τοσ δόγματος καί της δράσης τοσ Κόμματος».

•Άυτό τό σύστημα είναι κείνο της «προλεταριακής πειθαρχίας» καί κείνοι οι διανοούμενοι πού άρνιούνται νά τή δεχτούν είναι άστοι κι άτομιστές κι έπομένως «μικροαστοί» καί «άπορτοουνιστές» άναφορικά μέ τό ζήτημα της οργάνωσης.

«Αυτή η πειθαρχία είναι «προλεταριακή», γιατί τό προλεταριάτο έχει συνηθίσει σέ μιá τέτοια πειθαρχία στό έργοστάσιο. Όποιος σκοπεύει νά 'ναι έπαναστάτης πρέπει νά υιοθετήσει αυτή τήν πειθαρχία πού έχει επιβληθεί στους έργάτες άπ' τούς άστούς».

Ρόζα ΛούΞεμπουργκ

«Η πειθαρχία πού έννοει ό Λένιν επιβάλλεται πάνω στό προλεταριάτο όχι μόνο άπ' τό έργοστάσιο, αλλά κι άπ' τό στρατόνα και τή σύγχρονη γραφειοκρατία, κοντολογίς, από όλόκληρο τό μηχανισμό τού συγκεντρωτικού άστικού κράτους.

Άλλά έν είναι τίποτα λιγότερο άπ' τήν κατάχρηση ένός γενικότερου όρου, πού χαρακτηρίζει, ταυτόχρονα, σάν «πειθαρχία» δυό τόσο αντίθετες αντίληψεις όπως ή έλλειψη συνείδησης και ή έπιπολαιότητα μιας σάρκινης μάζας μέ πολλά πόδια και πολλά χέρια, πού έκτελει μηχανικές κινήσεις στό ρυθμό τής μπαγκέτας και ό έθελοντικός συντονισμός τής συνειδητής πολιτικής όράσης ένός κοινωνικού στρώματος· ή άψυχη όποταγή μιας έξουσιαζομένης τάξης κι ή όργανωμένη έξέγερση μιας τάξης πού άγωνίζεται γιά τήν έλευθερία.

Όχι μέ τή χρησιμοποίηση τής πειθαρχίας, πού τού έχει επιβληθεί άπ' τό καπιταλιστικό κράτος, μέ μιá άπλή μεταδίδση τής μπαγκέτας άπ' τά χέρια τής μπουρζουαζίας σ' εκείνα μιας Σοσιαλδημοκρατικής Κεντρικής Έπιτροπής, αλλά μονάχα μέ τή συντριβή και τό ξεριζώμα αυτού τού δουλικού πνεύματος πειθαρχίας, μπορεί νά εκπαιδευτεί τό προλεταριάτο σέ μιá νέα πειθαρχία: τήν έθελοντική, άυτοπειθαρχία τής Σοσιαλδημοκρατίας».

Μιχαήλ Μπακούιν

«Τρέφω μεγάλη δυσπιστία άπέναντι σ' εκείνους πού έχουν πάντα στά χείλια τους τή λέξη πειθαρχία... στίς περισσότερες περιπτώσεις ή πειθαρχία όποδηλώνει δεσποτισμό, άπ' τή μιá μεριά, κι άπουσία σκέψης άπ' τήν άλλη... ή λατρεία τής έξουσίας, ή άγάπη τού διοικείν κι ή συνήθεια τής όποταγής στίς διαταγές, έχει καταστρέψει μέσα στήν κοινωνία, καθώς έπίσης μέσα στίς τάξεις τής μεγάλης πλειονότητας τών ατόμων, κάθε αίσθηση τής έλευθερίας και κάθε πίστη στήν αλόθόρμητη και ζωντανή τάξη, πού μόνο ή έλευθερία μπορεί νά δημιουργήσει».

Μιλείτε γιά τήν έλευθερία, και θά εκφράσουν άμέσως τήν άποδοκιμασία τους γιά τήν άταξία... μολοντοστο, άγνωρίζω ότι ένα όρισμένο είδος πειθαρχίας, όχι μηχανικής, αλλά έθελοντικής και συνειδητής, πού έναρμονί-

ζει... θά 'ναι αναγκαία όταν ένας μεγάλος αριθμός ατόμων, ελεύθερα ενωμένων, επιχειρούν οποιοδήποτε είδος συλλογικής δουλειάς ή δράσης. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, η πειθαρχία είναι απλώς ο έθελοντικός και συνειδητός συντονισμός όλων των ατομικών προσπαθειών για την επίτευξη ενός κοινού στόχου.

Τη στιγμή της δράσης, στη μέση ενός αγώνα, οι ρόλοι είναι φυσικό να διανέμονται σύμφωνα με τη συμπεριφορά του καθένα, αφού αξιολογηθούν και αποφασιστούν απ' ολόκληρη την κολλεκτίβα· άλλοι διευθύνουν και διατάζουν, ενώ άλλοι εκτελούν διαταγές.

Αλλά καμιά λειτουργία δεν παραμένει πάντα κι αποκρυσταλλωμένη, τίποτα δεν συνδέεται αμετάκλητα μ' ένα πρόσωπο... Κανένας δεν ανεβαίνει πάνω απ' τους άλλους ή, αν θντως ανέδει για ένα διάστημα, αυτό δεν γίνεται παρά για ν' αποσυρθεί αργότερα στην παλιά του θέση, όπως τα κόμματα της θάλασσας αποσύρονται πάντα στο σωτήριο επίπεδο της ήρεμιας.

Σ' ένα τέτοιο σύστημα εξουσίας... διαλύεται μέσα στο σύνολο και γίνεται η ειλικρινής έκφραση της ελευθερίας του καθένα... Αυτή είναι η μόνη αληθινή ανθρώπινη πειθαρχία... απαραίτητη για την οργάνωση της ελευθερίας. Δεν είναι τό είδος της πειθαρχίας... που κηρύσσεται απ' τούς ρεπουμπλικάνους... ή μηχανική... τυφλή πειθαρχία.

**Ποιές είμαστε: Ένα Αναρχοφεμινιστικό Μανιφέστο
Το αίμα του λουλουδιού – Μια Αναρχοφεμινιστική
ανάλυση**

Ο Φεμινισμός σαν Αναρχισμός

Αναρχισμός: Η φεμινιστική σύνδεση

Σοσιαλισμός, Αναρχισμός και Φεμινισμός

Η τυραννία της τυραννίας

Η τυραννία της αδομικότητας

